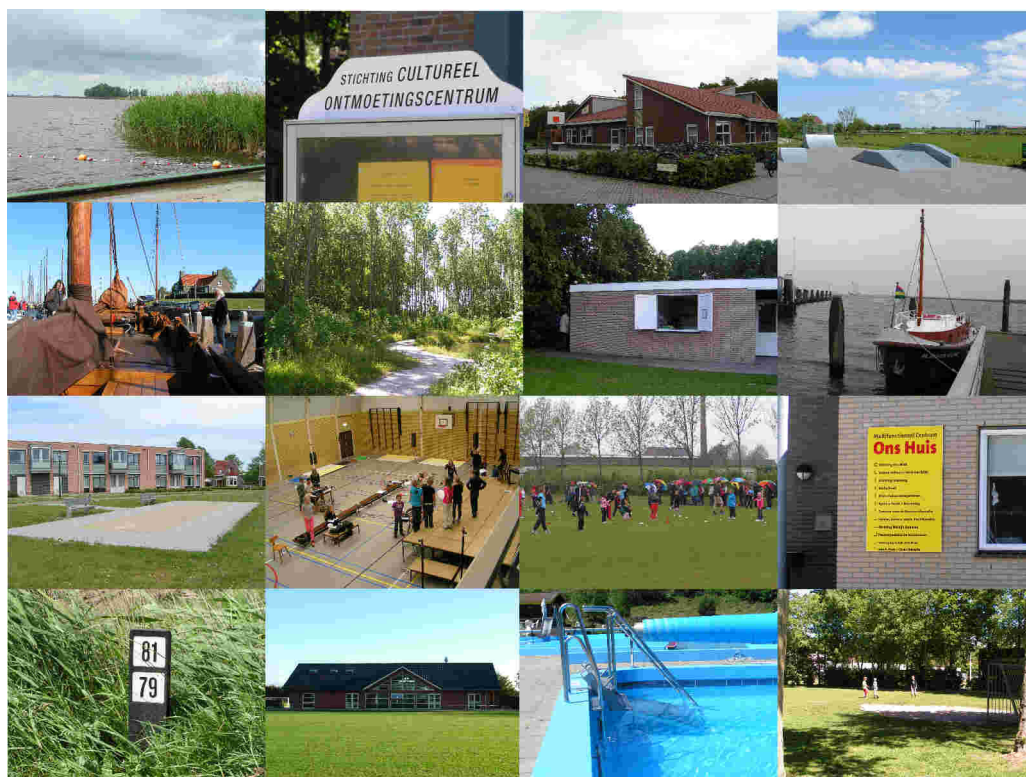

Leefbaarheidsprojecten brengen mensen in beweging en bij elkaar

Een onderzoek naar effecten van leefbaarheidsprojecten in de provincie Fryslân

Leefbaarheidsprojecten brengen mensen in beweging en bij elkaar

Een onderzoek naar effecten van leefbaarheidsprojecten in de provincie Fryslân

Leeuwarden augustus 2009

Uitvoering: Jelinda-van den Hoven - Kuin
 (studentnr 710102104)
 Anke Zijlstra - Duiker
 (studentnr 710221933)

Begeleiders

Provincie Fryslân: H. Rozema
 J. van der Spoel – Biesma

Van Hall Larenstein: B. Helming
 G. Koopman

Voorwoord

Leefbaarheidsprojecten brengen mensen in beweging en bij elkaar!

Zo luidt de titel van ons afstudeeronderzoek, waarvan de opdracht was om te onderzoeken of de geselecteerde projecten een effect hebben op leefbaarheid. Hiervoor hebben we 26 verschillende projecten verspreid over de hele provincie Fryslân bezocht, om interviews te houden met initiatiefnemers. We hebben dan ook veel leuke en interessante projecten gezien en bovenal veel enthousiaste mensen ontmoet die graag wilden meewerken aan ons onderzoek. Onze dank daarvoor!

Deze opdracht voor de afdeling Plattelandsbeleid van de Provincie Fryslân past prachtig bij onze opleiding Mens en Ruimte, waarin leefbaarheid op het platteland centraal staat. Wij waren dan ook blij met de mogelijkheid om een bijdrage te mogen leveren aan de nieuwe nota Plattelandsbeleid. Voor ons was deze opdracht een leerzame en waardevolle ervaring, die kan bijdragen aan onze toekomstige loopbaan. Wij hebben de opdracht als een zinvolle opdracht ervaren, waar volgens ons nuttige en interessante uitkomsten uit voort gekomen zijn.

De opdracht bood ons ook een mooie kans om kennis te maken met de makers van het beleid binnen de Provincie. De gesprekken en discussies hebben we als leerzaam ervaren. Evenals de mogelijkheid om mee te mogen denken over het plattelandsbeleid. We willen Henk Rozema en Jantsje van der Spoel, beleidsmedewerkers van de eenheid Plattelandsbeleid, dan ook hartelijk danken voor hun enthousiaste begeleiding! Tige tank! Verder willen we René Monnikhof (afdeling Beleids en Geo-Informatie) hartelijk bedanken voor zijn luisterend oor en het meedenken met onze opdracht.

Ten slotte dank aan de begeleidende docenten van Van Hall Larenstein, Ben Helming en Gerrie Koopman.

.

Samenvatting

Het onderzoek

De Provincie Fryslân voert al meer dan 30 jaar een actief beleid voor een leefbaar platteland. In 1997 verscheen de eerste nota Plattelandsbeleid en een beleidsnotitie 'Dorpshuizen/multifunctionele accommodaties'. Verder zijn er budgetten voor projecten op lokaal, regionaal en provinciaal niveau en voor dorpshuizen/multifunctionele centra (mfc). De eenheid Plattelandsbeleid van de afdeling Landelijk Gebied is bezig met de voorbereiding van de nieuwe nota en vraagt zich af of de uitgevoerde projecten uit de beleidsperiode 2004-2008 effecten hebben op leefbaarheid op het platteland. Dit is tevens het doel van dit beschrijvend kwalitatief onderzoek. Een onderzoek dat is uitgevoerd door vergelijkende case-study met interviews op locatie met de initiatiefnemers van 26 geselecteerde projecten uit vier categorieën: dorpshuizen/mfc, provinciale projecten, regionale projecten en lokale projecten.

Het begrip leefbaarheid

Om de effecten op leefbaarheid te kunnen bepalen is eerst het begrip leefbaarheid geconcretiseerd. Uit studie blijkt dat leefbaarheid een containerbegrip is, waar iedereen wat anders onder verstaat. Wat duidelijk werd, is dat het in de literatuur bij leefbaarheid draait om een samenspel van fysieke kwaliteit, veiligheid en sociale kenmerken van de woonomgeving. Voor elk van deze aspecten zijn een aantal deelaspecten te onderscheiden. Deze zijn verwerkt in de interviews.

Effecten op leefbaarheid

Door de 26 initiatiefnemers werd opvallend vaak "samen dingen doen" genoemd bij het omschrijven van het begrip leefbaarheid. Het feit dat veel projectaanvragen zijn ingediend op het gebied van sport, spel, evenementen en dorpshuizen onderstreept dit.

Dorpshuizen/mfc

Uit de interviews met de zes initiatiefnemers van dorpshuizen/mfc blijkt dat de effecten van de bouw of verbouw van een dorpshuis/mfc op leefbaarheid zijn:

- Toename van het voorzieningenniveau door een aantal nieuwe voorzieningen in een dorp of door opwaardering van de kwaliteit van de aanwezige voorzieningen;
- Buurtcontacten en onderlinge betrokkenheid nemen toe door de komst van een ontmoetingspunt voor jong en oud.

Doordat bij de projecten veelal rekening is gehouden met de openbare ruimte, milieuaspecten en arbo- en veiligheidsmaatregelen zijn ook op deze gebieden positieve effecten te benoemen. Een belangrijk neveneffect van de nieuw- of verbouw van een dorpshuis/mfc is dat het een impuls geeft aan de clubs en verenigingen die er gebruik van maken. Ledenaantallen groeien en er worden meer activiteiten georganiseerd.

Provinciale project

Het provinciale project viel eigenlijk wat uit de toon in dit onderzoek doordat het vooral was gericht op bewustwording. Hierdoor heeft het project nauwelijks effect op een van de andere deelaspecten van leefbaarheid.

Regionale projecten

De drie regionale projecten zijn zeer verschillend van aard, maar hebben gemeen dat ze op bijna alle deelaspecten van leefbaarheid een positief effect hebben: kwaliteit van de woonomgeving, sociale samenhang, werkgelegenheid en relatie met de overheid.

Lokale projecten

De 16 lokale leefbaarheidsprojecten hebben volgens de geïnterviewden vooral een positief effect op de kwaliteit van de woonomgeving, door de toename van het aantal voorzieningen, het niveau en de bereikbaarheid. Daarnaast hebben de projecten een positief effect op de sociale samenhang door toename van buurtcontacten, vrijwilligerswerk en betrokkenheid bij buurt en samenleving. De projecten hebben gemeen dat het wensen zijn van initiatiefnemers uit de dorpen en dat ze gerealiseerd zijn door vrijwilligers. Opvallend is dat veel van de vrijwilligers die bij de realisatie van een project betrokken waren, ook actief blijven na realisatie. Daarnaast wordt aangegeven dat voor tijdelijke klussen altijd voldoende vrijwilligers te vinden zijn.

Ervaringen initiatiefnemers

Volgens alle geïnterviewde initiatiefnemers zijn de verwachtingen van hun project uitgekomen. Ze zijn dan ook trots op het resultaat. Dit betekent niet dat er geen knelpunten waren tijdens de uitvoer. Over het algemeen kost het rond krijgen van de financiën veel tijd. Vooral dorpshuizen/mfc of soortgelijke projecten komen door de hoogte van de investering hierdoor wel eens in problemen. Het zijn ook de initiatiefnemers van dit soort projecten die aangeven dat bij hen bepaalde kennis ontbrak. Ze hadden graag meer begeleiding gehad op het gebied van financiën, bouwtechnische zaken, wet- en regelgeving en belastingtechnische zaken. Dit terwijl de initiatiefnemers vaak al mensen zijn met ervaring met projecten, subsidies of bestuursfuncties en daardoor de ingangen weten bij overheid en andere organisaties.

Positieve zaken die vaak genoemd werden zijn: samenwerking tussen de verschillende partijen, betrokkenheid vanuit de bevolking en de mogelijkheid om zelfwerkzaamheid als eigen bijdrage te kunnen opvoeren in de subsidieaanvraag.

Conclusies en aanbevelingen

De belangrijkste conclusie van dit onderzoek is: leefbaarheidsprojecten hebben diverse positieve effecten op leefbaarheid. De positieve effecten hebben vooral betrekking op de kwaliteit van de woonomgeving en de sociale samenhang. Het gaat echter niet alleen om het projectresultaat, maar ook om het proces. Met elkaar een initiatief van idee tot uitvoer brengen, is “samen iets doen”, waarbij mensen ervaren dat ze zelf kunnen bijdragen aan de leefbaarheid van hun dorp. De bijdrage van de Provincie werd door de meeste initiatiefnemers als onmisbaar bestempeld. Naast de financiële betekenis, zien de initiatiefnemers het als een blijk van waardering en helpt de bijdrage om andere financiers over de streep te trekken.

De belangrijkste aanbevelingen uit het onderzoek zijn:

- zorg voor een ontmoetingsruimte (dorpshuis/verenigingsgebouw) per dorp of cluster dorpen, met daarbij extra aandacht voor activiteiten en faciliteiten voor ouderen en jeugd.
- zet in op verspreide goede voorzieningen in plaats van op meerdere kleine voorzieningen van een lagere kwaliteit.
- zorg bij kleine kernen met een beperkt voorzieningenniveau voor goede bereikbaarheid van voorzieningen in andere dorpen.

- bied initiatiefnemers bij de realisatie van een omvangrijk project professionele begeleiding voor bouwtechnisch advies, beheersvormen, financiën, fondsenwerving, subsidieaanvragen en vragen over wet- en regelgeving.
- ontwerp een checklist voor de bouw van dorpshuizen/mfc op basis van opgedane ervaring.
- zorg dat de rol van Doarpswurk voor initiatiefnemers van dorpshuizen/mfc vanaf het begin duidelijk is zodat geen verkeerde verwachtingen ontstaan.
- kennisuitwisseling tussen initiatiefnemers is erg nuttig, probeer dit te stimuleren.
- maak de financiële steun van de Provincie niet afhankelijk van de gemeentelijke bijdrage.
- houd het begrip leefbaarheid breed, om initiatieven van onderaf te stimuleren.

Tot slot

Naar aanleiding van dit onderzoek concluderen wij dat de Provincie Fryslân haar Plattelandsbeleid moet continueren. De bijdragen aan de leefbaarheidsprojecten en dorpshuizen/mfc genereren een grote investering van allerlei partijen. De subsidie vanuit het Plattelandsbeleid is immers maar een klein deel, de rest wordt door bewoners, gemeenten en fondsen bijeengebracht. Ze hebben een positief effect op leefbaarheid en zorgen ervoor dat mensen actief samen aan de slag gaan om zelf iets van hun dorp te maken. Zeker met het oog op krimp die in de toekomst in veel Friese dorpen verwacht wordt, moet de Provincie de zelfredzaamheid op het platteland blijven stimuleren.

1	Inleiding	10
1.2	Probleembeschrijving.....	10
1.3	Doel van het onderzoek	10
1.4	Onderzoeksvragen	10
1.5	Begripsbepalingen	11
1.6	Opdrachtgever	11
1.7	Leeswijzer.....	11
2	Opzet en uitvoering van het onderzoek	12
2.1	Type onderzoek	12
2.2	Onderzoekspopulatie	12
2.3	Onderzoeksmethode.....	13
3	Beleidskader	17
3.1	Plattelandsbeleid Provincie Fryslân	17
3.2	Nota Plattelandsbeleid	17
3.3	Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied	18
3.4	Plattelânsprojekten	19
3.5	Doarpswurk	19
4	Het begrip leefbaarheid.....	20
4.1	Belang van het begrip leefbaarheid.....	20
4.2	Leefbaarheid volgens de Provincie	20
4.3	Leefbaarheid volgens andere bronnen.....	20
4.4	Vergelijking opvattingen begrip leefbaarheid.....	22
4.5	Keuze leefbaarheidsaspecten voor effectmeting	23
5	Leefbaarheidsprojecten 2005-2008	24
5.1	Uitgevoerde leefbaarheidsprojecten periode 2005-2008	24
5.2	Geselecteerde projecten	26
6	Resultaten interviews.....	29
6.1	Leefbaarheid volgens initiatiefnemers.....	29
6.2	Effecten van de projecten op deelaspecten van leefbaarheid	30
6.2.1	<i>Projecten dorpshuizen/multifunctionele centra (mfc)</i>	<i>31</i>
6.2.2	<i>Provinciale leefbaarheidsprojecten.....</i>	<i>34</i>
6.2.3	<i>Regionale leefbaarheidsprojecten.....</i>	<i>35</i>
6.2.4	<i>Lokale leefbaarheidsprojecten.....</i>	<i>38</i>
7	Ervaringen initiatiefnemers leefbaarheidsprojecten	44
7.1	Verwachtingen	44
7.1.1	<i>Dorpshuizen/mfc</i>	<i>44</i>
7.1.2	<i>Provinciale leefbaarheidsprojecten.....</i>	<i>44</i>
7.1.3	<i>Regionale leefbaarheidsprojecten.....</i>	<i>44</i>
7.1.4	<i>Lokale leefbaarheidsprojecten.....</i>	<i>45</i>
7.2	Struikelblokken en zaken die goed verliepen	46
7.2.1	<i>Dorpshuizen/mfc</i>	<i>46</i>
7.2.1	<i>Provinciale projecten.....</i>	<i>49</i>
7.2.3	<i>Regionale projecten</i>	<i>49</i>
7.2.4	<i>Lokale projecten.....</i>	<i>50</i>
7.3	Onderhoud en beheer	53
7.3.1	<i>Dorpshuizen/mfc</i>	<i>53</i>
7.3.2	<i>Provinciale projecten.....</i>	<i>55</i>

7.3.3	<i>Regionale projecten</i>	55
7.3.4	<i>Lokale projecten</i>	56
7.4	Belang bijdrage Provincie	58
7.5	Tips en aanbevelingen van de initiatiefnemers voor de nieuwe nota.....	59
7.5.1	<i>Thema's voor de nieuwe nota</i>	59
7.5.2	<i>Aanbevelingen voor het Plattelandsbeleid</i>	59
7.5.3	<i>Aanbevelingen voor initiatiefnemers</i>	60
8	Analyse	62
8.1	Analyse begrip leefbaarheid.....	62
8.2	Analyse effecten op leefbaarheid	62
8.3	Analyse ervaringen initiatiefnemers	64
9	Conclusies & Aanbevelingen	66
9.1	Conclusie	66
9.2	Aanbevelingen	67
10	Discussie en evaluatie	70
11	Literatuurlijst	72
Bijlagen		i
Bijlage I	Aankondigingsbrief van gedeputeerde aan initiatiefnemers	i
Bijlage II	Gebruikte vragenlijst in interviews	iii
Bijlage III	Artikel: Leefbaarheid? Een leeg woord	vi
Bijlage IV	Gesprekspunten voor evaluatie leefbaarheidsprojecten.....	vii

1 Inleiding

De eenheid Plattelandsbeleid van de Provincie Fryslân werkt aan een nieuwe nota Plattelandsbeleid. Deze nota is de opvolger van de nota “Fan ûnderen op stimulearje, fan boppe of ynspirearje” uit 2004 en de beleidsnotitie “Dorpshuizen/multifunctionele accommodaties”. De eenheid Plattelandsbeleid is ondergebracht bij de afdeling Landelijk Gebied Beleid. Voor het opstellen van deze nota is een effectmeting nodig van de projecten die subsidie hebben ontvangen uit het budget Plattelandsbeleid en Dorpshuizen en multifunctionele centra. De uitkomst van de effectmeting draagt bij aan de nieuwe nota Plattelandsbeleid.

Het voorliggende rapport is een onderzoeksverslag naar de effecten van de projecten en is tevens bedoeld als afstudeeronderzoek voor de duale opleiding Milieukunde, studierichting Mens en Ruimte.

1.2 Probleembeschrijving

In de periode 2005 - 2008 hebben 395 projecten een bijdrage ontvangen uit de budgetten Plattelandsbeleid en Dorpshuizen en multifunctionele accommodaties. Van deze projecten werd verwacht dat zij bij zouden dragen aan de doelstelling van de nota plattelandsbeleid: het behoud en de ontwikkeling van leefbaarheid op het platteland¹. Dit is echter nooit goed bijgehouden of onderzocht. De vraag is dan ook welke effecten de gerealiseerde leefbaarheidsprojecten² hebben op leefbaarheid.

1.3 Doel van het onderzoek

Het doel van dit onderzoek is om antwoord te geven op de vraag of gerealiseerde leefbaarheidsprojecten een effect hebben op leefbaarheid.

1.4 Onderzoeksvragen

De centrale vraag van dit onderzoek is: “Welke effecten hebben gerealiseerde leefbaarheidsprojecten op leefbaarheid?”. Om deze vraag te kunnen beantwoorden zijn de volgende onderzoeksvragen geformuleerd.

1. Wat wordt verstaan onder het begrip leefbaarheid?
2. Welke deelaspecten kent leefbaarheid?
3. Welke leefbaarheidsprojecten komen in aanmerking voor de effectmeting?
4. Wat zijn effecten van de geselecteerde leefbaarheidsprojecten op deelaspecten van leefbaarheid?
5. Hoe ervaren initiatiefnemers het proces van een leefbaarheidsproject?

De laatste onderzoeksvraag is op verzoek van de opdrachtgever toegevoegd en heeft als doel om een globale indruk te krijgen van de procesgang. Hiervoor is gekozen omdat het verloop van het proces mede bepalend kan zijn voor het resultaat van het project. Dit aspect wordt zijdelings aangeroerd omdat dit al een onderzoek op zichzelf kan zijn.

¹ De nota Plattelandsbeleid kent nog twee andere doelstellingen. Zie hoofdstuk 3. Uit praktische overwegingen wordt hier niet apart op ingegaan. De reden hiervoor is dat zij gerelateerd zijn aan het begrip leefbaarheid.

² Wanneer in de volgende hoofdstukken wordt gesproken over gerealiseerde leefbaarheidsprojecten dan bedoelen we hier de categorieën: leefbaarheidsprojecten lokaal, regionaal, provinciaal en dorpshuizen en multifunctionele accommodaties mee, die via het budget dorpshuizen en plattelandsbeleid meegefinancierd zijn, uit de periode 2005 tot juli 2008.

1.5 Begripsbepalingen

Effect: een gebeurtenis of omstandigheid die optreedt als resultaat van feiten en/of gebeurtenissen (Wikipedia). In dit onderzoek zijn de projecten de gebeurtenissen. Het onderzoek richt zich dus op de gevolgen/effekten die optreden als resultaat van de gerealiseerde projecten. Men kan onderscheid maken in directe en indirecte effecten, in het kader van dit onderzoek zijn beide interessant.

Leefbaarheid: de mate waarin de fysieke kwaliteit, de sociale kenmerken en de veiligheid van de woonomgeving aansluiten bij de voorwaarden en behoeften die er door de bewoners aan gesteld worden.

Het begrip leefbaarheid wordt nader beschreven in hoofdstuk 4.

Voorzieningen: faciliteiten in een wijk of dorp waar iedereen (gratis of tegen betaling) gemakkelijk gebruik van kan maken. Hierbij gaat het om:

- gebouwen, zoals: een school, winkel of bibliotheek;
- voorzieningen in de openbare ruimte, zoals: parkeerfaciliteiten, openbare verlichting, openbaar groen;
- en dienstverlening zoals: openbaar vervoer, een zorgloket (van de website: www.infonu.nl).

1.6 Opdrachtgever

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de afdeling Landelijk Gebied, eenheid Plattelandsbeleid van de Provincie Fryslân. Namens Provincie Fryslân zijn de heer H. Rozema en mevrouw J. van der Spoel, beleidsmedewerkers van de eenheid Plattelandsbeleid, het aanspreekpunt voor deze opdracht. De opdracht is uitgevoerd in de periode van maart tot eind augustus 2009.

1.7 Leeswijzer

Na deze inleiding wordt in hoofdstuk 2 ingegaan op de opzet van het onderzoek en de gebruikte methoden om de informatie te verzamelen en te verwerken. In hoofdstuk 3 volgt een beschrijving van het beleidskader waaruit de leefbaarheidsprojecten worden gesubsidieerd. Om vast te kunnen stellen welke deelaspecten bij leefbaarheid worden onderscheiden en gebruikt kunnen worden voor ons onderzoek volgt in hoofdstuk 4 een verdieping naar het begrip leefbaarheid. Hoofdstuk 5 beschrijft de totale onderzoekspopulatie en hoe we gekomen zijn tot een onderverdeling hierbinnen en een selectie van de cases. De resultaten van de gehouden interviews met de initiatiefnemers van de 26 leefbaarheidsprojecten worden weergegeven in hoofdstuk 6. De antwoorden worden per categorie en per deelaspect van leefbaarheid weergegeven. Hoofdstuk 7 geeft de resultaten van de vragen die aan de initiatiefnemers gesteld zijn over hoe het proces van idee tot realisatie (dus tot en met beheer en onderhoud) is verlopen en hoe het project nu loopt. In hoofdstuk 8 volgt een analyse van de resultaten uit de hoofdstukken 6 en 7. Waarna in hoofdstuk 9 conclusies worden getrokken en aanbevelingen gedaan. Het laatste hoofdstuk bevat een evaluatie van ons eigen onderzoek en suggesties voor verder onderzoek.

2 Opzet en uitvoering van het onderzoek

Het onderzoek naar effecten van leefbaarheidsprojecten op leefbaarheid is uitgevoerd door het afnemen van interviews met initiatiefnemers van deze projecten. Voordat deze gesprekken hebben plaatsgevonden, is een verdiepingsslag uitgevoerd op het begrip leefbaarheid en de nota's Plattelandsbeleid en Dorpshuizen/multifunctionele centra. Daarna is gekeken naar wat voor soort projecten zijn uitgevoerd.

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op de opzet en gehanteerde werkwijze van dit onderzoek.

2.1 Type onderzoek

Voor de uitvoering van deze opdracht is gekozen voor een beschrijvend kwalitatief onderzoek dat wordt uitgevoerd door een casestudy. Binnen dit onderzoek wordt niet gewerkt met één case, maar met verschillende cases. Kenmerkend voor casestudy is dat een klein aantal cases in hun natuurlijke omgeving wordt bestudeerd. In ons onderzoek betekent dat: op locatie van het project. Bij een casestudy zijn verschillende varianten mogelijk. Omdat het in dit onderzoek gaat om de effecten van de uitgevoerde projecten op leefbaarheid, zijn verschillende cases in onderlinge vergelijking bestudeerd. Deze vorm van casestudy wordt 'vergelijkende casestudy' genoemd.

Bij deze vergelijkende case-study wordt het onderzoek volgens de hiërarchische methode in twee fasen uitgevoerd. In de eerste fase worden de geselecteerde projecten afzonderlijk bestudeerd. Bij de analyses en bij het weergeven van de onderzoeksresultaten wordt een vast patroon gevolgd. In de tweede fase dienen de resultaten uit de eerste fase (de gespreksverslagen) als input voor een vergelijkende analyse over alle onderzochte projecten heen. Hierbij wordt geprobeerd om verklaringen te vinden voor de overeenkomsten en verschillen tussen de verschillende cases, zoals die in de eerste fase naar voren zijn gekomen (Verschuren, P. en H. Dodewaard, 2002).

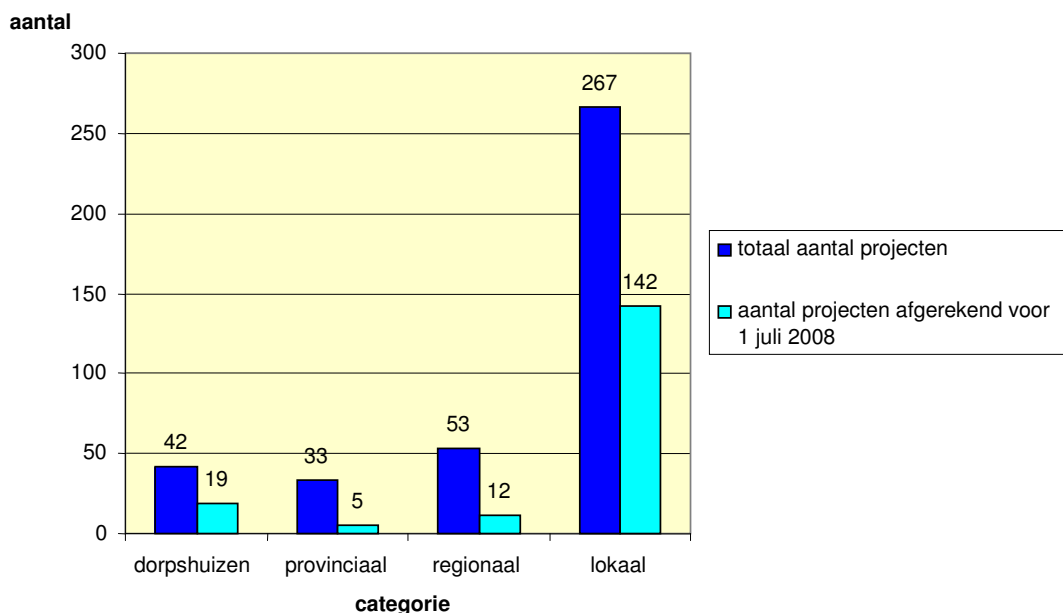
2.2 Onderzoekspopulatie

De onderzoekspopulatie bestaat uit projecten die gefinancierd zijn uit de budgetten Plattelandsbeleid en Dorpshuizen/multifunctionele centra. Het aantal gefinancierde projecten in de periode 2005 tot en met 2008 bedraagt 395³.

Omdat het gaat om de effecten van de projecten, is het een voorwaarde dat de projecten gerealiseerd zijn en al enige tijd functioneren. Dit is de reden dat we projecten die afgerond en afgerekend zijn na juni 2008 buiten de steekproef hebben gelaten. Dit zijn 217 projecten, waardoor de onderzoekspopulatie uit 178 projecten bestaat. De onderzoekspopulatie bestaat uit de volgende deelpopulaties:

- 142 lokale leefbaarheidsprojecten
- 12 regionale leefbaarheidsprojecten
- 5 provinciale leefbaarheidsprojecten
- 19 dorpshuizen en multifunctionele centra.

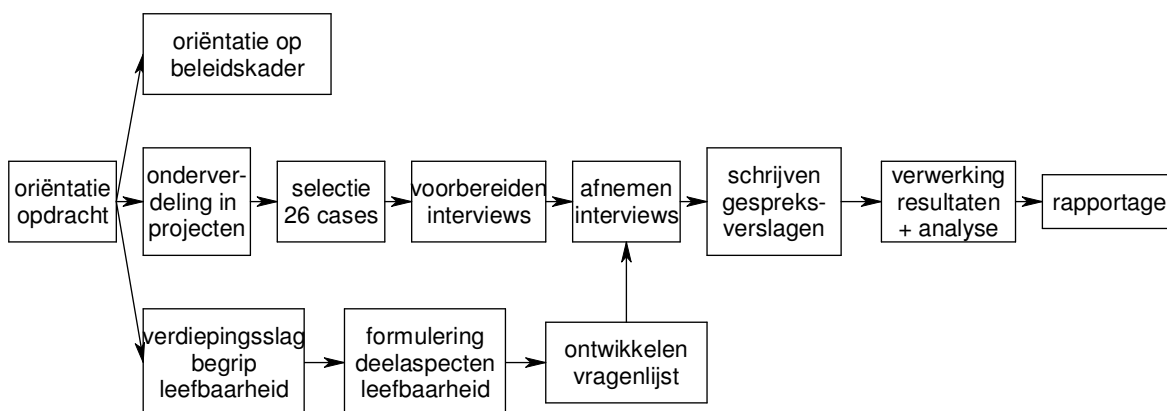
³ Het overzicht van de projecten is te downloaden via de website van de Provincie Fryslân via de volgende link: <http://www.fryslan.nl/sjablonen/1/infotype/news/newsitem/view.asp?objectID=28835&page=7> (projectenoverzicht plattelandsbeleid).

Figuur 1: Overzicht leefbaarheidprojecten 2005-2008

2.3 Onderzoeksmethode

Een schematische weergave van de gevolgde methode is te zien in figuur 2. Daarna worden de verschillende stappen kort toegelicht.

Figuur 2: werkwijze

a) oriëntatie op beleidskader

Voor de oriëntatie op het beleidskader is de focus gericht op de volgende nota's:

- De nota Fan ûnderen op stimulearje, fan boppen ôf ynspirearje, nota plattelânsbelied van de Provinsje Fryslân, 2004-2008
- Beleidsnotitie dorpshuizen en multifunctionele accommodaties, 2004-2008.

b) verdieping op het begrip leefbaarheid

Leefbaarheid is een containerbegrip waar iedereen wat anders onder verstaat. Leefbaarheid is niet alleen moeilijk te definiëren, het is nog moeilijker te operationaliseren. Om het begrip vorm en inhoud te kunnen geven, hebben we ons verdiept in wat verschillende bronnen onder leefbaarheid verstaan

en hieruit aspecten geselecteerd die we bij ons onderzoek naar de effecten op leefbaarheid gebruiken. In hoofdstuk 4 worden de uitkomsten weergegeven.

c) formulering deelaspecten leefbaarheid

Na de verdiepingsslag op het begrip leefbaarheid hebben we een overzicht kunnen samenstellen van welke deelaspecten in verschillende bronnen bij het begrip leefbaarheid onderscheiden worden. Uit dit overzicht is een selectie gemaakt van die deelaspecten die voor het onderzoek relevant zijn. Deze aspecten zijn in tabelvorm opgenomen in de vragenlijst, die gebruikt is tijdens de gesprekken met de initiatiefnemers. Voor ieder aspect is het effect van het project beoordeeld.

d) ontwikkelen vragenlijst

Centraal in de vragenlijst staan vragen die betrekking hebben op effecten van de projecten op leefbaarheid. Gekozen is voor een vragenlijst met open vragen.

Allereerst werd aan de initiatiefnemers gevraagd wat zij onder leefbaarheid verstaan. Vervolgens werd aan de hand van een opgestelde tabel nagegaan op welke deelaspecten van leefbaarheid het project effect heeft. Omdat het voor de bijdrage aan leefbaarheid verschil maakt of de effecten eenmalig zijn, of ook op lange termijn gelden, zijn tevens vragen gesteld over de huidige stand van zaken (hoe loopt het project nu? Zijn de initiatiefnemers nog actief?) en de toekomst (hoe is het beheer en onderhoud geregeld? Hoe blijft het resultaat aantrekkelijk voor de doelgroep en komen er vervolgstappen naar aanleiding van het project?). Vragen over het proces, van idee tot realisatie van een project, zijn vooral toegevoegd om te kijken of hier nog lessen uit getrokken kunnen worden voor de toekomstige werkwijze van de eenheid Plattelandsbeleid (of Plattelânsprojekten en Doarpswurk). In bijlage II is de vragenlijst opgenomen.

e) selectie cases

Omdat de populatie te groot is om alle projecten te bestuderen, is gekozen voor een strategische steekproeftrekking. Bij een strategische steekproeftrekking vindt geen a-selectie steekproef plaats, omdat bij het werken met kleine aantallen de kans om een a-typische steekproef te krijgen groot is. Bij een strategische steekproef treedt de probleemstelling in de plaats van het toeval. Leidend hierbinnen is wat je wilt weten van de onderzoekseenheden (Verschuren, P. en H. Dodewaard, 2002).

Voor het aantal af te nemen gesprekken is gekozen voor een percentage van 10% van de 178 leefbaarheidprojecten, afgerond naar boven en evenredig verdeeld over de categorieën en type projecten. Het aantal is mede bepaald door de beschikbare tijd.

Bij de selectie van de cases uit de onderzoekspopulatie is met de volgende aspecten rekening gehouden:

- projecten zijn gerealiseerd en afgerekend in de periode januari 2005 tot juli 2008
- spreiding over de zes regio's van Plattelânsprojekten.
- spreiding over de vier categorieën (lokaal, regionaal, provinciaal en dorpshuizen)
 - categorie lokaal kent een onderverdeling in type projecten.
 - categorie dorpshuizen kent een onderverdeling in lokaal, beperkt regionaal, regionaal en naar beheersvorm (gerund door vrijwilligers, beheerder of pachter)

Hierboven wordt opgemerkt dat de categorie lokaal een onderverdeling kent in type projecten. De reden hiervoor is dat deze categorie zeer omvangrijk en divers van aard is. Het maken van een selectie werd hierdoor bemoeilijkt. Voor deze onderverdeling is in eerste instantie gekeken naar de thema's die gehanteerd worden in de Nota Plattelandsbeleid. Echter, door het ontbreken van de juiste gegevens op de subsidie-aanvraagformulieren was dit niet haalbaar. Ook bleek dat verreweg de meeste lokale leefbaarheidsprojecten vallen onder het thema *leefbaarheid, versterk het sociale kapitaal*. Vandaar dat is gekozen voor een eigen indeling op type project. Voor het aantal van zes dorpshuizen/multifunctionele centra is gekozen, omdat dan de verschillende vormen, qua omvangs- en beheersvormen, in ieder geval aan bod zouden komen.

f) voorbereiding op interviews

Alle geselecteerde initiatiefnemers zijn door de heer Konst, Gedeputeerde voor Plattelandsbeleid, schriftelijk geïnformeerd over het onderzoek. In de brief is niet alleen uitleg gegeven over het onderzoek, maar zijn de initiatiefnemers ook uitgenodigd om deel te nemen. Alle aangeschreven personen hebben gehoor gegeven aan dit verzoek. In bijlage I is een kopie van deze brief opgenomen.

Ter voorbereiding op het interview is het aanvraag- en evaluatieformulier uit het projectdossier bestudeerd. Het doel hiervan is om een globale indruk te krijgen van het project. Naast het inlezen in het projectdossier is gegoogled op internet naar artikelen over het project en aanwezige informatie over het project op de website van de initiatiefnemer.

g) afnemen interviews

Voor het beantwoorden van de vraag "Wat zijn effecten van de geselecteerde projecten op deelaspecten van leefbaarheid", hebben gesprekken plaatsgevonden met de geselecteerde initiatiefnemers. Deze gesprekken vonden voor zover mogelijk en van toepassing, op de locatie van het project plaats.

Voor de interviews is gebruik gemaakt van de vragenlijst, zoals beschreven in punt d. Allereerst werd aan de initiatiefnemers gevraagd wat zij onder leefbaarheid verstaan. Vervolgens werd aan de hand van een opgestelde tabel nagegaan op welke deelaspecten van leefbaarheid het project effect heeft. Op ieder gegeven antwoord werd een onderbouwing of toelichting op het antwoord gevraagd. En zo mogelijk met cijfers te onderbouwen. Wanneer alleen positieve effecten werden genoemd, is ook gevraagd naar negatieve aspecten. Tevens is gevraagd of de genoemde effecten beoogd waren of als neveneffect optraden.

Voor het afnemen van mondelinge interviews met open vragen op locatie (face-to-face) is gekozen om de volgende redenen:

- Een mondeling interview geeft de onderzoeker gelegenheid om toelichting te geven op gestelde vragen, of juist om verheldering te vragen op gegeven antwoorden en om dieper op onderwerpen in te gaan. Dit laatste is nodig omdat we het over subjectieve en moeilijk te definiëren begrippen (zoals sociale samenhang, kwaliteit van de leefomgeving etc.) hebben die zoveel mogelijk geconcretiseerd moeten worden.
- Door het afnemen van interviews op locatie is het mogelijk om het projectresultaat te bekijken.

Door deze methode is het aantal geselecteerde projecten beperkt. 10% van de gerealiseerde projecten achten wij echter voldoende om een kwalitatief beeld te krijgen van de effecten van de projecten op leefbaarheid.

h) verwerking informatie interviews

Van ieder interview is een gespreksverslag gemaakt en gemaild aan de geïnterviewde persoon, met de vraag of het gesprek correct is weergegeven. Indien in de reacties aanvullingen of opmerkingen werden gegeven, zijn deze als reactie van geïnterviewde toegevoegd aan het gespreksverslag. De uitkomsten van de gesprekken zijn naast elkaar gelegd en geanalyseerd. De resultaten zijn te lezen in hoofdstuk 6 en 7.

Bij de resultaten moet rekening gehouden worden met het feit dat alleen de initiatiefnemers zijn geïnterviewd. Bij sommige antwoorden gaat het alleen om hun persoonlijke mening, bij andere antwoorden om hun ervaring of hun weergave van de feiten. Indien van toepassing hebben we zoveel mogelijk doorgevraagd naar cijfers en onderbouwing van de antwoorden. Verder is een inschatting van de juistheid van de antwoorden gemaakt door eigen waarneming (de interviews vonden immers op locatie plaats), het raadplegen van internetsites en berichten in de pers over het project. Bij de weergave van de resultaten wordt telkens beschreven of het gaat om een opsomming, een selectie van antwoorden, of hoe vaak dat antwoord gegeven is. Aan de hand hiervan kan de waarde van de uitspraken beoordeeld worden.

Vanwege de kleine aantallen cases, vooral in het geval van de provinciale projecten, is het bijna niet mogelijk om antwoorden te veralgemeniseren. Hier is rekening meegehouden bij de analyse en de conclusies en aanbevelingen.

i) analyse

Bij het analyseren van de verzamelde gegevens is het door het geringe aantal cases niet mogelijk om een kwantitatieve analyse uit te voeren, maar worden cases met elkaar vergeleken. Deze vorm van vergelijkende case-study wordt ook wel de hiërarchische methode genoemd. De analyse vindt in twee fases plaats (Verschuren, P. en H. Dodewaard, 2002). In hoofdstuk 6 en 7 zijn de resultaten van de bestudering van de afzonderlijke cases weergegeven. Fase 2 wordt weergegeven in Hoofdstuk 8. In dit hoofdstuk hebben we de resultaten uit de eerste fase gebruikt als input voor een vergelijkende analyse over alle onderzochte cases heen. Hierbij is geprobeerd om verklaringen te vinden voor de overeenkomsten en verschillen tussen de verschillende cases zoals die in de eerste fase naar voren zijn gekomen.

3 Beleidskader

3.1 Plattelandsbeleid Provincie Fryslân

De Provincie Fryslân voert al meer dan 30 jaar een actief beleid voor een leefbaar platteland. De provincie voerde jarenlang kleine kernenbeleid. In 1997 is dit verbreed tot plattelandsbeleid. Naast de nota Plattelandsbeleid is de beleidsnotitie “Dorpshuizen/multifunctionele accommodaties” van kracht tot 2010. In de startnotitie voor de plattelandsnota – “Strategie Vitaal Platteland 2010 – 2013” wordt voorgesteld om plattelandsbeleid en dorpshuizenbeleid in één beleidsstuk te integreren.

Tot aan 2005 beperkte de strekking van het Friese plattelandsbeleid zich tot kernen met maximaal 1.500 inwoners. Op basis van onderzoek⁴ is de werking van het dorpshuizenbudget verbreed tot kernen met 5.000 inwoners. In navolging hiervan is hetzelfde gebeurd voor de werking van het Friese plattelandsbeleid.

3.2 Nota Plattelandsbeleid “Fan ûnderen op stimulearje, fan boppe of ynspirearje”

In 1997 verscheen de eerste nota Plattelandsbeleid “Nieuwe kwaliteiten voor het Platteland”. De tweede nota “Fan ûnderen op stimulearje, fan boppe of ynspirearje” volgde in 2004 en loopt tot 2008. Omdat de derde nota nog in voorbereiding is, heeft de tweede nota een uitloop gekregen tot medio 2010. De doelstelling van de huidige nota is om bij te dragen aan:

- het behoud en de ontwikkeling van de leefbaarheid op het platteland
- het welbevinden van diens bewoners
- een blijvend toekomstperspectief.

De belangrijke uitgangspunten bij het plattelandsbeleid zijn:

- *Bottom up*. Zoveel mogelijk lokale initiatieven ondersteunen, mits die passen in bestaande beleidskaders en criteria van regelingen. Waar nodig wil de provincie van bovenaf inspireren en bijdragen aan het realiseren van goede ideeën.
- *Diversiteit*. Niet alles en overal hetzelfde. In het vinden van oplossingen voor problemen en het benutten van kansen verwacht de provincie dat die lokaal van elkaar zullen verschillen.
- *Ruimte voor de regio*. Via Plattelânsprojekten is al veel ruimte gegeven aan de regio. De inzet is om nu resultaten te boeken, onder voorwaarde dat initiatieven passen binnen de kaders van beleid, financiële programma's en beschikbare middelen.

De nota Plattelandsbeleid is niet bedoeld om diverse sectorale nota's te vervangen, maar is een aanvulling vanuit de optiek van leefbaarheid. Fan boppe of ynspirearje betekent integrale projectaanpak op provinciale schaal en aandacht voor het platteland in alle beleidsvelden. Door onderlinge verbindingen te leggen tussen de verschillende werkterreinen als zorg en welzijn, ruimte, natuur en landschap, economie en werkgelegenheid en recreatie en toerisme kunnen meer kansen benut worden. De Provincie streeft naar een vitaal platteland door een gebiedsgerichte benadering en versterking van het lokaal initiatief. Fan ûnderen op stimulearje betekent projectverwerving van onder op en gebiedsgericht werken. Met de gebiedsgerichte aanpak wil de Provincie verder werken aan het verkleinen van de afstand tussen burger en overheid. Het stimuleren van het ontwikkelen van projecten van onderop met als motto mensen, mogelijkheden en middelen bij elkaar brengen, is een taak die is neergelegd bij Plattelânsprojekten.

⁴ Onderzoek van SDF, DBF, FLD en Equa, “Functionele oplossingen voor multifunctionele vraagstukken”, 2003.

De volgende categorieën projecten worden onderscheiden:

A. Lokale leefbaarheidsprojecten

Het initiatief voor de 'lokale leefbaarheidsprojecten' wordt genomen door lokale verenigingen en stichtingen. De projecten zijn zeer divers: van een jeu de boulesbaan of een dorpsgids tot een dorpsvisie. De initiatieven worden ingediend bij een regiokantoor van Plattelânsprojekten. Het regiokantoor begeleidt de initiatiefnemers verder. Het gebiedsplatform geeft over het project een zwaarwegend advies aan het College van Gedeputeerde Staten. De projecten worden gesubsidieerd uit het budget Leefbaarheid.

B Regionale leefbaarheidsprojecten

Voor de 'regionale leefbaarheidsprojecten' geldt vrijwel hetzelfde. Al hebben regionale projecten meer een voorbeeldfunctie en/of een grotere reikwijdte. De begeleiding is identiek aan de lokale leefbaarheidsprojecten. De projecten worden gesubsidieerd uit het budget Plattelandsbeleid.

C Projecten op provinciale schaal

De Provincie heeft zelf voor beleidsvelden zorg en welzijn, landbouw, wonen en verkeer en vervoer 'provinciale leefbaarheidsprojecten' ontwikkeld en uitgevoerd onder de verantwoordelijkheid van de verschillende beleidsteams. Het gaat dan om innovatieve projecten die inspelen op trends en ontwikkelingen en die de gebiedsindeling van Plattelânsprojekten te boven gaan. In het 'Projectenboek' van de nota Plattelandsbeleid worden per thema het doel en beoogd resultaat, een toelichting en de betrokken organisaties beschreven. De projecten worden gesubsidieerd uit het budget Plattelandsbeleid.

D Dorpshuizen en multifunctionele accommodaties

Eén van de projecten uit het projectenboek is het project dorpshuizen/multifunctionele accommodaties (ma's). De uitwerking hiervan is opgenomen in een beleidsnotitie dorpshuizen/ma's. Hieraan zijn ook middelen gekoppeld, bestemd voor de ver-/nieuwbouw van dit type voorzieningen. Het gaat daarbij om accommodaties voor het dorps- en verenigingsleven en specifieke activiteiten op het gebied van sport, educatie en bijvoorbeeld gezondheidszorg. In de beleidsnotitie "Dorpshuizen/multifunctionele accommodaties" wordt nader ingegaan op de dorpshuizenregeling, die als doel heeft bij te dragen aan de leefbaarheid op het platteland door de verschraling van het voorzieningenniveau op te vangen en de sociale cohesie te bevorderen door de bundeling van voorzieningen in een dorpshuis of multifunctionele accommodatie te stimuleren met een subsidie. De hoogte van het subsidiebedrag is afhankelijk van de functie van het dorpshuis/ma⁵: lokaal, of beperkt regionaal of regionaal. De projectbegeleiding vindt plaats door Stichting Doarpswurk.

3.3 Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied

Sinds 2007 is 'plattelandsbeleid' onderdeel van een integrale aanpak. Inhoudelijk en financieel is de inzet vanaf 2007 neergelegd in het Provinciaal Meerjarenprogramma Landelijk Gebied (pMJP). Dit pMJP is een concretisering in een programma van het beleid voor het landelijk gebied. Het regelt de uitvoering van het beleid zoals dat in kaderstellende nota's als het Streekplan, Milieubeleidsplan, Waterhuishoudingsplan, Nota Recreatie en Toerisme, Nota Plattelandsbeleid, Beleidsnotitie Dorpshuizen en de Nota sociaal-economische landbouwbeleid door Provinciale Staten is vastgelegd⁶.

⁵ In de rest van dit rapport zal de term multifunctionele centra (mfc) gehanteerd worden, omdat deze beter bekend is bij de initiatiefnemers. Beide termen betekenen hetzelfde.

⁶ Deze informatie komt uit Terugblik Plattelandsbeleid in Fryslân 2004-2008, maart 2009

De doelen van het plattelandsbeleid zijn in het pMJP opgenomen onder het thema 'sociaal economische vitaliteit platteland'.

3.4 Plattelânsprojekten

Fan ûnderen op stimulearje betekent projectverwerving van onder op en gebiedsgericht werken. Dit wordt sinds 2001 door de provincie vorm gegeven via de afdeling Plattelânsprojekten en de gebiedsplatforms in zes gebieden. De regiokantoren van Plattelânsprojekten begeleiden een projectidee tot aan de overdracht aan de programmabeheerders binnen het provinciehuis. Het motto van Plattelânsprojekten is dan ook: "mensen, goede ideeën en geld bij elkaar brengen". De gebiedsplatforms waarin de betrokken overheden en vertegenwoordigers uit het gebied zitting hebben, adviseren het college van Gedeputeerde Staten (GS) over de honorering van subsidie aanvragen voor projecten. Dit vindt plaats op basis van opgestelde en door GS goedgekeurde Gebiedskaders. De initiatiefnemer voert het project vervolgens zelfstandig uit. Daarnaast vangen de gebiedsbureaus op grond van hun intensieve contact met het veld signalen op voor provinciaal beleid die zij o.a. terugkoppelen naar de eenheid plattelandsbeleid.

3.5 Doarpswurk

Stichting Doarpswurk is een steunfunctie van de provincie Fryslân en bestaat sinds 2006. Het is het resultaat van een fusie van de Feriening Lytse Doarpen (FLD) en de stichting Samenwerking van Dorpshuizen in Friesland (SDF). Doarpswurk is vanuit de Provincie de aangewezen organisatie voor het ondersteunen van vrijwilligersgroepen, initiatiefnemers en uitvoerders in het veld. Een van de taken van Doarpswurk is het bieden van begeleiding en ondersteuning aan de besturen van dorpsbelangen en dorpshuizen. In Fryslân zijn zes consultants actief. Elke consultant heeft een eigen regio waarin hij of zij het aanspreekpunt is voor de besturen. Daarnaast zijn er twee projectleiders met eigen specialismen (www.Doarpswurk.nl).

4 Het begrip leefbaarheid

Dit hoofdstuk is een verdiepingsslag op het begrip leefbaarheid en geeft een overzicht welke deelaspecten bij leefbaarheid onderscheiden worden. Tot slot komen we tot een selectie van deelaspecten die voor dit onderzoek gebruikt is.

4.1 Belang van het begrip leefbaarheid

Leefbaarheid en veiligheid vormen hét thema van het eerste decennium van de 21ste eeuw. De opkomst van de “leefbaarheidspartijen” en de aandacht van de media en de politiek hebben dat in de afgelopen periode duidelijk gemaakt. Leefbaarheid speelt een steeds grotere rol in de ervaren woonkwaliteit van de bewoners. Waar tot voor kort de woning zelf in belangrijke mate bepalend was voor het woongenot van mensen, zien we dat de laatste jaren juist het belang van de woonomgeving in toenemende mate bepalend wordt voor de ervaren woonkwaliteit (K. Leidelmeijer et al., 2008). Googelen op ‘leefbaarheid’ geeft een enorme hoeveelheid links. Zowel vanuit de overheid (ministeries, provincies en gemeenten) als vanuit onderzoeksinstituten (SCP, WRR, KEI-kenniscentrum enz.) en het werkveld (welzijnsinstellingen, woningbouwcoöperaties) is er een enorme aandacht voor leefbaarheid.

4.2 Leefbaarheid volgens de Provincie

In de Nota Plattelandsbeleid 2004-2008 wordt over leefbaarheid het volgende vermeld:

Het begrip leefbaarheid is een veelomvattend begrip. *Leefbaarheidscriteria* kunnen bijvoorbeeld worden uitgedrukt in waarden:

- Gebruikswaarde: het brede scala van functionele voorwaarden voor het menselijk bestaan, bijv. de aanwezigheid, bereikbaarheid en toegankelijkheid van voorzieningen.
- Belevingswaarde: ervaringen die samenhangen met zintuiglijke waarnemingen, bijv. rust en openheid.
- Toeëigeningswaarde: de specifieke relaties die mensen met plekken onderhouden, het dorp, de buurt, een bepaalde plek.

Bij bovenstaande waarden gaat het om de kwaliteit van de fysieke omgeving, maar even verderop in de nota wordt hier nog aan toegevoegd dat het bij leefbaarheid ook gaat om de sociaal-culturele en sociaal-economische aspecten. Deze omschrijving geeft nog geen handvaten hoe je leefbaarheid kunt meten of effecten van projecten op leefbaarheid kunt bepalen.

4.3 Leefbaarheid volgens andere bronnen

Er zijn veel definities van leefbaarheid en de exacte omschrijving is sterk afhankelijk van tijd en plaats. Toch vertonen de omschrijvingen van leefbaarheid wel enkele gemeenschappelijke elementen. Het heeft in elk geval betrekking op de woonsituatie en woonomgeving van mensen en is daarmee een bij uitstek buurtgebonden verschijnsel. Meer in het bijzonder gaat het bij leefbaarheid om het samenspel tussen de fysieke kwaliteit, de sociale kenmerken en de veiligheid van de woonomgeving. Er zijn verschillende theoretische stromingen die elk hun eigen accenten leggen. Zo wordt in de leefsituatiebenadering de nadruk gelegd op de materiële aspecten en voorzieningen voor de burgers, en stelt de community-benadering het sociale klimaat centraal. Tegenwoordig worden beide benaderingen meestal gecombineerd. In dat verband spreekt de overheid over ‘schoon, heel en veilig’ (Knol, F. en C. Maas-de Waal en T. Roes, 2002).

De bekendste benadering om leefbaarheid te meten, is de Leefbaarometer.

De Leefbaarometer

De Leefbaarometer is in 2006 ontwikkeld op basis van:

- een advies van het Burgerplatform aan de minister van VROM voor een landsdekkend instrument om de leefbaarheid te signaleren;
- de behoefte van steden, uitgesproken in het kader van het Grotestedenbeleid, aan een leefbaarheidsmonitor.

De Leefbaarometer berekent de leefbaarheidssituatie en ontwikkeling met behulp van 49 indicatoren. Die zijn bepaald aan de hand van uitvoerig onderzoek over hoe buurtbewoners de leefbaarheid beleven en hun woongedrag. Hiervoor worden voornamelijk objectieve registratiegegevens gebruikt, zoals cijfers van gemeenten, het CBS en politierapporten. Op basis van de uitkomsten worden alle woongebieden in Nederland ingedeeld in 7 leefbaarheidsklassen, variërend van uiterst positief tot zeer negatief (K. Leidelmeijer et al., 2008).

De Leefbaarometer is een monitoringsinstrument dat gemeenten en provincies online informatie geeft over de leefbaarheid in alle buurten en wijken. Het geeft de situatie in de wijk weer, maar ook ontwikkelingen en achtergronden van de buurt. Hiermee biedt de Leefbaarometer de mogelijkheid om snel en adequaat te reageren bij negatieve ontwikkelingen.

Naast een landelijke overzicht van de leefbaarheid geeft de Leefbaarometer inzicht in score op de volgende onderdelen:

- veiligheid
- sociale samenhang
- samenstelling bevolking
- niveau voorzieningen
- publieke ruimte
- woningvoorraad (bron: www.vrom.nl/leefbaarometer).

Gegevens zijn beschikbaar voor de situatie in 1998, 2002, 2006 en 2008⁷. De leefbaarheidsituatie in 2008 is voor heel Fryslân zeer positief, op twee gemeenten na die positief scoren. Bij nader inzoomen per gemeente blijkt dat de totaalscore weliswaar positief is, maar dat het voorzieningenniveau in de meeste gevallen negatief scoort en de publieke ruimte soms ook (bron: www.leefbaarometer.nl).

Ondanks de ontwikkeling van de Leefbaarometer en de beschikbaarheid hiervan op internet, zijn er nog steeds provincies en gemeenten die andere benaderingen gebruiken om leefbaarheid te meten. Dit kan zijn omdat zij hun methode eerder ontwikkeld hebben (zoals de monitor Leefbaarheid en Veiligheid van de gemeente Groningen) of omdat zij de eigen methode beter toepasbaar vinden voor de taak die ze moeten uitvoeren (zoals de provincie Noord-Brabant). In elk geval zijn de discussies en onduidelijkheden wat betreft het begrip leefbaarheid nog niet opgelost. Dit blijkt wel uit publicaties die te vinden zijn in het Dossier leefbaarheid van het KEI kenniscentrum (via www.kei-centrum.nl), zoals het rapport Levensvatbaarheid van Leefbaarheid (Deuten, B. en S. Pauwels, 2004) of het artikel Leefbaarheid, een leeg woord (Meurs, T., 2005) dat is opgenomen in bijlage 3.

⁷ Voor 1998 en 2002 zijn de gegevens 'terugberekend'

4.4 Vergelijking opvattingen begrip leefbaarheid

Het is dus wel de moeite waard om de elementen van leefbaarheid die in verschillende studies/bronnen genoemd worden met elkaar te vergelijken. In tabel 1 zijn daarom alle aspecten op een rij gezet. Aspecten die overal genoemd worden zijn: voorzieningen, openbare ruimte, veiligheid en sociale samenhang. Bevolkingssamenstelling en woningvoorraad komen ook in drie van de vier geraadpleegde bronnen voor. Milieu wordt soms apart genoemd, maar kan ook onder kwaliteit van de woonomgeving vallen. Uit de indicatoren van de Leefbaarometer spreekt duidelijk dat deze methode meer voor stadwijken is ontwikkeld, dan voor het landelijk gebied. Zo wordt onder voorzieningen gekeken naar:

- nabijheid supermarkt
- nabijheid bankfiliaal
- nabijheid groot winkelcentrum

Terwijl voor de leefbaarheid in een dorp veel meer c.q. andere voorzieningen van belang zijn, zoals: een school, een dorpshuis, een bibliotheek, openbaar vervoer, sportvoorzieningen enzovoort. De sociale samenhang wordt in de Leefbaarometer bepaald door scores toe te kennen aan dominantie eigenaars-bewoners en mutatiegraad (verhuizingen). Hierin zijn geen zaken terug te vinden die juist in het dorpsleven zo'n belangrijke rol spelen, zoals: buurtcontacten, burenhulp, aantal actieve vrijwilligers, of het verenigingsleven.

Tabel 1: vergelijking deelaspecten

Aspecten	SCP (Zekere banden)	Leefbaarometer	Levensvatbaarheid van Leefbaarheid ⁸	Wikipedia
Fysieke kwaliteit woon-omgeving	aantal + niveau voorzieningen	voorzieningen	voorzieningen	voorzieningenniveau
			bereikbaarheid	
	woningvoorraad	woningvoorraad	woning(en)	
	kwaliteit van de woonomgeving	publieke ruimte	kwaliteit van de ruimte & buitenruimte	kwaliteit van de openbare ruimte
			Luchtkwaliteit, geluid, bodemkwaliteit	milieu (o.a. bodem-verontreiniging, luchtkwaliteit, geluidsoverlast)
Veiligheid	verkeersoverlast		Verkeer	
	onveiligheidsbeleving	overlast en onveiligheid	sociale veiligheid	veiligheid
	criminaliteit/slachtoffer risico			
Sociale samenhang/cohesie	integratie (sociaal-economisch, etnisch)	bevolkingssamenstelling (leeftijdsopbouw, etniciteit, gezinssamenstelling en opleidings- en inkomensniveau)	bewonerskenmerken	
	vrijwilligers werk (informele zorg, verenigingsleven)			
	onderlinge betrokkenheid/ interactie (kwaliteit van	levensopbouw en sociale samenhang	sociale samenhang	sociale kenmerken zoals buurtcontacten en burenhulp

⁸ In plaats van het begrip leefbaarheid hanteren de auteurs het begrip leefkwaliteit

Aspecten	SCP (Zekere banden)	Leefbaarometer	Levensvatbaarheid van Leefbaarheid ⁸	Wikipedia
	buurtcontacten en vormen van burenhulp)			
	betrokkenheid bij buurt en samenleving		buren	
Overige			imago/identiteit	handhaving van regels door overheid
			werkgelegenheid	

4.5 Keuze leefbaarheidsaspecten voor effectmeting

Voor de operationalisering van het begrip leefbaarheid in dit onderzoek kiezen wij voor dezelfde onderverdeling als in tabel 1, namelijk fysieke kwaliteit woonomgeving, veiligheid en sociale samenhang/cohesie.

Bij de effectmeting in dit onderzoek gaat het echter niet om het bepalen van de leefbaarheid. Het gaat om het bepalen van *de effecten van de gerealiseerde projecten op leefbaarheid*. Uitgaande van de geselecteerde projecten zijn uit de tabel die deelaspecten gekozen waarvan wordt verwacht dat één of meerdere projecten hier wel invloed op zouden kunnen hebben⁹. De volgende deelaspecten zijn opgenomen in de effectentabel in de vragenlijst:

Kwaliteit van de woonomgeving - voorzieningen (aantal, niveau en bereikbaarheid), - kwaliteit van de openbare ruimte, - cultuurhistorie/binding met de omgeving - milieu	Veiligheid - verkeersveiligheid, - criminaliteit - veiligheidsbeleving
Sociale samenhang - aanwezigheid buurtcontacten - vrijwilligerswerk - betrokkenheid bij buurt en samenleving	Overige deelaspecten - werkgelegenheid - relatie met de overheid

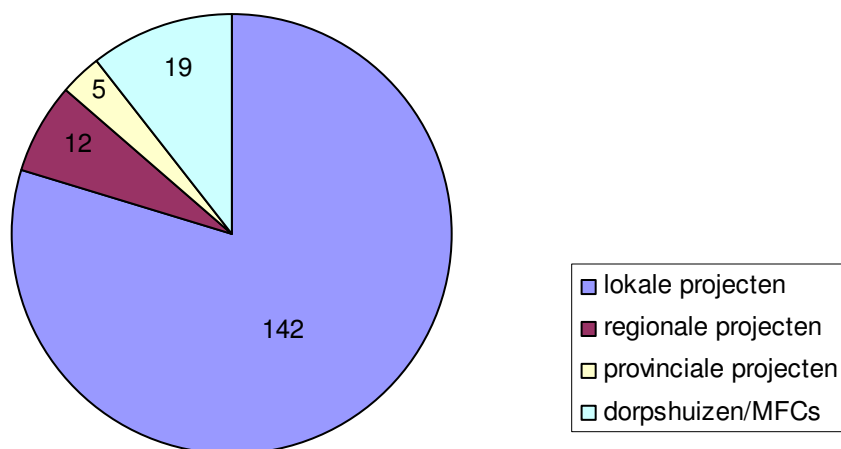
Alhoewel de twee aspecten genoemd onder *Overige deelaspecten* maar in een van de onderzochte bronnen genoemd zijn, zijn ze toch toegevoegd. “Werkgelegenheid” omdat dit een vaak genoemde reden voor krimp op het platteland is, en “relatie met de overheid” omdat voor alle leefbaarheidsprojecten in elk geval een financiële bijdrage, maar vaak ook een samenwerking met de gemeente nodig is. Verder dient vermeld te worden dat op voorhand geen enkel deelaspect wordt uitgesloten, vandaar dat de optie van overige effecten is opgenomen in de tabel uit de vragenlijst voor de interviews.

⁹ Om deze reden worden de deelaspecten “woningvoorraad” en “bevolkingssamenstelling”, die wel van groot belang zijn voor leefbaarheid, in eerste instantie buiten beschouwing gelaten. Mochten ze wel genoemd worden door de initiatiefnemers, dan worden ze toegevoegd aan de tabel.

5 Leefbaarheidsprojecten 2005-2008

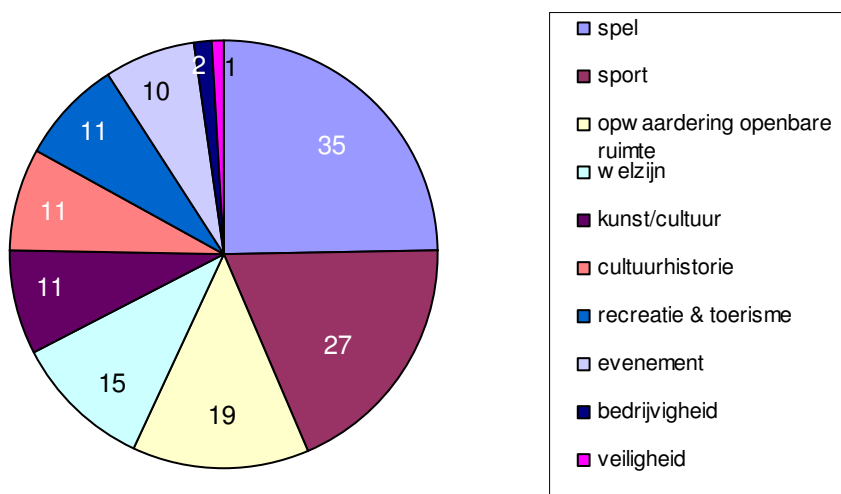
5.1 Uitgevoerde leefbaarheidsprojecten periode 2005-2008

In hoofdstuk 2.2 Onderzoekspopulatie is beschreven hoe de onderzoekspopulatie tot stand is gekomen. In figuur 3 wordt deze verdeling van de projecten nog een keer weergegeven.

Figuur 3: verdeling onderzoekspopulatie over de categorieën

Zoals duidelijk te zien is in figuur 3, is de grootste groep die van de lokale leefbaarheidsprojecten. Om een idee te krijgen om wat voor soort projecten het hier gaat en om een goede selectie te kunnen maken van projecten voor de interviews, is een verdere onderverdeling gemaakt. Uitgaande van de lijst van lokale projecten is per project gekeken op welk vlak het project zich afspeelde. Zodoende zijn de projecten verdeeld over de typen: spel, sport, opwaardering openbare ruimte, welzijn, kunst/cultuur, cultuurhistorie, recreatie & toerisme, evenement, bedrijvigheid en veiligheid. Zie figuur 4 voor de aantallen.

Figuur 4: verdeling 142 lokale leefbaarheidsprojecten

Wat duidelijk blijkt uit figuur 4, is dat verreweg de meeste lokale projecten zijn ingediend in de categorie 'spel'. Maar ook 'sport' en 'opwaardering van de openbare ruimte' zijn goed vertegenwoordigd. Om een vergelijking te trekken naar de thema's uit de Nota Plattelandsbeleid: 'sport' en 'spel' zouden kunnen vallen onder 'een platteland voor de jeugd' en 'opwaardering van de openbare ruimte' onder 'natuur, landschap en erfgoed'. Maar van lang niet alle type projecten is het duidelijk tot welk thema ze behoren. Een korte toelichting op de indeling en een aantal voorbeelden wordt gegeven in tabel 2.

Tabel 2 Type lokale leefbaarheidsprojecten

type	Aantal	korte omschrijving	voorbeelden
spel	35	Hieronder vallen openbare voorzieningen op het gebied van spel, meestal voor de jeugd maar in het geval van een jeu-de-boulebaan bijv. ook voor ouderen	Aanleg of herinrichting speeltuin, schoolplein, skatebaan, jeu-de-boulebaan
sport	27	Realisatie of opwaardering van een sportvoorziening, vaak voor een sportvereniging, soms ook voor een Plaatselijk Belangen vereniging (in het geval van een ijsbaan of een openbaar basketbalveld)	realisatie van een sportcomplex, verplaatsen ijsbaan, verlichting sportveld, bouw kantine en opslagruimte kaatsvereniging
opwaardering openbare ruimte	19	Projecten ingediend door een gemeente of dorpsbelang ter verfraaiing van de openbare ruimte	Inrichting dorpsbos, herinrichten van een terrein, opstellen dorpsvisie
welzijn	15	Projecten gericht op het welzijn van bepaalde doelgroepen, zoals ouderen, peuters of jeugd en jongeren, die niet binnen sport of spel vallen	Inrichting peuterspeelzaal, realisatie jeugdhonk, aula voor een uitvaartvereniging
kunst/cultuur	11	Hier vallen projecten onder die te maken hebben met kunst, muziek, theater, of poëzie	Inrichting nieuwe muziekschool, een fototentoonstelling, openluchttheater, realisatie van een podium
cultuurhistorie	11	Projecten die bijdragen aan behoud van historie	Kunstwerk Compagnons Rottevalle, boek over 50 jaar Oldeberkoop, rendierjagers langs het Jabikspaad
recreatie & toerisme	11	Projecten gericht op voorzieningen voor recreatie of toerisme	Wandelpaden, opwaardering zwemgelegenheid, picknickplaats
evenement	10	Hierbij gaat het niet om het subsidiëren van de evenementen zelf, maar om opstartkosten of materialen ter ondersteuning van de evenementen	Pilot zomeractiviteiten, aanschaf materieel en opbergcontainer, symposium voormalige reddingboten
bedrijvigheid	2	Projecten ter bevordering van het MKB op het platteland	Bedrijvig Jubbega-Hoornsterzwaag, behoud bakkerswinkel
veiligheid	1	Het doel van dit project is bijdragen aan veiligheid, het project is niet echt in te delen bij een ander type	Reflecterende huisnummers Ooststellingwerf

5.2 Geselecteerde projecten

Zoals in de onderzoeksmethode is uitgelegd, zijn zes dorpshuizen/mfc, één provinciaal project, drie regionale en zestien lokale projecten voor het onderzoek geselecteerd. In tabel 3 wordt aangegeven om welke projecten het gaat en worden per project een aantal gegevens vermeld.

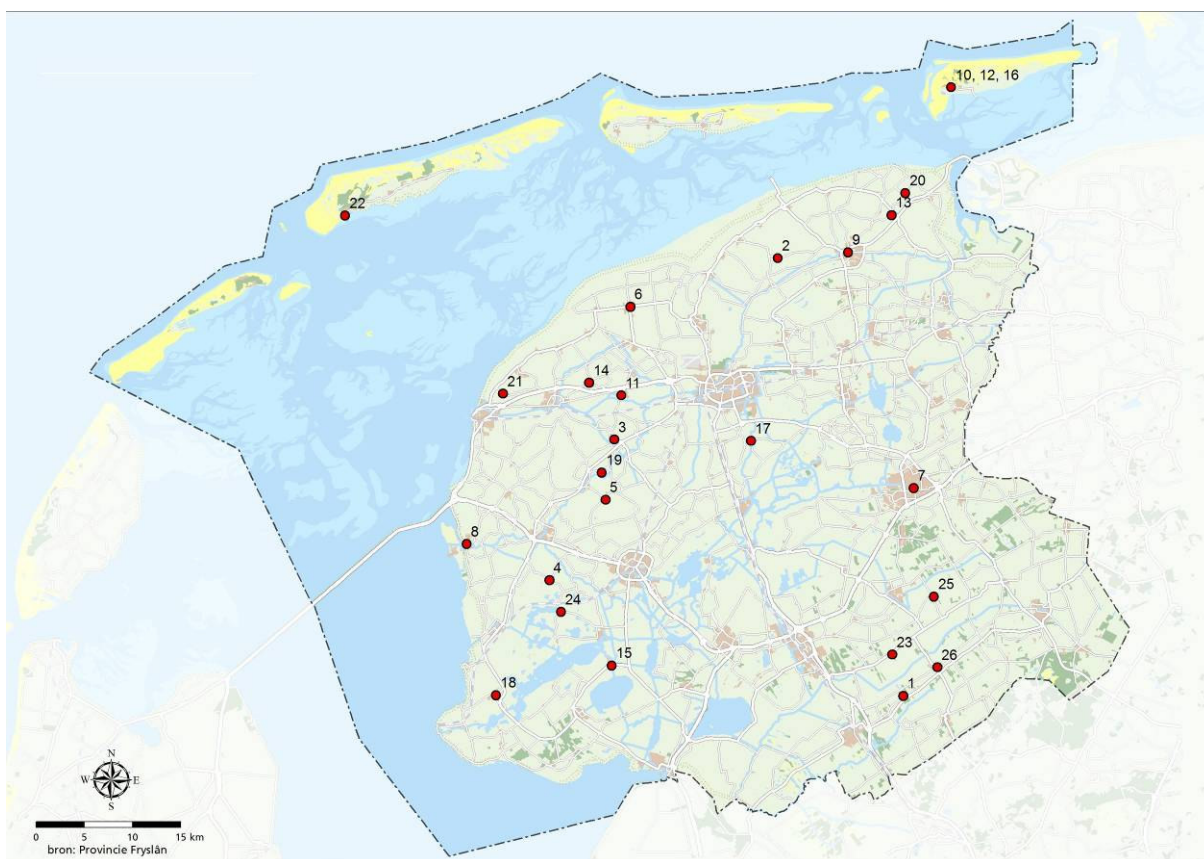
Tabel 3

nr	Categorie	type	regio	naam project	indiener project	lokatie
1	dorpshuis/mfc	lokaal	ZO	mfc Nijeholtpade	Stichting mfc Nijeholtpade	Nijeholtpade
2	dorpshuis/mfc	lokaal	NO	dorpshuis De Fjouwer	Stichting De Fjouwer	Reitsum
3	dorpshuis/mfc	beperkt reg.	MID	mfc De Helling	Stichting Nij Dok	Winsum
4	dorpshuis/mfc	lokaal	ZW	mfc De Singel	Stichting mfc Blauwhuis	Blauwhuis
5	dorpshuis/mfc	beperkt reg.	MID	mfc De Skoalleseize	Stichting De Skoalleseize	Easterein
6	dorpshuis/mfc	regionaal	NW	mfc Ons Huis	Stichting tot Beheer van Ons Huis	St. Annaparochie
7	provinciaal		Prov.	Je verdiende loon	LTO Noord Advies (Vrouw en Bedrijf)	Drachten
8	regionaal		NW	Restauratie Blazer TX 33	Stichting Behoud Blazer	Makkum
9	regionaal		NO	Burenhulpdienst	Stichting Welzijn voor Ouderen Dongeradeel	Dokkum
10	regionaal		WAD	Kwaliteitsslag Cultureel Centrum	Stichting Cultureel Centrum	Schiermonnikoog
11	lokaal	spel	MID	Skateplek Dronrijp	Dorpsbelang Dronrijp	Dronrijp
12	lokaal	spel	WAD	Jeugdproject verbetering trapveldje	Gemeente Schiermonnikoog	Schiermonnikoog
13	lokaal	spel	NO	Jeu de boulesbaan	Vereniging Dorpsbelangen	Metslawier
14	lokaal	sport	NW	Kaatshok Peins	Kaatsvereniging Pieter Jellema Peins	Peins
15	lokaal	sport	ZW	Jeugd op het Water	Watersportvereniging	Woudsend
16	lokaal	sport	WAD	Invalidenvoorziening	Woudsend	Woudsend
17	lokaal	spel	WAD	zwembad De Dúnatter	Stichting De Dúnatter	Schiermonnikoog
18	lokaal	spel	WAD	Jeugdsociëteit SZDRNZLL	Stichting Jeugdsociëteit SZDRNZLL	Schiermonnikoog
19	lokaal	welzijn	MID	Wergea	Stichting Jeugdsociëteit SZDRNZLL Wergea	Wergea
20	lokaal	welzijn	ZW	Koken en gezamenlijk diner Nij Claerbergen	Zorggroep Plantein	Koudum
21	lokaal	kunst/ cultuur	MID	Frysk Ferse Paad Edens - Bolsward	Stichting Dorpshuis Edens	Edens
22	lokaal	opwaardering openbare ruimte	NO	Beamtegrien Lioessens	Dorpsbelangen Lioessens	Lioessens
23	lokaal	opwaardering openbare ruimte	NW	Opwaardering Winamer Bos	Dorpsbelang Winaam	Wijnaldum
24	lokaal	evenement	WAD	Symposium voormalige reddingboten	St. Behoud Oudste Motorreddingsboot ter wereld	Terschelling
25	lokaal	cultuurhistorie	ZO	Doarpsargyf Alde- en Nijehoarne	Stichting Doarpsargyf Alde- en Nijehoarne	Nieuwehorne

nr	Categorie	type	regio	naam project	indiener project	lokatie
24	lokaal	recreatie & toerisme	ZW	Opwaardering zwemgelegenheid Oudega-W	Stifting Natuerbad Aldegeaster Brekken	Oudega-W
25	lokaal	bedrijvigheid	ZO	Bedrijvig Jubbega-Hoornsterzwaag fase 1 en 2	HNI Jubbega - Hoornsterzwaag e.o. VAC (Voorlichting en Advies Commissie woningbouw en woonomgeving)	Jubbega
26	lokaal	veiligheid	ZO	Reflecterende huisnummers Ooststellingwerf		Oldeberkoop

Geografische ligging van de geselecteerde projecten

Op onderstaand kaartje is de ligging en spreiding van de geselecteerde leefbaarheidsprojecten aangegeven. De nummers corresponderen met de nummers van de projecten uit tabel 3.

Figuur 5: Locatie geselecteerde projecten

Opvallende kenmerken uit projectdossiers

Van ieder project is een projectdossier met daarin o.a. een aanvraag- en evaluatieformulier. Uit de doorgenomen projectdossiers is op te maken dat de 26 geselecteerde projecten erg divers zijn. Dit blijkt wel uit de volgende kenmerken:

- Totale uitgave varieert van 3.075,50 tot 1.996.874,- euro.

- De bijdrage van de Provincie aan een project ligt tussen de 700,- en 150.000,- euro.
- De schaal loopt uiteen van lokaal (zelfs voor een specifieke doelgroep binnen een dorp) tot provinciaal.
- Eenmalige activiteit of iets blijvends.
- Iets nieuws gerealiseerd of iets opgeknapt, uitgebreid, verbeterd.
- Het aantal uren zelfwerkzaamheid loopt uiteen van 14 tot 4.727 uur.
- Het project wordt gerund door minimaal 1 of door maximaal 90 vrijwilligers.
- In een enkel geval was extra financiering van fondsen helemaal niet meer nodig, bij andere projecten werden wel tot 30 fondsen aangeschreven.

6 Resultaten interviews

Van de 26 geselecteerde projecten zijn de initiatiefnemers geïnterviewd aan de hand van de belangrijkste aspecten van leefbaarheid. Naast de gesprekken zijn alle projecten bekeken. In dit hoofdstuk en in hoofdstuk 7 worden de resultaten van de interviews beschreven. In hoofdstuk 8 worden de gegevens geanalyseerd.

6.1 Leefbaarheid volgens initiatiefnemers

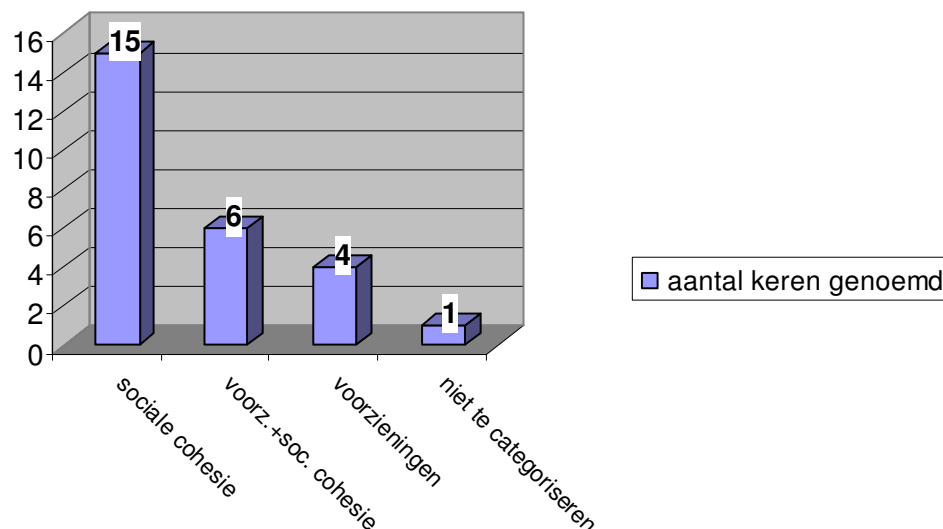
Omdat het begrip leefbaarheid een breed begrip is en iedereen wel een eigen opvatting heeft over dit begrip, is aan iedere initiatiefnemer de vraag gesteld wat hij of zij hieronder verstaat.

Op deze vraag zijn verschillende antwoorden gegeven. Hieronder enkele typerende uitspraken.

Uitspraken over leefbaarheid:

- *de mensen maken het*
- *om kunnen gaan met je burens*
- *dat mensen in een dorp willen (blijven) wonen*
- *mogelijkheden voor bewoners om bijeen te komen*
- *samen activiteiten ontplooiën*
- *inspelen op behoeften van bewoners*
- *aanwezigheid van voorzieningen is belangrijk*
- *kwaliteit van leven*
- *leefbaarheid is meer dan het voorzieningen niveau*
- *wij is meer dan 2x ik*
- *aanwezigheid van logistieke voorzieningen is belangrijk*
- *ruimte voor ondernemerschap op het platteland*

Getracht is om de antwoorden van de initiatiefnemers te categoriseren door het belangrijkste aspect van leefbaarheid eruit te destilleren. Het resultaat is te zien in figuur 6.

Figuur 6: belangrijkste aspect van leefbaarheid volgens initiatiefnemers

Wat opvalt wanneer alle antwoorden onder elkaar gezet worden, is dat maar heel weinig initiatiefnemers (4) de aanwezigheid van voorzieningen als belangrijkste aspect voor leefbaarheid noemen. En voor deze categorie geldt ook nog de speciale omstandigheid dat twee van de antwoorden van Schiermonnikoog afkomstig zijn: op dit eiland is het logisch dat men extra waarde hecht aan de aanwezigheid van voorzieningen, men kan immers niet zomaar naar een ander dorp in de buurt. Ook in St. Annaparochie vonden de initiatiefnemers voorzieningen erg belangrijk voor de leefbaarheid. Dit is mede te verklaren vanuit de regio-functie die de plaats en het mfc hebben.

De overige antwoorden zijn veel meer samen te vatten als: leefbaarheid is “samen activiteiten ontplooiën” en “mogelijkheden om elkaar te ontmoeten”. Hier zijn wel bepaalde voorzieningen voor nodig. In dit aspect worden het dorps huis en (sport)verenigingen vaak genoemd, maar een enkele keer ook de lokale supermarkt als ontmoetingsplek.

Volgens de geïnterviewden die woonachtig zijn in de kleinere dorpen begrijpen de inwoners meestal wel dat niet alle voorzieningen in een dorp aanwezig kunnen zijn. Dit is volgens hen ook niet nodig. Men reist bijvoorbeeld voor het werk vaak al naar een andere plaats en kan dan meteen boodschappen meenemen. Hier zijn de bewoners aan gewend. Voor het ontbreken van een bepaalde voorziening is meestal wel een oplossing te vinden, wanneer de onderlinge contacten goed zijn. Het is door de onderlinge saamhorigheid in de kleine dorpen bijvoorbeeld vanzelfsprekend dat iemand die naar de winkel gaat ook even wat meeneemt voor de buurman die zonder vervoer zit. Verder zijn er ook supermarkten die tegen een geringe vergoeding thuisbezorgen en rijdt er vaak wel een buurtbus. Sociale infrastructuur en bepaalde diensten kunnen volgens de geïnterviewden dus goed bepaalde voorzieningen voor een dorp vervangen.

Wat verder ook duidelijk bleek bij het bespreken van het onderwerp ‘leefbaarheid’ en het aan- of afwezig zijn van voorzieningen, is dat dorpen onderling ook wel met elkaar afstemmen. In het geval van drie kleine dorpen dicht bij elkaar heeft de een bijvoorbeeld een voetbalvereniging, de ander een korfbalvereniging en de derde een kaatsvereniging. Of ze delen een dorps huis of een basisschool. Dit werkt goed. Men kan dan inzetten op een goede voorziening in plaats van op drie kleine noodlijdende verenigingen die maar doormodderen.

Een van de initiatiefnemers noemde nog, dat ruimte voor ondernemerschap belangrijk is voor de leefbaarheid van het platteland en dat hier rekening mee moet worden gehouden bij regelgeving voor het landelijk gebied.

6.2 Effecten van de projecten op deelaspecten van leefbaarheid

De 14 deelaspecten die naar voren kwamen uit het theoretische kader van hoofdstuk 4 zijn input geweest voor de interviews. Gevraagd is naar de belangrijkste effecten van het project op leefbaarheid in het algemeen. Hierna is doorgevraagd op welke deelaspecten van leefbaarheid het project effect heeft.

De resultaten zijn verwerkt in dit hoofdstuk. Eerst worden de antwoorden weergegeven in een tabel en vervolgens toegelicht. De deelaspecten zijn bepalend voor de opbouw van dit hoofdstuk, evenals de categorieën dorps huizen/multifunctionele centra, provinciale projecten, regionale projecten en lokale projecten.

6.2.1 Projecten dorpshuizen/multifunctionele centra (mfc)

Voor deze categorie zijn gesprekken gevoerd met initiatiefnemers van de volgende zes dorpshuizen/mfc.

1. mfc De Nije Stienze in Nijeholtpade
2. dorpshuis De Fjouwer in Reitsum
3. mfc De Helling in Winsum
4. mfc De Singel in Blauwhuis
5. mfc De Skoalleseize in Easterein
6. mfc Ons Huis in Sint Annaparochie.

In tabel 4 worden de effecten van de gerealiseerde nieuwbouw of verbouw op de deelaspecten van leefbaarheid weergegeven. De nummers in de tabel corresponderen met bovenstaande nummering van de projecten.

Tabel 4: Overzicht van de effecten van de 6 dorpshuizen/mfc op de deelaspecten van leefbaarheid

Aspect	Deelaspect	dorpshuis/mfc					
		1	2	3	4	5	6
Kwaliteit woon-omgeving	aantal voorzieningen	+	0	+	0	+	+
	niveau voorzieningen	+	+	+	+	+	+
	bereikbaarheid voorzieningen	+	0	+	+	+	+
	kwaliteit van de openbare ruimte	+	+	+	0	+	+
	cultuurhistorie/ binding omgeving	0	+	+	0	0	0
	milieu	+	0	+	+	+	+
Veiligheid	verkeersveiligheid	0	0	+	0	+	0
	criminaliteit (inbraak, vandalisme)	0	0	0	0	0	0
	veiligheidsbeleving	+	+	+	+	+	+
Sociale samenhang	buurtcontacten/ onderlinge betrokkenheid	+	+	+	+	+	+
	vrijwilligerswerk	+	+	+	+	+	-
	betrokkenheid bij buurt en samenleving	+	+	+	+	+	+
overige	werkgelegenheid	0	0	+	0	0	+
	relatie met de overheid	+	0	+	+	+	-

+ = positief effect
 0 = geen effect
 - = negatief effect

In de volgende paragrafen wordt een toelichting per deelaspect gegeven.

6.2.1.1 Effect op deelaspect Kwaliteit woonomgeving

Voor alle drie de varianten van dorpshuizen/mfc (lokaal, beperkt regionaal en regionaal) geldt dat door de nieuwbouw en of verbouw de kwaliteit van de woonomgeving positief is verbeterd. Dit komt tot uiting in de volgende aspecten:

Aantal voorzieningen

Het aantal voorzieningen is toegenomen of positief verbeterd:

- een dorp had geen ruimte voor bewoners om bijeen te komen (café was in gebruik voor andere doeleinden) en heeft nu een dorpshuis/mfc.

- één dorpshuis/mfc heeft door de ver- en nieuwbouw een regionale functie gekregen. Deze accommodatie biedt o.a. huisvesting aan verschillende organisaties op het gebied van welzijn en gezondheidszorg.
- twee dorpshuizen/mfc hebben door nieuwbouw de functie beperkt regionaal gekregen. De nieuwbouw betreft vervanging van twee oudere gebouwen in een nieuw complex. Deze accommodatie biedt onderdak aan verschillende organisaties en verenigingen uit het dorp. Deze verenigingen hebben leden uit omliggende dorpen die zelf die verenigingen niet hebben.
- twee andere dorpshuizen zijn intern verbouwd. Het aantal voorzieningen is hier gelijk gebleven.

Niveau voorzieningen

Het niveau van de voorzieningen is aangepast aan de huidige wet- en regelgeving. Bovendien is door ver-/nieuwbouw de ruimte ingericht volgens de wensen van de gebruiker. De aantrekkelijkheid en uitstraling van een gebouw zijn enorm belangrijk, die zorgen ervoor of mensen er graag komen of niet. Bij alle zes dorpshuizen/mfc speelt dit mee, zeker ook om verenigingen van buiten het dorp te ontvangen / aan te trekken.

Bereikbaarheid voorzieningen

De gebouwen zijn allen goed bereikbaar. Minder validen kunnen parkeren voor de deur. De meeste dorpshuizen beschikken nu over een invalidenlift. De bezochte dorpshuizen/mfc zorgen er vaak voor dat mensen nu in hun eigen dorp een bepaalde activiteit bij kunnen wonen, waar ze eerst voor naar een ander dorp moesten reizen. De interne verbouwing van dorpshuis De Fjouwer heeft geen effect op de bereikbaarheid van de voorziening.

Kwaliteit van de openbare ruimte

- Bij verbouwing of nieuwbouw zijn oude gebouwen opgeknapt of gesloopt. Dit geldt ook voor het terrein, de tuinen en het parkeerterrein horend bij het gebouw. Het dorpsaanzicht is hierdoor verbeterd.
- Bij de (ver)bouw is door gebruikers en omwonenden nagedacht over de functie van de openbare ruimte. Parkeerterreinen hebben in een aantal gevallen een dubbele functie gekregen. Bijvoorbeeld bij mfc Ons Huis in Sint Annaparochie wordt een deel van het parkeerterrein overdag gebruikt als speelterrein door de naastgelegen basisschool en bij mfc De Helling in Winsum wordt het parkeerterrein gebruikt als jeu-de-pelote-terrein (vorm van straatkaatsen) en voor het jaarlijkse dorpsfeest.

Cultuurhistorie

Een van de dorpshuizen is gevestigd in een kerkgebouw. Deze functie van het kerkgebouw draagt bij aan behoud van de cultuurhistorie. Een ander mfc huisvest het dorpsarchief.

Milieu

Bij de (ver)bouw is gelet op milieuaspecten. In een aantal gevallen wordt energie bespaard door gebruik van energiezuinige lampen, lichtsensors, zonnecollectoren, warmteregelaars of aardwarmte of andere technische aspecten. Het extra budget wat hiervoor geïnvesteerd moet worden, wordt in de komende jaren terugverdiend.

Dorpshuis De Fjouwer

6.2.1.2 Effect op deelaspect Veiligheid

Verkeersveiligheid

Bij de bouw of verbouw is nagedacht over de verkeerstromen en parkeergelegenheid. Hierbij is ook aandacht geweest voor omwonenden. Twee keer wordt aangegeven dat het project een positief effect heeft op de verkeersveiligheid (situatie is verbeterd).

Criminaliteit (inbraak, vandalisme)

Bij geen van de dorpshuizen/mfc is hier een effect benoemd.

Veiligheidsbeleving

Positief. Door aanpassingen aan de nieuwe arbo- en veiligheidsmaatregelen. Voor zowel gebruikers als vrijwilligers en bestuur een positief effect van het project.

6.2.1.3 Effect op deelaspect Sociale samenhang

Aanwezigheid buurtcontacten/ onderlinge betrokkenheid

Door alle geïnterviewden wordt aangegeven, dat het project (verbouw of nieuwbouw) een positief effect heeft op buurtcontacten en onderlinge betrokkenheid. Daarbij wordt opgemerkt dat een dorpshuis/mfc laagdrempelig is, anders dan een café waar twee van de zes dorpen eerst op aangewezen waren voor hun dorpsactiviteiten. Het is tegelijkertijd een ontmoetingsplaats voor jonge kinderen (peuterspeelzaal), jongeren (jeugdhonk) en ouderen. In twee dorpen is het zelfs de enige plaats om samen te komen in het dorp (mfc De Nije komen in het dorp (mfc De Nije Stienze en dorpshuis De Fjouwer).

peuterspeelzaal in mfc De Skoalleseize

Vrijwilligerswerk

Vijf dorpshuizen hebben een positief effect op het vrijwilligerswerk. Dat blijkt wel uit de aantallen vrijwilligers die zich met het dorpshuis/mfc gemiddeld bezighouden:

- De dorpshuizen/mfc hebben een bestuur dat uit gemiddeld zes personen bestaat.
- In zowel het mfc Nijeholtpade als bij dorpshuis De Fjouwer zijn 60-70 vrijwilligers actief.
- Het mfc De Skoalleseize draait ook geheel op vrijwilligers.
- Voor het mfc De Helling is een vaste klusclub van zes senioren die wekelijks klusjes voor de pachter en het bestuur verzorgt.
- De verenigingen die gebruik maken van mfc de Singel hebben elk hun eigen vrijwilligers.

Het bestuur van mfc Ons Huis geeft als negatief effect dat het realiseren van het project hen veel tijd en energie heeft gekost. Naast het bestuur geen vrijwilligers actief.

Betrokkenheid bij buurt en samenleving/maatschappelijke participatie

Dit punt wordt door alle zes geïnterviewden als een positief effect benoemd. Het dorpshuis/mfc wordt als uitvalsbasis gebruikt voor jaarlijkse dorpsactiviteiten als het dorpsfeest en de wielerronde. Een voorbeeld van betrokkenheid van dorpsbewoners in Blauwhuis is het sleuteladres waar verenigingen, die het gebouw gebruiken, de sleutel afhalen en inleveren. In dat dorp is hier geen beheerder voor nodig. Een ander voorbeeld is dat het bestuur van mfc De Helling bij 'lege ruimte' kijkt naar welke

huurders iets kunnen toevoegen aan het dorp. Zo is men op dit moment bezig om een fysiotherapeut naar het mfc te krijgen.

6.2.1.4 Effect op deelaspect Overige effecten

werkgelegenheid

Drie mfc/dorpshuizen hebben een positief effect op de werkgelegenheid.

- een stichting heeft een schoonmaker in dienst.
- een mfc deelt de schoonmaakkosten met de school.
- alle drie hebben een pachter voor de horeca-activiteiten.

Bij de andere drie dorpshuizen heeft het project geen effect op werkgelegenheid. Zij hebben geen personeel in dienst. Het dorpshuis/mfc wordt geheel gerund door vrijwilligers.

relatie met de overheid

Door nauwe samenwerking tijdens het proces kan dit punt overwegend als positief worden beschouwd. Bij twee dorpshuizen/mfc viel de ondersteuning (zowel financieel als procesmatig) van de gemeente tegen. De negatieve score wordt veroorzaakt door de problemen die nu nog door het bestuur worden ondervonden.

Overig

Als neveneffect kan worden genoemd dat nieuwbouw of verbouw van een dorpshuis/mfc echt een impuls geeft aan de clubs en verenigingen. De ledenaantallen groeien en de verenigingen organiseren meer activiteiten nu ze over goede accommodatie beschikken. Dit laatste geldt ook voor de horeca-pachters.

Kaatstoernooi mfc De Helling

Voor mfc Ons Huis geldt nog dat juist door de regiofunctie van het mfc huurders geïnteresseerd zijn om er zich te vestigen. Een goed voorbeeld hiervoor is het Centrum voor de Kunsten die zich in Ons Huis gevestigd heeft vanwege het podium en de mooie oefenruimte. Leerlingen komen uit de hele regio. Zelfs als Leeuwarden dichterbij is, omdat ze hier makkelijk en gratis kunnen parkeren. De ouders gaan dan onder de les snel even hun boodschappen doen in Sint Annaparochie.

6.2.2 Provinciale leefbaarheidsprojecten

Voor deze categorie is één project geselecteerd. Dit is project 7. Je verdiende loon van LTO Noord Advies (Vrouw en Bedrijf). Het doel van het project was het verbeteren van de financiële positie van de meewerkende partner in een bedrijf, door meewerkende partners meer informatie en inzicht te geven in hun eigen financiële positie en belangen, financiële dienstverleners te stimuleren hier actief aan mee te werken en aandacht te vragen bij de politiek voor dit onderwerp.

Tijdens het interview, maar vooral ook bij de verwerking ervan, bleek dat de effectentabel op dit project niet van toepassing is. Vandaar dat hier slechts een korte beschrijving gegeven wordt, in tegenstelling tot de andere categorieën projecten waarvan de effecten in een tabel worden weergegeven met een toelichting per deelaspect.

Het project Je verdiende loon richtte zich op bewustwording, en niet op de kwaliteit van de woonomgeving, veiligheid of sociale samenhang. Hierdoor heeft het nauwelijks directe effecten op de

deelaspecten van leefbaarheid. Het enige effect dat in dit opzicht genoemd kan worden is een tijdelijk positief effect op het vrijwilligerswerk. De thema-avonden werden namelijk geleid door vrouwen van agrarische afkomst, die ook contactpersoon voor de eigen regio blijven. Fryslân telt twee contactpersonen.

Dit wil niet zeggen dat het project geen effect heeft gehad. Het project heeft volgens ons een indirect effect op leefbaarheid. Meer aandacht voor en verbetering van de financiële positie van meewerkende partners in agrarische bedrijven leidt tot een beter imago. Dit is belangrijk voor de huidige meewerkende partners, maar ook in de toekomst voor het vinden van 'nieuwe partners' die op het platteland willen komen of blijven wonen. Verder zijn uit het project landelijke aandachtspunten gekomen, die nu worden uitgewerkt. Het project heeft dus zeker een positieve bijdrage geleverd voor de ontwikkelingen op het platteland.

6.2.3 Regionale leefbaarheidsprojecten

Voor deze categorie zijn gesprekken gevoerd met de volgende 3 projecten:

8. Restauratie van het schip Blazer TX 33 te Makkum
9. Burenhulpdienst, een project van Stichting Welzijn Ouderen Dongeradeel te Dokkum
10. Kwaliteitsslag Cultureel Centrum Schiermonnikoog.

In tabel 6 worden de effecten van de regionale projecten op de deelaspecten van leefbaarheid weergegeven. De nummers in de tabel corresponderen met bovenstaande nummering van de projecten. Daarna volgt een toelichting op de tabel.

Tabel 6 Overzicht van de effecten van de regionale projecten op de deelaspecten van leefbaarheid

Aspect	Deelaspect	Regionaal project		
		8	9	10
Kwaliteit woon-omgeving	aantal voorzieningen	+	+	+
	niveau voorzieningen	+	+	+
	bereikbaarheid voorzieningen	+	+	+
	kwaliteit van de openbare ruimte	+	+	0
	cultuurhistorie/ binding omgeving	+	+	+
	milieu	0	0	+
Veiligheid	verkeersveiligheid	0	0	0
	criminaliteit (inbraak, vandalisme)	0	0	0
	veiligheidsbeleving	0	0	+
Sociale samenhang	buurtcontacten/ onderlinge betrokkenheid	+	+	+
	vrijwilligerswerk	+	+	+
	betrokkenheid bij buurt en samenleving	+	+	+
overige	werkgelegenheid	+	+	0
	relatie met de overheid	+	+	+

+ = positief effect
0 = geen effect
- = negatief effect

6.2.3.1 Effect op deelaspect Kwaliteit woonomgeving

De regionale leefbaarheidsprojecten zijn onderling verschillend van aard, maar uit de antwoorden blijkt dat ze alle drie een positieve bijdrage leveren aan het aspect *Kwaliteit woonomgeving*.

Aantal voorzieningen

- De gerestaureerde Blazer wordt nu verhuurd aan groepen en is een nieuwe recreatieve voorziening.
- De verbouw van de foyer van het Cultureel centrum op Schiermonnikoog zorgt ervoor dat het gebouw beter benut kan worden. De ontvangst van bezoekers is nu mogelijk geworden.
- Een geheel andere soort voorziening is de Burenhulpdienst. Deze voorziening is niet tastbaar of aan te wijzen, maar wel degelijk aanwezig en rust op een netwerk van vrijwilligers.

Niveau voorzieningen

Bij de Burenhulpdienst is het niveau wel afhankelijk van de vrijwilligers die het uitvoeren. Er wordt persoonlijke hulp geboden die niet door de formele sector kan worden gegeven. De verbouwde foyer van het Cultureel centrum op Schiermonnikoog voldoet weer aan de eisen van deze tijd. De restauratie van de Blazer is uitgevoerd door ambachtelijke vakmensen.

Bereikbaarheid voorzieningen

- Op Schiermonnikoog is het door de verbouw van de ontvangstruimte van het Cultureel Centrum mogelijk om culturele activiteiten te organiseren. Mensen hoeven hiervoor niet meer naar de vaste wal. Dit is een positieve verbetering.
- De Burenhulpdienst is voor iedereen toegankelijk. Door deze dienst kunnen mensen ook gebruik maken van andere voorzieningen die anders niet bereikbaar waren.
- Het schip de Blazer ligt in de haven van Makkum aan een steiger speciaal bedoeld voor historische schepen.

Kwaliteit van de openbare ruimte

Bij de aanbouw van de foyer van het Cultureel Centrum is gelet op de kwaliteit van de omgeving. Het ontwerp moest passen bij het kerkgebouw. De Blazer ligt aan een steiger in de oude haven van Makkum naast een aantal andere historische schepen. De Burenhulpdienst heeft geen effect op de openbare ruimte.

Cultuurhistorie/binding met de omgeving

De Blazer TX33

De binding met de cultuurhistorie komt het meest naar voren bij de restauratie van De Blazer. Het project wil ook juist de mensen bewust laten worden van de cultuurhistorie. Nog belangrijker is het feit dat het project een aanjager is geweest voor behoud van cultureel erfgoed in Makkum e.o. Zo is men nu bezig om de financiën rond te krijgen voor het project historische scheepshelling en werf waar nog meer historische schepen gerestaureerd kunnen worden. Het Cultureel centrum is gevestigd in een kerkgebouw. Door hier het centrum in te vestigen blijft het gebouw behouden en daarmee ook de historie.

Milieu

Bij de bouw van de foyer van het Cultureel Centrum is rekening gehouden met milieubesparende maatregelen.

6.2.3.2 Effect op deelaspect Veiligheid

De initiatiefnemers van de drie regionale projecten hebben geen effecten aangegeven voor de aspecten *Verkeersveiligheid* of *Criminaliteit*. Alleen het aspect *Veiligheidsbeleving* werd door de initiatiefnemer van het project Burenhulpdienst benoemd als een positief effect op dit aspect, omdat mensen in een dorp kunnen terugvallen op een hulpdienst in het eigen dorp.

6.2.3.3 Effect op deelaspect Sociale Samenhang

Aanwezigheid buurtcontacten/ onderlinge betrokkenheid

Door het project Burenhulpdienst nemen de buurtcontacten toe. Dit is positief. De vrijwilligers van de Burenhulpdienst namen ook het initiatief bij de 'Nationale Burendag', waar anders nooit wat aan werd gedaan. Bij het Cultureel Centrum vinden ook buurtactiviteiten plaats. Door de nieuwe foyer kunnen de mensen elkaar onder het genot van een kopje koffie ontmoeten. Het project De Blazer leeft in het dorp; de mensen hebben het er over en weten van het project af.

Foyer Cultureel Centrum

Vrijwilligerswerk

Bij alle drie projecten zijn vrijwilligers actief.

- Bij de Blazer is naast het bestuur en een comité van aanbeveling, een groep van ongeveer 20 personen actief als bemanningsleden en schippers. Daarnaast houden twee personen zich bezig met het onderhoud van het schip (specifiek restauratiewerk wordt uitbesteed).
- Het vrijwilligerswerk heeft vorm gekregen door het project Burenhulpdienst. Verspreid over de gemeente hebben een aantal vrijwilligers de functie van coördinator. Zij onderhouden de contacten met de vrijwilligers in de dorpen. Door het project is vraag en aanbod bij elkaar gekomen. Veel mensen waren wel bereid zich voor een ander in te zetten als vrijwilliger, maar wisten niet hoe ze dit konden aanpakken of waar ze dit konden aangeven.
- Het bestuur van het Cultureel Centrum bestaat uit vijf vrijwilligers. Opvallend is dat het bestuur ook een persoon van de vaste wal telt. Verder zijn er nog zo'n 15 vrijwilligers bij betrokken. Daarnaast zijn voor 'klussen' ook andere vrijwilligers bereid te helpen.

Betrokkenheid bij buurt en samenleving/maatschappelijke participatie

- Bij het project Behoud Blazer blijkt dit uit de talrijke bezoekers tijdens de restauratieperiode door zowel individuele personen als excursies van verenigingen, etc. Maar ook uit de donaties van dorpsbewoners en uit de belangstelling bij de tewaterlating. Verder is er nu ook nog belangstelling voor varen met het schip.
- Een ander aspect waar het project Behoud Blazer positief in bij heeft gedragen is dat door het leer/werktraject langdurige werklozen weer deelnemen aan het maatschappelijk leven. Zij hebben een nieuwe invulling gekregen in hun dagelijkse leven en maken daardoor makkelijker contact met hun omgeving. Dit is goed voor het zelfrespect.
- Het project Burenhulpdienst stimuleert actief burgerschap. Het is een goed middel om mensen weer met elkaar in contact te laten komen; dit geldt zowel voor de hulpbieders als voor de hulpvragers. Oudere mensen kunnen langer in hun dorp blijven wonen. De betrokkenheid bij buurt en samenleving is echt vergroot door het project.
- Het Cultureel Centrum is door de verbeterde foyer nu beter geschikt voor vergaderingen en seminars. Een positief effect voor verenigingen en organisaties van het eiland.

6.2.3.4 Effect op deelaspect Overige effecten

Werkgelegenheid

Het project Behoud Blazer heeft tijdens de restauratieperiode aan 25 langdurige werklozen een leer/werktraject geboden. Twaalf van deze personen zijn doorgestroomd naar regulier werk, drie naar een opleiding, twee naar een ander project. Aan de restauratie van de Blazer hebben twee beroepsscheepsbouwers 2½ jaar gewerkt. De andere twee projecten hebben geen effect op de werkgelegenheid. Alle coördinatoren bij de Burenhulpdienst en vrijwilligers verrichten hun werk gratis, zij doen echter wel ervaringen op waar ze in hun huidige of toekomstige baan iets mee kunnen.

Relatie met de overheid

De samenwerking met Provincie, gemeente en de afdeling Sociale zaken en werkgelegenheid Zuid west Fryslân (ISDzwf) verliep bij het project De Blazer goed. Dit heeft een positieve uitwerking gehad op het project. Bij de Burenhulpdienst zijn alle gemeentelijke politieke partijen op bezoek geweest. Zowel initiatiefnemer als deze politieke partijen zijn er trots op dat dit project in deze gemeente geslaagd is. Bij het project van de verbouwing van het Cultureel Centrum had het bestuur graag meer bouwtechnische ondersteuning gehad van de gemeente.

6.2.4 Lokale leefbaarheidsprojecten

Binnen de categorie lokale leefbaarheidsprojecten zijn 16 gesprekken gevoerd. Gesproken is met de initiatiefnemers van de volgende projecten:

11. Skateplek Dronrijp, initiatief van Dorpsbelang Dronrijp
12. Jeugdproject verbetering trapveldje, initiatief van de gemeente Schiermonnikoog in samenwerking met het jeugdparlement van Schiermonnikoog.
13. Jeu de Boulesbaan, initiatief van Dorpsbelang Metslawier
14. Kaatshok Peins, initiatief van de kaatsvereniging Peins
15. Jeugd op het Water, initiatief van Watersportvereniging Woudsend
16. Invalidenvoorziening zwembad De Dúnatter, initiatief van Stichting De Dúnatter Schiermonnikoog
17. Verbouwing Jeugdsociëteit SZDRNZLL Wergea, initiatief van bestuur Jeugdsociëteit SZDRNZLL
18. Koken en gezamenlijk diner Nij Claerbergen, initiatief van Stichting Plantein, locatie Koudum
19. Frysk Ferse Paad Edens – Bolsward, initiatief van Dorpshuis Edens
20. Beamtegrien Lioessens, initiatief van Dorpsbelang Lioessens
21. Opwaardering Winamer Bos, initiatief van Dorpsbelang Winaam.
22. Symposium voormalige reddingboten, initiatief van St. Behoud Oudste Motorreddingboot ter wereld, Terschelling
23. Doarpsargyf Alde- en Nijehoarne, initiatief van Stichting Doarpsargyf Alde- en Nijehoarne
24. Opwaardering zwemgelegenheid Oudega-W, initiatief van St. Natuerbad Aldegeaster Brekken
25. Bedrijvig Jubbega-Hoornsterzwaag fase 1 en 2, initiatief van de HNI Jubbega - Hoornsterzwaag e.o.
26. Reflecterende huisnummers Ooststellingwerf, initiatief van VAC (Voorlichting en Advies Commissie woningbouw en woonomgeving) Ooststellingwerf.

In tabel 7 worden de effecten van de lokale projecten op de deelaspecten van leefbaarheid weergegeven. De nummers in de tabel corresponderen met bovenstaande nummering.

Tabel 7: Overzicht van de effecten van de 16 lokale projecten op de deelaspecten van leefbaarheid

	deelaspect	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
Kwaliteit woon-omgeving	aantal voorzieningen	+	+	+	+	+	+	0	0	+	+	+	+	+	0	+	+
	niveau voorzieningen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
	bereikbaarheid voorzieningen	+	+	+	+	+	+	0	+	0	+	+	+	+	+	+	+
	kwaliteit van de openbare ruimte	0	+	+	0	0	0	+	0	0	+	+	+	0	+	0	+
	cultuurhistorie/binding omgeving	0	0	0	0	0	0	+	0	+	0	0	+	+	0	0	0
	milieu	0	0	0	0	+	0	+	+	0	+	-	0	0	0	0	0
Veiligheid	verkeersveiligheid	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0	+	+
	criminaliteit (inbraak, vandalisme)	0	0	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0	0	0	0	0
	veiligheidsbeleving	0	0	0	0	+	+	+	+	0	+	0	+	0	+	0	+
Sociale samenhang	buurtcontacten/onderlinge betrokkenheid	+	+	+	+	+	0	+	+	+	+	+	+	0	+	+	0
	vrijwilligerswerk	0	0	+	+	+	0	+	+	+	+	+	+	+	0	+	+
	betrokkenheid bij buurt en samenleving	+	0	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	0	+	+
overig	werkgelegenheid	0	0	0	0	+	0	0	0	0	0	0	+	0	0	0	0
	relatie met de overheid	+	0	0	0	+	0	+	0	+	+	+	+	0	+	0	+

+ = positief effect
0 = geen effect
- = negatief effect

6.2.4.1 Effect op deelaspect Kwaliteit woonomgeving

Aantal voorzieningen

Bij drie projecten was de voorziening al wel aanwezig, maar in verouderde staat. Hier betrof het een verbouwing of vervanging van de voorziening. Bij de andere projecten is een nieuwe voorziening gecreëerd. Dit zijn verschillende voorzieningen, van een gids bij een gedichtenroute, of een zwemtrap voor minder validen tot een dorpsbos. Het zijn allemaal wensen van initiatiefnemers uit de dorpen.

Niveau voorzieningen

Dit verschilt per project. Gesteld kan worden dat het niveau voldoende tot ruim voldoende is. De meeste projecten zijn nu enige tijd in werking en voldoen aan de eisen van de doelgroep. De vrijwilligers die het project hebben opgezet zijn nog steeds enthousiast en onderhouden de voorziening dan ook goed. Ze zijn trots op wat ze bereikt hebben. Bij de renovatie van de keuken in Nij Claerbergen te Koudum is de keuken aangepast aan de huidige arbo- en milieueisen.

nieuwe keuken Nij Claerbergen

Bereikbaarheid voorzieningen

De voorzieningen zijn allemaal vrij toegankelijk en goed bereikbaar. Een tweetal voorzieningen is tevens digitaal beschikbaar gemaakt (bedrijvengids Jubbega en Doarpsargyf Alde- en Nijehoarne).

Kwaliteit van de openbare ruimte

De helft van de lokale projecten draagt bij aan de kwaliteit van de openbare ruimte. De gerealiseerde voorzieningen zijn nieuw en goed onderhouden.

Cultuurhistorie/binding met de omgeving

Vier projecten dragen bij aan behoud van cultuurhistorie. De eerste twee zijn het project voor het opzetten van het Doarpsargyf Alde- en Nijehoarne en het Symposium voormalige reddingboten op Terschelling. Het derde is de verbouwing van een beeldbepalend gebouw gelegen naast de kerk bij de ingang van het dorp. In dit gebouw is de jeugdsociëteit SZDRNZLL Wergea al 40 jaar gevestigd, bijna iedere inwoner van Wergea heeft er wel binding mee doordat hij/zij er vroeger zelf kwam en nu de kinderen er komen. De gids van het project Frysk Fersepaad draagt bij omdat in de gids de gedichten van Friese dichters zijn opgenomen en achtergrondinformatie van beeldbepalende plaatsen gelegen aan de route worden beschreven.

't Frysk fersepaad

Milieu

Het project verbouwing van de jeugdsociëteit SZDRNZLL Wergea heeft een positief effect op het milieu mbt verminderen geluidsoverlast voor omwonenden. Tijdens de verbouw zijn de ramen vervangen door akoestisch glas. Het sloopafval is gescheiden afgevoerd en materiaal is hergebruikt. In het dorpsbos project Beamtegrien Lioessens is sprake van vermindering van zwerfafval nu het bos is opgeknapt (positief effect). Het negatieve effect is het niet consequent opruimen van hondenpoep. Bij de andere projecten zijn geen effecten te benoemen.

6.2.4.2 Effect op deelaspect Veiligheid

Verkeersveiligheid

Drie projecten hebben een positief effect op verkeersveiligheid. Dit is het geval bij de projecten:

- Reflecterende huisnummers Ooststellingwerf: niet meer zoeken en keren op de weg in het donker;
- Bedrijvengids Jubbega-Hoornsterzwaag: De bedrijven staan met adresgegevens vermeld. Dit voorkomt zoeken;
- Jeugd op het water Woudsend. De jeugd leert niet alleen zeilen, maar ook de vaarregels. Dit maakt het veiliger voor iedereen op het water.

Criminaliteit (inbraak, vandalisme)

Bij de aanleg van de skatebaan in Dronrijp en de doelen op het trapveldje Schiermonnikoog is vandalismebestendig materiaal geplaatst. Bij de verbouwing van de jeugdsociëteit SZDRNZLL Wergea is een raam aan de achterzijde, op een voor ongewenst bezoek makkelijke plek, komen te vervallen. Herhaling van inbraak via achterzijde is hiermee voorkomen.

Skateplek Dronrijp

Veiligheidsbeleving

De helft van de projecten heeft een positief effect op veiligheidsbeleving.

Bij de andere helft worden geen effecten geconstateerd of is het aspect niet van toepassing.

Voorbeelden van positieve effecten van veiligheidsbeleving:

- dorpsbossen worden door jong en oud gebruikt
- kinderen leren op en in het water hoe ze moeten handelen in geval van nood
- zwemsteiger is vernieuwd en een zwemtrap geplaatst.

6.2.4.3 Effect op deelaspect Sociale samenhang

Aanwezigheid buurtcontacten/onderlinge betrokkenheid

13 van de 16 projecten hebben een positief effect op buurtcontacten en bevordering van onderlinge betrokkenheid. Dit blijkt wel uit het volgende.

- Pad in dorpsbos Lioessens is goed begaanbaar voor alle leeftijden. Oudere buurtgenoten gaan samen wandelen. In het bos worden ook activiteiten ter bevordering van buurtcontacten georganiseerd: kerstwandeltocht en speurtochten.
- De bereidheid voor opknappen dorpsbos Winaam en dorpsbos Lioessens was groot. Het samenwerken was vooral ook gezellig.
- De skateplek Dronrijp en het trapveldje voor de jeugd op Schiermonnikoog bevordert het contact tussen jongeren. Zij krijgen hiermee echt hun eigen plekje.
- Kaatshok Peins: bijna alle jeugd uit het dorp kaatst. Vooral bij de jeugdwedstrijden komt er veel publiek.
- Jeugd op het water: zowel de kinderen als de vrijwilligers ervaren een groot gevoel van onderlinge saamhorigheid. Ze komen trouw, zelfs bij slecht weer.
- Bij de verbouwing van de jeugdsociëteit SZDRNZLL Wergea was er veel hulp van vrijwilligers(dorpsgenoten). Bovendien is een groot aantal dorpsbewoners donateur of steunend lid en ontvangt de jeugdsoos donaties van bedrijven of diensten in natura.
- Jeu de boulesbaan Metslawier: dorpsbelang, een buurtvereniging en het verzorgingstehuis hebben samengewerkt om deze lang gekoesterde wens in vervulling te laten gaan.
- Koken gezamenlijk diner: inkopen worden gedaan bij lokale ondernemers.
- Gids Frysk Fersepaad: het is een initiatief vanuit het dorp geweest, mensen hebben hun voorkeur voor gedichten uitgesproken.
- Oudste motorreddingsboot: veel eilanders kwamen kijken bij de restauratie van de motorreddingboot en bij het georganiseerde evenement.
- Opknappen zwemgelegenheid Aldegeaster Brekken: door de dorpsbewoners wordt goed gebruik gemaakt van het strandje.
- Bedrijvengids Jubbega: Door het samen uitgeven van de gids is de samenwerking van de ondernemers verbeterd.

jeugdsociëteit SZDRNZLL

Vrijwilligerswerk

Vier projecten hebben geen effect op het vrijwilligerswerk. Dit zijn projecten waarvoor vrijwilligers bij het beheer en onderhoud ook niet echt nodig zijn. De zwemtrap in zwembad De Dunatter en de skatebaan Dronrijp zijn onderhoudsvrij, het trapveldje op Schiermonnikoog wordt gemaaid door de gemeente en het zwemstrandje onderhouden door de stichting die ook de camping beheert. De

andere projecten worden allemaal onderhouden en beheerd door vrijwilligers. Het aantal vrijwilligers varieert per project. Vaak heeft een groot aantal mensen zich ingezet om een project te realiseren. Wat opvalt, is dat een deel van die vrijwilligers ook actief blijft na realisatie. Of als vrijwilliger in het bestuur (beheer) of als vrijwilliger voor het onderhoud. Door de initiatiefnemers van het kaatshok Peins werd aangegeven, dat door het project opeens makkelijker bestuursleden en vrijwilligers te vinden waren. Dit was een effect dat men bij aanvang niet had verwacht. Een ander punt dat door meerdere initiatiefnemers wordt aangegeven is dat voor zgn. 'tijdelijke klussen' voldoende vrijwilligers te vinden zijn om te helpen.

trapveldje op Schiermonnikoog

Betrokkenheid bij buurt en samenleving/maatschappelijke participatie

14 van de 16 gerealiseerde lokale projecten bevorderen de betrokkenheid bij buurt en samenleving. Omgekeerd wordt door de buurt en/of samenleving ook meegewerkt om de projecten tot stand te brengen. Een aantal voorbeelden:

- Project Jeugd op het water: mensen stellen spontaan hun bootjes beschikbaar en lokale ondernemers sponsoren boten. Daarnaast stelt de jachthaven het toiletgebouw ter beschikking als kleedaccommodatie voor de jeugd.
- Het Frysk Fersepaad: toename van contacten van dorpsbewoners met passanten
- Bereidheid van dorpsbewoners om mee te helpen bij werkzaamheden in het bos (Winaam en Lioessens)
- Het bestuur van de jeugdsociëteit Wergea organiseert ook activiteiten voor de jongere kinderen uit het dorp.

Jeugd op het water

6.2.4.4 Effect op deelaspect Overige effecten

Werkgelegenheid

Bij drie projecten is sprake van een positief effect van het project op werkgelegenheid. Bij het project 'Jeugd op het water' is, door het succes van het project, een professionele zeilinstructeur werkzaam. Bij het project Symposium voormalige reddingboten is in de voorbereiding van het symposium gewerkt aan de restauratie van de oudste reddingsboot. Dit is door een ambachtelijke botenbouwer uitgevoerd. En indirect heeft het symposium door alle publiciteit een effect op de bekendheid van Terschelling en de zeevaartschool. De andere projecten hebben voor zover bekend geen effect op werkgelegenheid. Bij het project Bedrijvig Jubbega - Hoornsterzwaag dragen de gids en website bij aan bekendheid van ondernemers. Doordat de inwoners van deze dorpen e.o. nu weten welke bedrijven in hun omgeving gevestigd zijn, is het aannemelijk dat zij eerder een beroep zullen doen op de ondernemers uit het eigen dorp.

Relatie met de overheid

Alle initiatiefnemers zijn positief over dit punt. Door het ontwikkelen en realiseren van een project is het contact met de overheid toegenomen. En dit is meestal positief verlopen.

Overig

Bij een aantal lokale leefbaarheidsprojecten werden nog andere effecten genoemd die niet in de gebruikte tabel voorkwamen. Enkele voorbeelden:

- Bij het kaatshok in Peins noemden ze het positief dat de kinderen door het kaatsen ook in andere dorpen komen en daar de jeugd leren kennen. Omgekeerd ervaart men het ook als positief als andere clubs naar Peins komen.
- De invalidentrap van zwembad De Dúnatter op Schiermonnikoog heeft ook een positief effect op de gezondheid van ouderen en minder validen, doordat ze langer van het zwembad gebruik kunnen blijven maken.
- De jeugdsociëteit van Wergea wordt als voorbeeld voor andere jeugdsozen gebruikt. Ook doen de bestuursleden hier zoveel ervaring op dat ze hier later hun voordeel mee doen en dat ze vaak gevraagd worden bij allerlei dorpskwesties.
- Van de dorpsbossen in Lioessens en Winaam is de natuurwaarde toegenomen.
- En het Symposium voormalige reddingboten heeft er toe geleid dat opeens op veel meer plaatsen oude reddingboten worden opgeknapt en evenementen hier rondom heen worden georganiseerd.

Zwemtrap mindervaliden Dunatter

Dorpsbos Winaam

7 Ervaringen initiatiefnemers leefbaarheidsprojecten

Hoewel het in dit onderzoek gaat om de effecten van de projecten op leefbaarheid, zijn er tevens vragen aan de initiatiefnemers gesteld over hoe het proces van idee tot realisatie (dus tot en met beheer en onderhoud) is verlopen en hoe het project nu loopt. Dit op aangeven van de opdrachtgever. De informatie die hiermee verzameld is, geeft een nog beter beeld van de betekenis van de projecten voor de lokale gemeenschap. Ook kan er bijvoorbeeld geleerd worden van de knelpunten waar de initiatiefnemers tegen aanliepen, zodat die bij nieuwe projecten voorkomen kunnen worden. In dit hoofdstuk worden alleen resultaten weergegeven. In hoofdstuk 9 worden de meest relevante conclusies en aanbevelingen besproken.

7.1 Verwachtingen

De subsidies zijn toegekend aan de projecten op basis van hun verwachte effect op leefbaarheid. Op de vraag of de verwachtingen van de initiatiefnemers wat betreft de effecten van hun project op leefbaarheid zijn uitgekomen, antwoordden alle 26 geïnterviewde initiatiefnemers positief. Een enkele keer waren de verwachtingen zelfs overtroffen, maar er werden ook enkele kanttekeningen geplaatst. Deze vraag wordt nu verder per categorie behandeld.

7.1.1 Dorpshuizen/mfc

Voor de zes dorpshuizen/mfc zijn de antwoorden als volgt samen te vatten:

- er zijn veel activiteiten (10-12 per week) waar veel bezoekers op afkomen (meer dan 100 per week)
- het gebouw heeft echt een regiofunctie. Het mfc is nu de plek in het dorp waar alles bij elkaar zit. De verenigingen zijn actiever geworden.
- het gebouw is iedere dag open en elke avond in gebruik.
- het nieuwe complex heeft een positieve uitstraling en trekt mensen uit de regio aan.
- alle zes geïnterviewden zijn zeer tevreden en trots op het resultaat.

7.1.2 Provinciale leefbaarheidsprojecten

Het project Je verdiende loon heeft een proces van bewustwording op gang gebracht. Niet alleen bij de vrouwen van agrarische afkomst, maar ook bij de andere betrokken partijen: van echtgenoten, LTO Noord, Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt (NAJK), FNV Zelfstandige bondgenoten, financiële dienstverleners tot aan het Europees Parlement aan toe! De belangstelling vanuit het hele land was groot mede dankzij de media-aandacht die er aan het project geschonken werd. In tegenstelling tot de accountants die het onderwerp goed hebben opgepakt, hadden de notarissen helaas geen belangstelling om naar de bijeenkomsten te komen.

7.1.3 Regionale leefbaarheidsprojecten

Ook voor de regionale projecten geldt dat de verwachtingen zijn uitgekomen:

- De Blazer TX33 is gerestaureerd, waardoor een stukje cultuurhistorie bewaard is gebleven. Het leer-werktraject verliep succesvol: de helft van de 25 deelnemers heeft er een reguliere baan aan overgehouden en drie zijn doorgestroomd naar een opleiding. Verder was de betrokkenheid uit de omgeving zo groot dat er een Stichting is opgericht en het project nog een vervolg gaat krijgen, in de vorm van een historische scheepshelling.
- De Burenhulpdienst is uitgebreid naar alle dorpen van de gemeente Dongeradeel en overal zijn genoeg vrijwilligers te vinden.

- Het Cultureel Centrum Schiermonnikoog voorziet in een behoefte. Het gebouw is nu veel beter te gebruiken voor het organiseren van allerlei activiteiten, die ook niet mogelijk waren in het dorpshuis (daar ontbreekt een grote ruimte).

Alleen bij de Burenhulpdienst is de verwachting nog niet helemaal uitgekomen: men heeft genoeg vrijwilligers, maar sommigen haken alweer af omdat er slechts weinig hulpvragen zijn. Dit moet waarschijnlijk nog groeien.

7.1.4 Lokale leefbaarheidsprojecten

Ook voor deze categorie zijn de verwachtingen grotendeels uitgekomen zoals blijkt uit de volgende antwoorden:

- Voor de skatebaan geldt dat het doel als ontmoetingsplek is bereikt.
- Door het kaatshok in Peins kunnen er nu 1^e klas kaatswedstrijden gehouden worden in het dorp.
- De belangstelling voor het project 'Jeugd op het Water' is groter dan verwacht, men zit nu echt aan het maximum aantal kinderen dat deel kan nemen.
- De invalidentrap in zwembad de Dûnatter wordt goed gebruikt, al is dit niet rechtstreeks te koppelen aan een toename van het aantal bezoekers (dit is van meer factoren, zoals het weer, afhankelijk).
- De jeugdsociëteit in Wergea heeft een metamorfose ondergaan en kan er nu weer jaren tegen.
- De vrijwilligers van het kookproject van Nij Claerbergen zijn erg tevreden met de nieuwe keuken.
- De gedichtenbundel bij het Fryske Fersepaad voldoet aan het doel, de vraag is groter dan verwacht (men is bijna door de voorraad heen).
- Het Winamer bos is veel mooier geworden en veel dorpsbewoners maken er regelmatig of zelfs dagelijks een wandeling.
- Het evenement rondom de reddingboten op Terschelling trok veel belangstellenden, en de opgeknapte motorreddingboot draagt bij aan een stukje beleving dat de toeristen krijgen wanneer ze het eiland bezoeken.
- De belangstelling voor het dorpsarchief van Alde- en Nijehoarne van mensen uit de buurt is groot, ook wordt er veel materiaal aangeleverd.
- De bedrijvengids van Jubbega en Hoornsterzwaag biedt veel informatie aan inwoners en ondernemers, men weet elkaar nu beter te vinden.
- Er kwamen veel positieve reacties binnen naar aanleiding van het project rondom de reflecterende huisnummers Ooststellingwerf. Uit een telefonische enquête onder de hulpinstanties na afloop van het project bleek dat deze unaniem positief zijn over de reflecterende paaltjes.

Symposium voormalige reddingboten

Toch verloopt een project soms wat anders dan gepland. Zo werd bij de skatebaan in Dronrijp een andere leeftijdscategorie bereikt dan was voorzien (jongeren van rond de 12 i.p.v. 14-18 jarigen). Of is het voor een initiatiefnemer moeilijk in te schatten of de verwachtingen van het project zijn uitgekomen omdat deze lastig te meten zijn. Dit geldt bijvoorbeeld voor het symposium reddingwezen Terschelling. Of hier nu meer toeristen door naar het eiland komen, is niet te zeggen.

In vier gevallen zijn de verwachtingen niet helemaal uitgekomen.

- De jeu-de-boulesbaan in Metslawier wordt alleen op één vaste avond in de week gebruikt en heeft nog wat meer promotie nodig.
- Bij het dorpsbos in Lioessens valt het de initiatiefnemers wat tegen dat de school niet meer gebruik maakt van het bos voor educatieve projecten.
- Voor de initiatiefnemers van het project 'Reflecterende huisnummers Ooststellingwerf' viel een deelname van 50% wat tegen. Dit vooral doordat de deelname in de drie proefstraten wel op 80% lag.
- Voor het project Bedrijvig Jubbega-Hoornsterzwaag geldt dat fase II nog niet is opgepakt door gebrek aan financiën.

dorpsbos Lioessens

7.2 Struikelblokken en zaken die goed verliepen

Tijdens de gesprekken kwam ook het proces aan de orde. In deze paragraaf wordt weergegeven hoe de initiatiefnemers het proces hebben ervaren. Als eerste worden de struikelblokken waar de initiatiefnemers tegen aanliepen tijdens de realisatie van het project behandeld. Daarna volgen zaken die juist goed verliepen. De gegeven reacties worden per categorie projecten besproken.

7.2.1 Dorpshuizen/mfc

Knelpunten bij realisatie dorpshuizen en mfc

Het realiseren of verbouwen van een dorpshuis/mfc vergt de grootste investering per project van de projecten uit de onderzoekspopulatie. Door de geïnterviewden werden de volgende knelpunten aangegeven.

Proces

Door vier van de zes initiatiefnemers werd aangegeven dat zij het proces van idee tot realisatie als zwaar, ingewikkeld en tijdrovend hebben ervaren. Het is bijna niet te doen voor een groep vrijwilligers. Zeker niet als er tegenvallers zijn. Vooral als binnen het bestuur kennis van bepaalde zaken ontbreekt dan, kost het heel veel tijd om je daar als bestuur in te verdiepen. Of de kennis moet ingekocht worden met de nodige kosten. Het komt ook voor dat het bestuur na realisatie met tegenvallers te maken krijgt. Volgens de geïnterviewden begint het al met het aanvragen van subsidies. Hierbij moeten veel vragen ingevuld worden. Bovendien heeft elke subsidieverstrekker een eigen accountantsverklaring nodig, omdat de vragen vaak net weer wat anders opgesteld zijn. Dit kost veel geld en extra werk.

Een aantal initiatiefnemers geeft aan dat de realisatie van een omvangrijk project als een dorpshuis/mfc eigenlijk begeleid zou moeten worden door een professionele organisatie. Bij deze organisatie zou men dan terecht moeten kunnen voor advies. Dit hebben zij nu als een gemis ervaren. Hierbij wordt aangegeven dat dit een taak zou kunnen zijn voor Doarpswurk.

Financieel

Bij twee dorpshuizen/mfc verliep het verkrijgen van een gemeentelijke financiële bijdrage zeer moeizaam. Voor de gemeente Littenseradiel was de beperkt regionale functie van MFC de Skoalleseize eerst niet overtuigend genoeg. Door het aantonen van het aantal leden van buiten het dorp werd dit later wel geaccepteerd. In het geval van dorpshuis De Fjouwer heeft men de plannen

aan moeten passen. Dit was voor dorps huis De Fjouwer extra zuur omdat de Provincie al wel 31.000 euro had toegezegd, maar vervolgens door de lagere bijdrage van de gemeente ook terugging naar de 4.100 euro die de gemeente bijdroeg. De reden hiervoor is dat de Provincie niet meer bijdraagt dan de gemeente.

Een andere tegenvaller, die twee keer genoemd is, zijn de onvoorziene kosten. Zo bleek tijdens de renovatie van mfc De Singel dat het dak aan vervanging toe was, terwijl dit niet meegenomen was in de begroting. Gelukkig is het bestuur erin geslaagd om voor deze vervanging extra financiering te kunnen regelen, maar de extra kostenpost betekende ook een bezuiniging op de oorspronkelijke plannen. Ook bij mfc Ons Huis vielen de kosten hoger uit dan begroot. Door de hogere kosten heeft het mfc een grote schuld opgebouwd. Een aspect dat door verschillende initiatiefnemers werd aangegeven, is dat veel uitgaven eerst moeten worden voorgefinancierd, wat extra rentekosten met zich meebrengt.

Belastingtechnische zaken

Bij de bouw van een dorps huis/mfc gaan hoge bedragen om. Dan is het van belang welke belastingregels gunstig kunnen uitpakken. Dit geldt niet alleen voor de bouw, maar ook voor de exploitatie en het beheer van gebouw. Op dit gebied zou men graag meer ondersteuning krijgen.

Wet- en regelgeving en bouwtechnische kennis

- Het bestuur van mfc De Nije Stienze dacht in eerste instantie dat ze een horecaverunning van de gemeente zouden krijgen. Terwijl later bleek dat dit niet kon.
- Het bestuur van Ons Huis in St. Annaparochie kwam er tijdens en helaas na de bouw achter dat een aantal zaken niet goed waren uitgedacht op de bouwtekening. Na controle van de brandweer moesten deuren en uitgangen anders worden aangebracht. In de theaterzaal van het mfc is het probleem dat het balkon van de theaterzaal 4 cm te laag is volgens de wettelijke regels. Het bestuur weet nog niet hoe dit punt te verhelpen is.
- Het bestuur van mfc De Helling in Winsum gaf aan dat nu het gebouw er staat, men zich pas realiseert dat de kantine geen uitzicht biedt op de sportvelden. Dit is nu niet meer te realiseren. Zij wijten dit aan de architect. Deze had sterke eigen ideeën en was hier moeilijk vanaf te brengen.
- Bijna alle dorps huizen/mfc kampen met een tekort aan bergruimte. Hier wordt bij het ontwerp niet voldoende rekening mee gehouden. Bij de betreffende dorps huizen/mfc is men nu bezig met het realiseren van oplossingen (interne verbouw, plaatsen hok, etc.).
- Een ander aspect dat eveneens niet altijd werd meegenomen is een traplift voor minder-validen. In twee mfc heeft men deze voorziening later alsnog aangebracht.

mfc De Helling

Uit de gesprekken kwamen verder nog een aantal andere aspecten naar voren die als knelpunt zijn ervaren:

- bij de start van mfc De Helling ontstond bij aanvang van het project onenigheid met de caféhouder in het dorp. Dit is door betere afspraken onderling opgelost;
- sommige verenigingen in Easterein hadden er eerst moeite mee om samen het mfc te delen. Zij misten hun eigen plek. Nu het mfc enige tijd in gebruik is, is men gewend;

- het bestuur van mfc De Nije Stienze in Nijeholtpade liep tegen het probleem aan dat een aantal direct omwonenden tegen de komst van het mfc waren. Het mfc is gebouwd op het korfbalterrein en dit terrein grenst aan de woningen van deze dorpsbewoners. De mensen zijn nog steeds tegen en maken dan ook geen gebruik van het mfc; wel is er regelmatig overleg tussen bestuur en de bewoners.

Positieve aspecten

Natuurlijk zijn er ook zaken die goed verliepen bij de realisatie van dorpshuizen/mfc. Bij de realisatie van het mfc in Nijeholtpade zat veel mee:

- de kerk steunde het plan volledig en stelde de grond beschikbaar;
- door de combinatie van school en mfc onder een dak werd de gemeente projectleider van het nieuwbouwproject. De samenwerking verliep prima;
- het bestuur kreeg extra begeleiding voor het opzetten van het mfc vanuit de stichting Doarp en Bedriuw Fryslân (DBF), omdat het mfc mee deed aan de pilot 'Zorg voor Dorp';
- de lokale aannemer uit het dorp heeft de zelfwerkzaamheid begeleid tijdens de bouw. Hij heeft bewust gekozen om het bouwproject niet als klus aan te nemen, maar om zijn kennis kosteloos in te brengen;
- vanuit het dorp was de betrokkenheid groot; jong en oud hielp mee.

Eigenlijk geldt voor alle zes bezochte dorpshuizen/mfc dat de betrokkenheid vanuit het dorp en de bereidheid om vrijwillig mee te helpen erg groot was. Enkele citaten:

"Omdat er verder niks is in het dorp, ziet iedereen het belang van het mfc wel in"

"Het was geen probleem om vrijwilligers te vinden; dorpsbewoners vroegen elkaar"

"Het was vooral erg gezellig om deze klus met elkaar uit te voeren"

"Een architect uit het dorp heeft het gebouw ontworpen voor een lage prijs"

"Het is een hechte gemeenschap die het belang van een eigen accommodatie in het dorp inziet"

Twee voorbeelden die goed verliepen bij mfc De Skoalleseize:

1. het bestuur heeft creatief gebruik gemaakt van de subsidies. Alle mogelijke fondsen zijn aangeschreven om het mfc zo goed mogelijk te bouwen en in te richten. Er werd echt geanticipeerd op de voorwaarden. Zo is van het Prins Bernhard Cultuurfonds, dat normaal gesproken geen subsidie verleent aan dorpshuizen/mfc, een bijdrage ontvangen voor het podium dat in de vloer kan zakken zodat er geen ruimteverlies optreedt wanneer de zaal voor andere activiteiten gebruikt wordt. Verder werd de invalidenvoorzieningen betaald door een fonds uit Groningen;
2. mfc De Skoalleseize heeft uit eigen beweging een contract opgesteld met het café, om hen niet in het vaarwater te zitten. Als een bedrijf bijvoorbeeld een kaatsclinic houdt bij het mfc, dan kunnen ze daar alleen wat te drinken krijgen. Vervolgens gaan ze naar het café-restaurant om te dineren. In het mfc worden activiteiten voor het dorp georganiseerd en er vindt geen commerciële exploitatie plaats.

Wat ook duidelijk uit de gesprekken bleek, is dat veel zaken niet officieel geregeld zijn, maar dat ze op basis van vertrouwen plaatsvinden. Iedere club die van een gebouw gebruik maakt, heeft een eigen sleutel, draait bardienst en houdt de kas bij. Voor buitenstaanders is dit misschien moeilijk te begrijpen, maar het gaat goed.

7.2.1 Provinciale projecten

Knelpunten bij uitvoering project Je verdiende loon

Het belangrijkste knelpunt bij de realisatie van het project Je verdiende loon waren de perikelen die destijds speelden bij de LTO als organisatie (over het bestaansrecht van de landelijke koepel), hierdoor heeft het project acht maanden korter gedraaid dan vooraf gepland.

Positieve aspecten bij uitvoering project Je verdiende loon

Samengevat waren de zaken die goed verliepen:

- een goede opkomst op thema-avonden;
- het leiding geven aan de thema-avonden door 28 agrarische vrouwen, die vooraf een 2-daagse cursus hadden gevolgd.
- de aanwezigheid van de Rabobank en de GIBO-groep op deze avonden;
- media-aandacht voor het project;
- waardering van het project, binnen de eigen organisatie, maar ook door buitenstaanders (zoals blijkt uit de eerste prijs bij de nationale Equal-verkiezing);
- een grote internationale uitstraling: lezingen in verschillende landen, de folder is in drie talen vertaald, uitwisselingen met Kongo en Peru en deelname aan een Europees project (bron website LTO);

7.2.3 Regionale projecten

Knelpunten bij uitvoering regionale projecten

De initiatiefnemer van het project Restauratie Blazer TX33 gaf aan dat het voorfinancieren van de restauratiekosten een zware post voor de Stichting was. De meeste subsidies worden pas achteraf (helemaal) uitgekeerd. De provincie keert overigens de subsidie vanuit Leefbaarheidsbudget in twee stappen uit: 80 % bij aanvang en de resterende 20% bij oplevering.

Voor het project Burenhulpdienst was het moeilijk om financiering voor het project te krijgen. Dit kwam doordat men al eerder financiering had ontvangen voor een pilotproject. Hierdoor was het in eerste instantie niet mogelijk om voor uitbreiding van hetzelfde project over de hele gemeente geld aan te vragen. Gelukkig heeft Plattelânsprojekten hier toen in geadviseerd om tot een oplossing te komen, waardoor het met een iets andere insteek wel mogelijk was om financiering aan te vragen.

Bij de realisatie van het Cultureel Centrum Schiermonnikoog was het een tegenvaller dat men de BTW van de verbouwingskosten niet kon terugkrijgen. Verder zijn er bij de bouw een aantal zaken fout gegaan, waardoor het resultaat niet helemaal naar wens is. De initiatiefnemer gaf aan dat hij tijdens de bouw meer ondersteuning had verwacht van de gemeente.

Positieve aspecten bij uitvoering regionale projecten

Voor het project Restauratie Blazer TX33 gold dat vooral de goede samenwerking tussen initiatiefnemer, provincie, gemeente en de ISDzwf heeft geleid tot een succesvol verloop van het

project. De geïnterviewde voegde hieraan toe dat het voor het starten van een project belangrijk is om een netwerk te hebben of te realiseren met de juiste contacten.

Bij de Burenhulpdienst verliep de pilot goed, hierdoor konden de kinderziektes uit de methode gehaald worden. Vervolgens verliep ook de opbouw van de organisatie voor de hele gemeente zonder problemen. De Burenhulpdienst wordt na afloop van het project onderdeel van het reguliere welzijnswerk. Voor de invoering van de Burenhulpdienst hielp het dat de organisatie van stichting Welzijn Ouderenwerk het bestaande netwerk van de Verenigingen voor Dorpsbelangen gebruikte.

Net als eerder genoemd bij de dorpshuizen/mfc was ook de betrokkenheid vanuit de bevolking groot bij het Cultureel Centrum Schiermonnikoog. Het bestuur had geen gebrek aan vrijwilligers. Voor een goede relatie heeft de Stichting afspraken gemaakt met het dorpshuis om concurrentie te voorkomen.

7.2.4 Lokale projecten

Knelpunten bij uitvoering lokale projecten

De initiatiefnemer van het project Dorpsargyf Alde-Nijehoarne was niet zozeer tegen struikelblokken aangelopen, maar meer tegen het feit dat het de initiatiefgroep bij de start aan inhoudelijke kennis ontbrak. In eerste instantie kwam men met vragen bij gemeente, Doarpswurk, Plattelânsprojekten en Tresoar niet veel verder, doordat deze instanties ook te weinig ervaring hadden met het opzetten van dorpsarchieven. Het pilot-

Dorpsargyf Alde- Nijehoarne

project Digitaal Dorpsarchief van Doarpswurk in samenwerking met de onderwijsinstelling AOC Friesland bood uitkomst. Van de zestien initiatiefnemers van lokale projecten gaven er tien aan knelpunten te hebben ervaren bij de realisatie van hun project. De meeste knelpunten zijn van financiële aard.

Financieel - subsidies

- Vier initiatiefnemers gaven aan dat het een lastig traject was om de financiering rond te krijgen. Er zijn veel fondsen en budgetten en ze hebben allemaal hun eigen voorwaarden. Het kost veel tijd om dit uit te zoeken. Zo hadden bijvoorbeeld de initiatiefnemers van het project Jeugd op het Water hun subsidieaanvraag eerst ingediend bij de afdeling Recreatie en Toerisme van de provincie, terwijl daar geen subsidie verstrekt wordt voor bouwkundige werkzaamheden.
- Wat bij het aanvragen van subsidies ook lastig is, is dat het bij overheidsinstanties vaak lang duurt voor er een antwoord terugkomt. Volgens de initiatiefnemer van het project Beamtegrien Lioessens werkt het demotiverend wanneer er geen ontvangstbevestiging verzonden wordt en men dus niet weet of de aanvraag in behandeling is en wanneer er een reactie verwacht kan worden;
- Voor bos/natuurprojecten blijkt dat de subsidietermijn van twee jaar tekort is. Initiatiefnemers hebben hier te maken met het feit dat er in bepaalde perioden niet in het bos gewerkt mag worden.
- Specifiek voor Schiermonnikoog gaf de initiatiefnemer van het project Invalidentrap Zwembad De Dûnatter nog aan dat het lastig is om financiering te werven onder de ondernemers en de bevolking van het eiland, omdat zij al zo vaak worden benaderd voor acties. Bovendien gaat het vaak om seizoensgebonden ondernemers en/of kleine zelfstandigen.

Dat het echt als lastig ervaren wordt om subsidies bij elkaar te krijgen blijkt uit het voorbeeld van de Skateplek in Dronrijp. Het project werd op het laatst nog bijna afgeblazen omdat er nog een tekort was van 2000 euro op een totaal bedrag van 40.000 euro!

Financieel - overig

Dat er na het binnenhalen van de subsidies ook nog problemen kunnen ontstaan op financieel gebied, blijkt uit de volgende voorbeelden:

- het bestuur van Jeugdsociëteit Wergea kwam tijdens de renovatie van het gebouw af en toe voor onverwachte kosten te staan. Gelukkig nam de gemeente de aanleg van de riolering op zich en vergoedde de verzekering een ander probleem;
- de begroting voor het project Bedrijvig Jubbega-Hoornsterzwaag werd overschreden doordat de kosten door het externe bureau dat de website heeft gemaakt hoger uitvielen dan begroot. Deze kosten moesten wel betaald worden, waardoor eerst is afgezien van fase II van het project (het plaatsen van evenementenborden en plattegronden langs invalswegen).

Zelfwerkzaamheid

- Het blijkt lastig te zijn om het aantal uren zelfwerkzaamheid van tevoren in te schatten. Bij het project Kaatshok Peins gaven de initiatiefnemers aan dat zij in dit opzicht te voorzichtig waren geweest; het aantal uren werd ruimschoots overschreden. Wanneer het bestuur van de kaatsvereniging dit beter had ingeschat, hadden ze meer cofinanciering kunnen aanvragen. Het project is desondanks toch nog goed afgerond, maar men had wel wat meer financiering kunnen gebruiken om het hok beter af te werken. Achteraf bijstellen is helaas niet mogelijk.
- Het opknappen van de jeugdsociëteit Wergea bleek een grote belasting voor de vrijwilligers, achteraf gezien wel eens te groot aldus het bestuur.
- De initiatiefnemer van het Symposium Voormalige Reddingboten merkte op dat het op Terschelling (de rijkste gemeente van Fryslân volgens de initiatiefnemer) lastiger is om vrijwilligers te vinden, dan op veel plaatsen op de vaste wal. De reden die hij hiervoor geeft, is dat er zoveel betaald werk is dat personeel van de wal gehaald wordt om naar Terschelling te komen. Kortom, de eilanders hebben weinig tijd om te investeren in vrijwilligerswerk.

Overige knelpunten

- Slechte weersomstandigheden zorgden in drie gevallen voor vertraging; bij de realisatie van het kaatshok in Peins, bij het project Beamtegrien Lioessens en bij het project Opwaardering zwemgelegenheid Oudega-W.
- In het geval van het project Reflecterende huisnummers Ooststellingwerf waren niet alle bewoners meteen enthousiast. De initiatiefnemers moesten hen soms echt over de streep trekken, omdat zij het plaatsen van reflecterende huisnummers een taak van de gemeente vonden.

Reflecterende huisnummers Ooststellingwerf

Positieve aspecten bij uitvoering lokale projecten

Bij de projecten die geen knelpunten hebben ervaren verliep alles naar wens. Een aantal van deze initiatiefnemers hebben daarom verder geen toelichting gegeven op wat er goed ging. Wel werd bij de jeu-de-boulesbaan in Metslawier als reden 'waarom alles goed ging' gegeven, dat een van de

initiatiefnemers in het bestuur van de ondernemersvereniging had gezeten en daardoor wist hoe je een dergelijk project kunt realiseren en financieren.

Punten die genoemd werden bij de vraag naar wat er goed verliep tijdens de realisatie van het project, worden hieronder per onderwerp beschreven.

Financieel

- De gemeente Menaldumadeel was bereid de helft van het benodigde bedrag voor de skateplek in Dronrijp te financieren, omdat men het nut inzag van een voorziening voor de jeugd. Hierdoor kon een vakman ingehuurd worden om het terrein aan te leggen en werden er gecertificeerde toestellen aangeschaft.
- De initiatiefnemers van het project Kaatshok Peins gaven aan dat de aanvraag van subsidies goed was verlopen.

Kaatshok Peins

Zelfwerkzaamheid

Bij zes projecten werd genoemd dat de inzet van de vrijwilligers goed was en dat het geen enkel probleem was om vrijwilligers te vinden. Hierbij dient opgemerkt te worden dat uit de gesprekken blijkt dat het eigenlijk voor alle projecten genoeg vrijwilligers te vinden waren. De initiatiefnemers hebben dit alleen niet speciaal genoemd. Deze zelfwerkzaamheid door vrijwilligers is een belangrijk deel van de eigen bijdrage die men levert voor het project doordat de uren in geld mogen worden omgezet (27,50 euro per uur).

Samenwerking

Bij een project zijn naast de initiatiefnemers vaak vele partijen betrokken, het kan hierbij gaan om subsidieverstrekkers, maar ook om organisaties die advies geven, grondeigenaren of verschillende verenigingen. Als positieve punten werden op dit vlak genoemd:

- Dankzij goede contacten met het bedrijfsleven was het voor de Watersportvereniging Woudsend mogelijk om voldoende bootjes aan te schaffen voor het grote aantal kinderen dat zich had aangemeld voor het project.
- De initiatiefnemers van het Frysk Fersepaad ondervonden veel voordeel van de goede samenwerking met de gemeente en de ondersteuning en begeleiding van Plattelânsprojekten.
- De initiatiefnemers van het project Beamtegrien Lioessens vonden het een positieve ervaring om deel te nemen aan de jaarlijkse bijeenkomsten die Staatsbosbeheer organiseert voor deelnemers aan soortgelijke projecten in de regio. Hier heeft men de gelegenheid om kennis uit te wisselen. Zo zag dorpsbelang af van de aanleg van een survivalbaan, omdat zij door anderen gewezen werden op het probleem van aansprakelijkheid bij ongelukken.
- Bij het project Opwaardering Winamer bos kregen de initiatiefnemers deskundig advies van Staatsbosbeheer en Stichting Beheer Natuur en Landelijk Gebied. Ook is het contact met de gemeente Harlingen goed verlopen. De gemeente heeft zelfs nog extra bijgedragen door struiken en bomen beschikbaar te stellen.

- Dankzij deelname aan het pilotproject Digitaal Dorpsarchief van Doarpswurk wordt het project Dorpsargyf Alde- en Nijehoarne nu goed begeleid, zijn er een internetsite en een programma ontworpen om materiaal digitaal beschikbaar te maken voor het publiek.
- Bij het project Bedrijvig Jubbega – Hoornsterzwaag gaf men aan dat de samenwerking tussen de ondernemers onderling goed verliep. Dit leidde tot het uitbrengen van een bedrijvengids en een geslaagde presentatie aan de ondernemers en bewoners uit de dorpen.

Bekendheid/belangstelling

- Door de initiatiefnemer van het Symposium Voormalige Reddingboten werd genoemd dat het evenement veel belangstellenden trok en dat er veel aandacht voor was in de media.
- Ook voor het project Dorpsargyf Alde- en Nijehoarne is de bekendheid goed, dankzij een goede communicatie via de website van Plaatselijk Belang, publicaties in de dorpskrant en aandacht in de media.
- Het project Reflecterende huisnummers Ooststellingwerf kreeg ook veel positieve aandacht in de pers, dit kwam mede door de actieve houding van de initiatiefnemers. Zij gaven voorlichting op avonden van dorpsbelangen en spraken in bij raadsvergaderingen.

7.3 Onderhoud en beheer

Tijdens de gesprekken die gevoerd zijn met de initiatiefnemers, is ook aandacht besteed aan hoe het onderhoud en beheer is geregeld van het gerealiseerde project. Dit aspect is van belang om de duurzaamheid van een project in beeld te brengen. Immers, bij het ontbreken van een onderhoud- en beheersplan bestaat de kans dat het effect van een project op leefbaarheid van korte duur zal zijn. In deze paragraaf worden de uitkomsten weergegeven.

7.3.1 Dorpshuizen/mfc

Bij de keuze van cases uit de categorie dorpshuizen/mfc voor dit onderzoek is bewust gekozen voor verschillende vormen van beheer. De vormen die voorkomen zijn:

- geheel verzorgd door vrijwilligers;
- vrijwilligers in samenwerking met een (commerciële) pachter of een beheerder in loondienst.

Uit de gesprekken met de initiatiefnemers blijkt dat de keuze voor de beheersvorm al vanaf het begin van de realisatie van een dorpshuis/mfc een rol speelt voor de exploitatie van het gebouw en beheer en onderhoud. Aan de initiatiefnemers is gevraagd hoe vorm wordt gegeven aan de beheersvorm.

Beheer en onderhoud geheel verzorgd door vrijwilligers

Deze vorm van beheer is van toepassing bij mfc De Nije Stienze in Nijeholtpade, dorpshuis de Fjouwer in Reitsum en mfc De Skoalleseize in Easterein.

In alle gevallen geldt:

- het gebouw is eigendom van de stichting, of in het geval van Nijeholtpade gezamenlijk eigendom met de school (gemeente);
- alle taken worden uitgevoerd door vrijwilligers;
- bestuursleden hebben een eigen taak binnen het bestuur. O.a. regelen verhuur van het gebouw, aanspreekpunt voor de vrijwilligers en maken roosters vrijwilligers, voorzitter, secretaris of financiën;
- het bestuur bestaat uit personen die er op persoonlijke titel inzitten;

mfc De Nije Stienze

- onderhoud (schoonmaak, kleine technische klussen) wordt gedaan door een aantal vrijwilligers uit het dorp;
- bardiensten worden gedraaid door vrijwilligers;
- groot onderhoud en investeringen in het gebouw worden gefinancierd uit opbrengsten van verhuur en barexploitatie.

Verschillen

- Mfc De Nije Stienze heeft twee beheerders. Dit zijn vrijwilligers uit het dorp. Zij worden hierbij ondersteund door een groot aantal vrijwilligers;
- In mfc De Skoalleseize regelen deelnemende clubs in het mfc verder alles zelf (iedere club heeft eigen sleutel, draait bardienst en houdt de kas bij). Alles gaat op vertrouwen, maar het functioneert goed.

Ervaringen tot nu toe met deze beheersvorm:

- Mfc De Nije Stienze: Deze structuur van beheer bevalt goed. Het bestuur stelt zich open en transparant op. Hierdoor kan iedereen zich een beetje mede-eigenaar voelen. Men spreekt elkaar er op aan als er zich zaken voordoen, die niet naar wens verlopen.
- De Fjouwer: Afgelopen jaren waren er veel activiteiten in het dorpshuis. Doordat deze allemaal verzorgd worden door vrijwilligers is het wel veel gevraagd van ze. Het is een hele belasting. Toch blijven de meeste welwillend. De exploitatie is winstgevend, men heeft een behoorlijk eigen vermogen opgebouwd.
- Bij De Skoalleseize bevalt de structuur nu goed. Eerder was gekozen voor afgevaardigden van de verenigingen als bestuursleden. Dat was niet bevorderend in een periode waarin alle verenigingen nog moesten wennen aan het delen van een grote ruimte, onder hetzelfde dak. Door de nieuwe opzet en doordat de verenigingen nu aan elkaar en aan het gebouw gewend zijn, verloopt de opzet naar wens.
- Door de initiatiefnemer van De Fjouwer wordt aangegeven dat het mooi is om het dorpshuis ook te 'verhuren' aan derden, maar gelijktijdig vraag je dan wel veel van je vrijwilligers die dan ook aanwezig moeten zijn (bardiensten/ inrichten zaal/ opruimen etc.)

Beheer en onderhoud geheel verzorgd door vrijwilligers, horeca activiteiten door pachter

Mfc De Singel in Blauwhuis heeft veel overeenkomsten met de drie bovenstaande dorpshuizen/mfc. Het verschil zit in het volgende:

- het gebouw is eigendom van de stichting en wordt verhuurd aan verschillende verenigingen in het dorp. Dit zijn vaste huurders;
- de school is de grootste gebruiker. De school draagt voor 2/3 bij in de exploitatiekosten van het mfc.
- Mfc De Singel moet zelf 1/3 van de exploitatiekosten betalen uit haar baten (huur, pacht kantine etc).
- in het bestuur zitten leden (vrijwilligers) van de verschillende verenigingen en personeel van de school;
- het gebouw heeft geen beheerder. In het dorp is een sleuteladres voor de gebruikers van het gebouw;
- de verenigingen houden zelf bij wat er aan consumpties wordt genuttigd;

- bij grotere activiteiten wordt de horeca verzorgd door een pachter. Dit is de eigenaar van het lokale café. De pachter organiseert verder geen commerciële activiteiten in het mfc. Voor warme snacks of een maaltijd moet men naar het café-restaurant;
- de schoonmaak wordt verzorgd door betaalde krachten.

Commerciële exploitatie door een pachter

Dit is het geval voor mfc Ons Huis en mfc De Helling.

In beide gevallen is:

- het gebouw is eigendom is van de stichting;
- het bestuur van de stichting bestaat uit vrijwilligers;
- het bestuur verzorgt de exploitatie van het gebouw;
- het bestuur regelt de verhuur. Op dit moment zijn alle ruimten verhuurd;
- het gebouw heeft geen beheerder, maar wordt door een commerciële pachter gepacht;
- de pachter zorgt zelf voor activiteiten in de grote zaal en de bar;
- huurders en pachter moeten zorgen voor activiteiten en dus levendigheid in het gebouw;
- klein onderhoud wordt door de huurder uitgevoerd, groot onderhoud door de stichting.

mfc Ons Huis

Hoe blijft het dorpshuis/mfc aantrekkelijk?

Op deze vraag werd door alle initiatiefnemers eigenlijk hetzelfde antwoord gegeven:

- door te zorgen dat er activiteiten plaatsvinden, maar ook door nieuwe activiteiten te stimuleren;
- door als bestuur vernieuwend te blijven;
- door het mfc/dorpshuis goed te onderhouden;
- door te investeren in het onderhoud of verbeteringen in het gebouw;
- maar vooral ook door te zorgen dat de verhoudingen tussen alle clubs en vrijwilligers goed blijft;
- door regelmatig een activiteit voor de vrijwilligers te organiseren. Laten weten dat ze worden gewaardeerd.

7.3.2 Provinciale projecten

Het project Je verdiende loon is afgerond, maar heeft wel een vervolg gekregen. Uit het project is een aantal aandachtspunten gekomen die nu landelijk opgepakt worden. Als eerste zullen de punten 'verbetering van de huwelijks voorwaarden voor agrariërs' en het 'communicatieplan voor nieuwkomers op agrarische familiebedrijven' worden uitgewerkt. De geïnterviewde blijft tevens aanspreekpunt binnen LTO Noord voor vragen en advies. De website is van LTO en wordt zo nu en dan bijgewerkt. Ook zal de website worden uitgebreid met een verwijfsfunctie. Een soort stappenplan zal er aan worden toegevoegd; "Wat te doen bij ...".

7.3.3 Regionale projecten

Het is lastig om iets gemeenschappelijks over deze drie projecten te zeggen met betrekking tot beheer en onderhoud. Het verbouwen van de foyer van het Cultureel Centrum Schiermonnikoog is van een andere aard dan de restauratie van een Blazer. De Burenhulpdienst is zoals eerder genoemd niet echt tastbaar en vergt ander onderhoud en beheer. Daarom is gekozen om alleen kort de belangrijkste punten per project voor het aspect onderhoud en beheer hier te vermelden, zonder een vergelijking te maken.

Behoud Blazer TX33

Het leer/werktraject is nu geëindigd. De restauratie van de Blazer is voltooid. De Blazer is vaarklaar en wordt volop gebruikt. De contactpersoon benadrukt dat niet alleen het rond krijgen van het geld voor de restauratie van belang was, maar ook het beheer na realisatie. De kosten voor het onderhoud zijn fors en daarom is een goed doordachte exploitatie belangrijk. Een proces dat continue aandacht vergt. Met deze opdracht is de stichting WON dan ook zeer actief. Zo werkt het bestuur van de Stichting WON samen met een andere verhuurder van traditionele schepen om grotere groepen ten dienste te kunnen zijn. Op de Blazer TX33 kunnen namelijk “maar” 12 personen meevaren.

Cultureel Centrum Schiermonnikoog

De verbouw van de foyer is gereed. Door deze verbouwing is het mogelijk om in pauzes van voorstellingen of andere bijeenkomsten de gasten een consumptie aan te bieden. De geïnterviewde gaf aan dat het gebouw nog van de kerk is. Van de winst die jaarlijks gemaakt wordt (zo'n 4000-5000 euro) wordt het beheer en onderhoud van het gebouw gefinancierd. De stichting heeft nog plannen om de aankleding van de foyer aan te passen door nieuw schilderwerk en door een muurtje voor de toiletten te plaatsen. Verder wil ze in het gebouw een nieuwe geluidsinstallatie plaatsen.

Burenhulpdienst

Het project is over de gehele gemeente uitgezet. De aanvragen voor hulp verlopen via een centraal meldpunt bij Stichting Welzijn Ouderen Dongeradeel (SWOD). Vanuit dit meldpunt wordt de coördinator van een dorp/gebied benaderd, die op haar beurt de vrijwilligers inzet. Na iedere hulpvraag is er contact met beide partijen om te horen of alles naar wens verlopen is. Alle vrijwilligers hebben een contract met de SWOD en zijn zodoende verzekerd. Af en toe organiseert SWOD voor hen iets leuks.

7.3.4 Lokale projecten

Het beheer en onderhoud van de lokale projecten verschilt per project en per aanpak van de initiatiefnemer. Binnen deze categorie komen we de volgende verschillen tegen.

Onderhoud en beheer project door derden:

Bij de vier projecten skatebaan Dronrijp, trapveldje Schiermonnikoog, invalidentrap zwembad de Dûnatter, reflecterende huisnummers is geen beheer en onderhoud door de initiatiefnemer nodig. De voorziening is van gemaakt van vandalisme bestendig materiaal en is gerealiseerd op grond van de gemeente of van derden.

Onderhoud en beheer project in samenwerking met derden:

- Jeu-de boulesbaan Metslawier: het onderhoud van de baan wordt verzorgd door een van de vrijwilligers, die ook betrokken was bij de aanleg van de baan. De baan ligt op grond van het verzorgingstehuis, dat er ook voor zorgt dat het gras erom heen gemaaid wordt.
- Opwaardering dorpsbos Winaam: Het bos is eigendom van SBB. De gemeente maait de paden in en rond het bos. Groot onderhoud bos 1 x per 2 of 5 jaar wordt in samenwerking met SBB uitgevoerd. Hiervoor wordt een oproep gedaan aan de bewoners. Verder is er geen beheersplan gemaakt voor het dorpsbos.

Jeu-de boulesbaan Metslawier

- Beamtegrien Lioessens: Het dorpsbos is eigendom van SBB. Beheer is in handen van Dorpsbelang. Groot onderhoud wordt uitbesteed. Klein onderhoud wordt gedaan door vrijwilligers (maaïen, snoeien, etc) uit het dorp. Hiervoor kan gebruik worden gemaakt van materiaal van de gemeente. Het onderhoud van het terrein rond jeu-de-boulesbaan, tennistafel en steiger wordt door de gemeente gedaan. De jeu-deboulesbaan wordt door een vast groepje vrijwilligers onkruid vrij gehouden.
- De oudste motorreddingsboot. Het schip is van de stichting. Het beheer wordt verzorgd door het museum 't Behouden Huys. Onderhoud wordt door een groep vrijwilligers uitgevoerd.
- Bedrijvig Jubbega: Project is afgerond. De website is weer overgedragen aan Plaatselijk Belang. Het beheer zal door hen moeten worden geregeld. Voor het t.z.t. actualiseren van de bedrijvengids zal een nieuwe acquisitiegroep moeten worden gevormd.

Onderhoud en beheer project door initiatiefnemer

- Het kaatshok in Peins is eigendom van de kaatsvereniging en wordt ook door hen onderhouden. Dit gebeurt indien nodig door een groepje vrijwilligers. Het kaatsveld wordt door de gemeente onderhouden (maaïen en snoeien bomen).
- De watersportvereniging Woudsend zorgt voor het beheer en onderhoud van het clubgebouw voor materialenopslag. De bestuursleden en vrijwilligers zorgen ervoor dat zij een aantrekkelijk en gevarieerd zeilprogramma voor de jeugd kunnen blijven aanbieden. De kinderen kunnen ook 'promotie' maken van bootjes en degene die willen kunnen aan wedstrijden deelnemen. Voor dit laatste is het bestuur bezig financiering rond te krijgen om wedstrijdbootjes te kunnen aanschaffen.
- Verbouwing Jeugdsociëteit SZDRNZLL Wergea. Het bestuur zorgt zelf voor het beheer en onderhoud van het gebouw.
- Opwaardering zwemgelegenheid Oudega (W). De stichting die het terrein beheert, beheert eveneens de gemeentelijke camping. De stichting zorgt ervoor dat het terrein netjes blijft (maaïen, toiletgebouwen schoonmaken etc.). Toegang van het terrein is gratis. De kosten voor onderhoud worden betaald uit de opbrengsten van de camping.

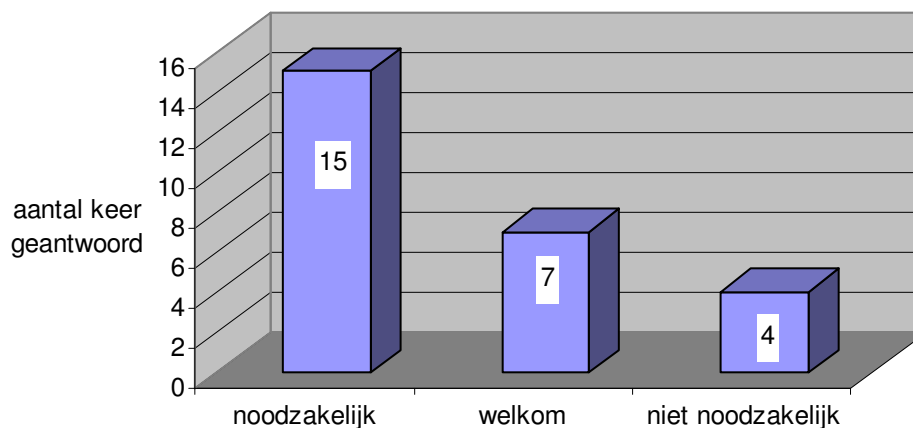
zwemgelegenheid Oudega (W)

- Dorpsarchief Alde-Nijehoarne. Alle documentatie is eigendom van de stichting. Het archief is opgeslagen in een ruimte van het dorpshuis. De documentatie wordt zo goed mogelijk bewaard door de luchtvochtigheid laag te houden en kostbaar materiaal in brandkasten op te slaan. De stichting is druk bezig met het digitaliseren van het archief om het vervolgens voor een breed publiek via de website toegankelijk te maken.
- Gids 't Frysk Fersepaad. De gids is te koop bij diverse locaties langs de route. Het boekje is bijna uitverkocht en Stg dorpshuis Edens denkt na over de volgende uitgave. Dit is een actie voor 2010. De borden waar de gedichten op staan zijn in eigendom van de gemeente. De gemeente onderhoudt de borden.
- Gezamenlijk diner Nij Claerbergen. De vernieuwde keuken wordt onderhouden door stichting Plantein. De keuken wordt ook verhuurd aan derden om extra inkomsten te genereren voor het dienstencentrum.

7.4 Belang bijdrage Provincie

De initiatiefnemers is gevraagd hoe belangrijk de bijdrage van de Provincie was voor de realisatie van hun project. Het is immers altijd maar een klein deel van het totale bedrag (ongeveer in de verhouding 1:9). Bij alle projecten was de bijdrage erg welkom, maar het belang ervan varieerde wel. De uiterste antwoorden waren dat het project zonder bijdrage van de Provincie ook wel was doorgegaan, maar dat men dan andere fondsen had moeten zoeken, en dat zonder bijdrage van de Provincie het project nooit was uitgevoerd. De antwoorden zijn verdeeld over antwoordcategorieën:

- noodzakelijk (zonder bijdrage van de Provincie was het project niet doorgegaan)
- welkom (zonder bijdrage van de Provincie was het moeilijk geworden)
- niet noodzakelijk (zonder bijdrage van de Provincie was er andere financiering gezocht)

Figuur 7: belang bijdrage Provincie

Redenen die gegeven werden voor waarom de bijdrage noodzakelijk was, zijn als volgt:

- anders had men het benodigde bedrag nooit bijeengekregen,
- de financiering was nodig voor de opstart,
- er wordt al een groot beroep gedaan op de lokale middenstand en de bewoners van Schiermonnikoog in geld en tijd,
- Dorpsbelang kon dit bedrag nooit zelf ophoesten.

De initiatiefnemers die aangaven dat de bijdrage van de Provincie niet beslist noodzakelijk was, verwachtten dat zij hun financiering ook op een andere manier rond hadden kunnen krijgen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat het in alle vier de gevallen gaat om een lokaal project en in drie gevallen om een investering van minder dan 3000,- euro.

De bijdrage van de Provincie is echter in meerdere opzichten dan alleen het geld zelf belangrijk. De initiatiefnemers zien het als een blijk van waardering naar hen toe en voelen zich serieus genomen door de Provincie. Verder helpt het om andere fondsen of de gemeente over de streep te trekken als de Provincie al een bijdrage heeft toegezegd.

7.5 Tips en aanbevelingen van de initiatiefnemers voor de nieuwe nota

Er wordt momenteel hard gewerkt aan een nieuwe nota Plattelandsbeleid. Vandaar dat de initiatiefnemers ook zijn gevraagd naar hun mening over welke thema's daarin moeten komen te staan. Anderen noemden geen thema's, maar gaven wel aanbevelingen voor de Provincie. De resultaten worden weergegeven in dit hoofdstuk.

7.5.1 Thema's voor de nieuwe nota

De meeste initiatiefnemers zijn onbekend met de Nota Plattelandsbeleid. Dit maakte hen enigszins onzeker om thema's te noemen die volgens hen in de nieuwe Nota opgenomen zouden moeten worden. Toch kwamen er wel een aantal suggesties. De toelichting die bij elk thema gegeven wordt, is voor rekening van de initiatiefnemer die het thema geopperd heeft.

Tabel 8: genoemde thema's voor de nieuwe nota Plattelandsbeleid

thema	toelichting
Vergrijzing	Speciaal voor oudere mensen is het belangrijk dat voorzieningen nog goed bereikbaar zijn.
Bevolkingssamenstelling	Zowel jongeren als ouderen trekken weg uit een dorp als bijvoorbeeld bij woningbouw en andere voorzieningen geen rekening met hen wordt gehouden
Krimp	Er moet aandacht besteedt worden aan de vraag hoe voorzieningen op peil gehouden kunnen worden in (krimpende) dorpen.
Kleine dorpen	Fryslân heeft veel kleine dorpen. Ieder dorp wil wel alle voorzieningen, maar dit gaat niet. Probeer dan zo te sturen dat de ene voorziening in het ene dorp komt en de andere voorziening in het andere. Beter een keer iets goeds neerzetten, dan vijf keer iets van lage kwaliteit (of voor zo'n kleine doelgroep dat het niet uit kan).
Emancipatie	Graag blijvende aandacht voor het emancipatiebeleid en het stimuleren van vrouwen in bestuursfuncties.
Ondernemerschap	Er moet ruimte zijn voor ondernemerschap op het platteland. Bij regelgeving voor het landelijk gebied is het belangrijk er op te letten dat dit niet belemmerend werkt voor ondernemers.
Dorpshuis	In het dorp van de initiatiefnemer is het ontbreken van een dorpshuis een belangrijk issue.
Zorgtoerisme	Aandacht voor zorgtoerisme

7.5.2 Aanbevelingen voor het Plattelandsbeleid

De geïnterviewde initiatiefnemers hebben ervaren hoe het is om zelf een project op te zetten en uit te voeren. Wanneer zij geen thema's noemden voor de nieuwe Nota wilden zij vaak toch iets meegeven aan de Provincie met betrekking tot het Plattelandsbeleid.

Waar de initiatiefnemers van vooral dorpshuizen tegen aan lopen, is dat zij het gevoel hebben dat zij niet over alle kennis beschikken die nodig is voor zo'n omvangrijk project. Uitzoekwerk kost de initiatiefnemers erg veel tijd. Hiervoor werden de volgende aanbevelingen gegeven:

- bied meer begeleiding tijdens het proces gezien de benodigde specifieke kennis (de geboden steun van Doarpswurk is vaak niet voldoende);
- uitwisseling van kennis en ervaringen met andere dorpen die soortgelijke plannen hebben is nuttig, probeer dit te stimuleren;

- organiseer meer thema-avonden, bijvoorbeeld over belastingtechnische zaken. Doarpswurk doet dit al wel zo nu en dan, maar het mag vaker bij bepaalde ontwikkelingen (bijvoorbeeld toen de nieuwe vrijwilligersverzekering werd ingevoerd);
- probeer personeel van Plattelânsprojekten niet teveel te laten rouleren. Door veel personeelsverloop in korte tijd is er geen continuïteit in ervaring.

Maar ook andere initiatiefnemers ervaren soms moeilijkheden bij het rond krijgen van hun subsidies. Hiervoor werden de volgende aanbevelingen gedaan:

- begeleid initiatiefnemers beter (vaak zijn er wel goede ideeën, maar haakt men af omdat men niet weet hoe het allemaal werkt);
- vereenvoudig het aanvraagformulier. Het is nu een hele klus om het in te vullen;
- maak de financiële steun van de Provincie niet afhankelijk van de gemeentelijke bijdrage. Wanneer een gemeente geen geld heeft dan komt het hele project in gevaar;
- houd subsidievoorwaarden gelijk. Veranderingen maakt het er voor aanvragers moeilijker op.

Overige aanbevelingen die werden gegeven zijn;

- Doarpswurk zou meer open kunnen staan voor samenwerking met anderen. Bijvoorbeeld bij het opstellen van een dorpsvisie zouden ze goed de input van een welzijnsinstantie kunnen gebruiken;
- de rol van de provincie moet niet leidend zijn. Dorpen moeten ruimte houden om zelf ideeën te ontwikkelen;
- denk om invloed van opschaling van gemeenten (herindeling) op het plattelandsbeleid.

Maar de meeste reacties kwamen er vooral op neer dat men tevreden is met het Plattelandsbeleid zoals het is, dat er niet op het budget gekort moet worden en dat de Provincie initiatieven van onderop waar veel vrijwilligers mee bezig zijn vooral moet blijven steunen.

7.5.3 Aanbevelingen voor initiatiefnemers

Ook werden veel tips gegeven voor andere initiatiefnemers. Speciaal voor dorpshuizen en soortgelijke projecten (bouw jeugdsoos, cultureel centrum) zijn de volgende tips van toepassing:

- zorg voor een eenduidige duidelijke mening naar buiten toe en houd daaraan vast (in onderhandelingen met gemeente, architect en aannemer bijv.);
- denk om genoeg opslagruimte! Architecten laten dit vaak achterwege;
- zorg dat je weet wat het dorp zelf kan. In Nijeholtpade zijn ze met een vragenlijst langs de deur gegaan om erachter te komen wat iedereen kan en wil bijdragen (in tijd en in aard van werkzaamheden);
- maak er een gezamenlijk project van. Je moet het als dorp met elkaar doen en ook rekening houden met wat er al in het dorp is. Zo voorkom je problemen en concurrentie;
- schat posten niet te laag in op je begroting;
- en houd rekening met onvoorziene uitgaven, er gebeuren altijd zaken die je niet verwacht.

Tot slot: ieder dorp heeft een eigen cultuur en moet een eigen proces doormaken. Je kunt wel tips geven, maar wat voor de een werkt hoeft voor de ander niet te werken.

Een aantal algemene tips gegeven door geïnterviewde initiatiefnemers zijn:

- er is een complete almanak waar fondsen in staan. Benut dit boek zoveel mogelijk.¹⁰
- denk niet alleen aan het rond krijgen van het geld voor realisatie van het project, maar ook aan het beheer na realisatie. Een goed doordachte exploitatie is belangrijk om niet in de problemen te komen;
- zorg voor een goede planning die niet al te krap is. Ook qua belasting voor de vrijwilligers;
- zorg voor een (klein) startkapitaal. De meeste fondsen/subsidieverstrekkingen werken met een voorschot. Dus is het noodzakelijk dat je van tevoren al wat geld hebt;
- fondsen keren vaak slechts een keer in de vijf of tien jaar uit, let daarop (organiseer dus niet aldoor kleine projecten, maar bundel alle werkzaamheden tot een groter geheel).

¹⁰ Er zijn duizenden landelijke, provinciale en plaatselijke fondsen. Het jaarlijks verschijnende Fondsenboek en de Fondsendisk (de CD-rom versie) van de Walburg Pers in Zutphen, geven een overzicht van ruim 600 fondsen. Het overzicht geeft niet alleen naam, maar ook doelstelling, werkterrein, voorwaarden en wijze van aanvraag van het fonds. Boek en disk zijn te verkrijgen bij de betere boekhandel. Verder verstrekt het ministerie van financiën jaarlijks de zogenaamde subsidiebijbel met daarin alle door de overheid verstrekte subsidies. Ook de Kamers van Koophandel geven jaarlijks een subsidiekrant uit. Verdere informatie is te vinden bij de Vereniging van Fondsen in Nederland (FIN), de Stichting Centraal Bureau Fondsenwerving (CBF) en het Instituut Sponsoring en Fondsenwerving (ISF) (www.dorpshuizen.nl/pageid=239/Subsidies.html).

8 Analyse

8.1 Analyse begrip leefbaarheid

Uit de verdiepingsslag van het begrip leefbaarheid blijkt dat het een breed begrip is, dat lastig concreet te maken is. Leefbaarheid heeft te maken met de fysieke kwaliteit van de woonomgeving, maar is ook een subjectief begrip. Het draait vooral om de vraag of de omgeving aansluit op de wensen en behoeften van de bewoners. De Nota Plattelandsbeleid heeft als doel om bij te dragen aan de ontwikkeling van leefbaarheid. Dat het begrip leefbaarheid dan breed gedefinieerd is, is helemaal niet erg. Zo kunnen er veel verschillende soorten projecten onder gebracht worden. Op deze manier kunnen de indieners van projecten zelf bepalen waar behoefte aan is in hun leefomgeving en zo zelf de leefbaarheid bevorderen (bottom-up).

Wat opvalt, is dat de initiatiefnemers niet denken in termen van leefbaarheid. En termen als milieu, veiligheid, bevolkingssamenstelling en kwaliteit van de woonomgeving worden al helemaal niet genoemd. Ook al wordt op het aanvraagformulier gevraagd om in te vullen op welke thema's van leefbaarheid het project effect zal hebben. Wanneer de initiatiefnemers tijdens de interviews gevraagd werd naar de belangrijkste effecten van hun project, dan volgde standaard een antwoord in de zin van wat er gerealiseerd was. Pas na doorvragen kwamen dan belangrijke aspecten die als bijdrage aan leefbaarheid aangemerkt kunnen worden aan bod. Er is dus een verschil in beleidstaal en de beleving van de mensen.

Dit neemt niet weg dat alle geïnterviewden een beeld hebben bij het begrip leefbaarheid. En verrassend genoeg komt dat beeld vaak ook nog sterk overeen. Volgens hen gaat leefbaarheid vooral om het "samen dingen doen". Het feit dat veel projectaanvragen op het gebied van sport, spel, dorpshuizen en evenementen zijn ingediend, bevestigt het idee dat het bij leefbaarheid volgens de initiatiefnemers hierom draait. Een ander interessant aspect is dat een lokaal leefbaarheidsproject of het realiseren van een dorpshuis/mfc als een gezamenlijke activiteit voor een groep bewoners uit een dorp gezien kan worden. Het uitvoeren van een project draagt daardoor op zichzelf al bij aan leefbaarheid van het dorp voor de groep betrokkenen.

Dat slechts vier van de 26 initiatiefnemers de aanwezigheid van voorzieningen als belangrijkste aspect voor leefbaarheid noemen, wil natuurlijk niet zeggen dat voorzieningen niet belangrijk zijn op het platteland. Maar zoals in paragraaf 6.1 besproken, begrijpen inwoners van kleinere dorpen het best dat niet alle voorzieningen in hun dorp aanwezig kunnen zijn. De noodzaak van spreiding van voorzieningen wordt ingezien. Dorpen werken hier vaak zelf al aan mee, door bijvoorbeeld voetbalclubs te laten samengaan, een school of een dorpshuis te delen. Oudere mensen kunnen hier van oudsher soms tegen zijn, maar jongeren gaan hier veel praktischer mee om. Op deze manier zijn er minder voorzieningen, maar wel van een betere kwaliteit en met een grotere kans op een winstgevende exploitatie.

8.2 Analyse effecten op leefbaarheid

Dorpshuizen/multifunctionele centra

Bij alle zes dorpshuizen/mfc betekent de (ver)bouw een toename en verbeterslag in de ontmoetingsmogelijkheden voor jong en oud. De zes dorpshuizen/mfc hebben een positief effect op de bevordering van de sociale samenhang van een dorpsgemeenschap. Buurtcontacten en onderlinge betrokkenheid nemen zichtbaar toe, doordat de bouw, beheer en onderhoud en

bestuursfuncties door vrijwilligers worden verzorgd. Een dergelijk ontmoetingspunt is laagdrempelig en biedt onderdak aan activiteiten en verenigingen voor verschillende/alle doelgroepen en leeftijden. Activiteiten en ledenaantallen van verenigingen nemen toe. Een beperkt regionale of regionale functie zorgt ervoor dat voorzieningen op het gebied van zorg en welzijn zich vestigen. Daardoor heeft het mfc inderdaad aantrekkingskracht op en waarde voor mensen uit de hele regio.

Provinciaal project Je verdiende loon

Het project Je verdiende loon scoort nauwelijks op de deelaspecten van leefbaarheid geselecteerd voor dit onderzoek. Toch kan men wel zeggen dat het indirect effect heeft op leefbaarheid. Door het project is namelijk aandacht geschonken aan de financiële positie van de meewerkende partners in agrarische bedrijven. Het gevolg hiervan is dat de betrokken meewerkende partners meer zekerheid hebben gekregen en een betere maatschappelijke positie. Dit leidt tot een grotere aantrekkelijkheid van het wonen en werken op het platteland voor meewerkende partners van agrariërs, en dus indirect tot een verbeterde leefbaarheid op het platteland.

Regionale projecten

De drie regionale projecten betekenen alle drie een toename in het aantal voorzieningen voor een grote doelgroep. Wel zijn er duidelijke verschillen in het soort voorziening. De restauratie van het schip de Blazer heeft een groep langdurige werklozen gestimuleerd om deel te nemen aan het arbeidsproces en het schip fungeert nu als recreatieve voorziening. De verbouwing van het Cultureel Centrum op Schiermonnikoog heeft het culturele leven op het eiland een impuls gegeven. Muzikanten en theatergezelschappen van zowel het eiland als het vaste land maken regelmatig gebruik van het centrum en bevorderen zo de ontmoetingen tussen eilanders en bewoners van de vaste wal. Het project Burenhulpdienst is van betekenis voor hulpbehoevenden. Door deze voorziening worden andere voorzieningen weer bereikbaar en kan worden deelgenomen aan het sociale leven. Contacten en betrokkenheid tussen vrijwilligers en hulpbehoevenden ontstaan, wat een positief effect heeft op de sociale samenhang van een dorpsgemeenschap.

Lokale projecten

De 16 lokale projecten zijn zeer divers van aard en gericht op verschillende doelgroepen. Wat zij gemeen hebben, is dat de projecten initiatieven zijn vanuit de bewoners en daardoor betekenis hebben voor de dorpsgemeenschap. De projecten betekenen een verbetering of toename van het gewenste voorzieningenniveau voor de dorpsbewoners of juist voor een bepaalde doelgroep uit het dorp (bijvoorbeeld jeugd, geïnteresseerden in cultuurhistorie, minder validen, ouderen). Vaak wordt een voorziening gerealiseerd of verbeterd op het gebied van sport, spel, welzijn of recreatie. Deze voorzieningen maken het mogelijk dat mensen elkaar ontmoeten en samen actief zijn. Daarnaast wordt de sociale samenhang bevorderd doordat mensen samenwerken aan realisatie, beheer en onderhoud van een project. De projecten brengen mensen in beweging en bij elkaar.

Overeenkomsten en verschillen

De gerealiseerde projecten uit de categorieën Dorpshuizen/multifunctionele centra, Regionaal en Lokaal hebben allemaal betrekking op het realiseren of verbeteren van een voorziening naar wens vanuit de dorpsgemeenschap. Daarnaast hebben de projecten allemaal een effect op sociale samenhang. De gedachte "Samen iets doen", die geuit wordt bij het begrip leefbaarheid komt hierin sterk terug. Door de projecten nemen onderlinge contacten in de dorpen toe. Mensen zijn dan ook zichtbaar trots op het resultaat en door die trots ook bereid te helpen bij het onderhoud en beheer. Een project van andere aard is het provinciale project Je verdiende loon. Hier is de insteek van het

project juist bewustwording. Dit project wijkt dan ook af en is niet goed te vergelijken met de andere projecten.

Voor alle categorieën geldt dat het realiseren van een project zo'n positieve ervaring voor de initiatiefnemers kan zijn, dat er andere initiatieven uit voortvloeien. Dit was zeker het geval bij een aantal van de 26 bezochte projecten. De ene keer waren ze een vervolg op een ander project, zoals de gedichtenbundel bij het Frysk fersepaad of het Symposium voormalige reddingboten naar aanleiding van de restauratie van de oudste motorreddingboot ter wereld. De andere keer leidden ze tot een aanvraag voor een vervolgproject. Dit is het geval voor het project Restauratie Blazer TX33 waar men nu een historische scheepshelling wil realiseren, maar ook bij mfc De Skoalleseize waarvoor men een aanvraag voor een speeltuintje heeft ingediend.

Verder kunnen er nog effecten zijn die je niet kunt aantonen, doordat ze juist worden voorkomen door een project. Denk aan projecten voor de jeugd, deze voorkomen dat jongeren rond gaan hangen en voor overlast zouden kunnen zorgen. Of het project Restauratie Blazer: hierbij zijn mensen aan het werk geholpen die anders voor problemen hadden kunnen zorgen in de maatschappij. De bezochte projecten kunnen dus nog meer effecten hebben dan alleen de genoemde.

8.3 Analyse ervaringen initiatiefnemers

De verwachte effecten op leefbaarheid zijn volgens alle 26 initiatiefnemers uitgekomen. In een aantal gevallen zelfs boven verwachting. De initiatiefnemers zijn dan ook trots en enthousiast over het projectresultaat.

Procesbegeleiding

Dat voor het realiseren van een dorps huis/mfc de nodige kennis van verschillende zaken nodig is, blijkt wel uit de reactie van de meerderheid van de initiatiefnemers. Zij ervaren het proces als een omvangrijke, ingewikkelde, zware en tijdrovende klus. Vooral bouwtechnische zaken, het rond krijgen van financiering, aanvragen van subsidies, alle wet- en regelgeving en belastingtechnische afwikkeling van de financiën vergt kennis van zaken. Deze is niet altijd binnen een bestuur aanwezig. Procesbegeleiding is dan ook meer dan wenselijk tijdens deze omvangrijke bouwprojecten.

Niet alleen initiatiefnemers van dorps huizen/mfc ondervinden struikelblokken op het gebied van financiën, ditzelfde geldt voor regionale en lokale projecten. Aspecten die door deze initiatiefnemers genoemd worden, zijn voorfinancieren van uitgaven, vinden van voldoende financiën, onvoorziene uitgaven en tegenvallende kosten.

Subsidies

Het invullen van aanvraagformulieren voor subsidies en fondsen is, volgens de meeste initiatiefnemers, een hele klus. Bovendien zijn er veel fondsen. Het uitzoeken van welke wel en niet geschikt zijn om aan te schrijven en welke voorwaarden gehanteerd worden neemt veel tijd. Overigens houdt dit niet in dat initiatiefnemers niet over de juiste kennis beschikken. Integendeel. Wat ons opviel is dat onder de initiatiefnemers veel mensen zijn met ervaring met projecten, subsidies of bestuursfuncties. Of dat ze contacten hebben met de overheid, of juist echte ondernemers zijn. Zij weten vaak beter welke wegen ze kunnen nemen dan gemiddeld.

De meeste initiatiefnemers geven aan dat de subsidie van de Provincie noodzakelijk of zeer welkom was voor de realisatie van het project. Door een enkele geïnterviewde wordt opgemerkt dat zij

misschien achteraf het geld ook via andere fondsen hadden kunnen krijgen. In deze gevallen gaat het vaak om kleine subsidiebijdragen. Dit is anders voor (ver)bouw van dorpshuizen/mfc, jeugdsociëteit, cultureel centrum, regionale projecten en lokale projecten met hoge investeringskosten. Zonder de bijdrage had het project niet gerealiseerd kunnen worden.

Zelfwerkzaamheid

Alle initiatiefnemers zijn zeer tevreden met de mogelijkheid om uren van vrijwilligers te kunnen opvoeren als de post zelfwerkzaamheid in de subsidieaanvraag. Wel wordt hierbij aangegeven dat het vooraf inschatten van het aantal uren moeilijk is. Na realisatie blijkt vaak dat er veel meer uren in zijn geïnvesteerd dan men vooraf aangegeven had. Bijstellen voor de co-financiering is dan niet meer mogelijk. De bijdrage van de Provincie wordt door de initiatiefnemers ook gezien als een blijf van waardering voor het gerealiseerde project.

Vrijwilligers

Door alle geïnterviewden werd aangegeven dat het vinden van vrijwilligers geen probleem is. Dat dorpsbewoners of andere betrokkenen bereid zijn om tijd in het project te steken, blijkt wel uit de grote aantallen van vrijwilligers. De betrokkenheid en bereidheid van mensen uit de eigen omgeving of regio om vrijwillig wordt dan ook als zeer belangrijk ervaren.

Samenwerking

Bij realisatie van een project zijn vaak vele partijen betrokken. Ondersteuning door Plattelânsprojekten, gemeenten, Doarpswurk, stichting Doarp en Bedriuw Fryslân (DBF), Staatsbosbeheer en andere partijen wordt als zeer nuttig en positief ervaren. Door initiatiefnemers van dorpshuizen/mfc wordt benadrukt dat het belangrijk is om samen te werken met plaatselijke organisaties en afspraken te maken met plaatselijke horeca. Dit voorkomt onenigheid.

Beheer en onderhoud

Alle initiatiefnemers hebben in het beginstadium nagedacht over het beheer en onderhoud van het te realiseren project. Voor een aantal lokale projecten is geen beheer en onderhoudsplan nodig. Bij deze projecten is bijvoorbeeld bij de keuze van het materiaal gekozen voor vandalisme bestendig materiaal en valt het terrein verder onder het reguliere onderhoud van de gemeente of van derden. Bij de meeste lokale, maar ook de regionale projecten, wordt het beheer en onderhoud uitgevoerd door vrijwilligers. Bij de dorpshuizen/mfc zien we verschillende vormen van beheer: geheel gerund door vrijwilligers, of vrijwilligers in samenwerking met (commerciële) pachter of beheerder. Bij beheer en onderhoud zijn grote aantallen vrijwilligers betrokken. Samen met de verenigingen zorgen zij voor de activiteiten in het gebouw. Bij de andere vorm bestaat het bestuur vaak alleen uit vrijwilligers en zorgen huurders in het gebouw en de horecapachter voor de activiteiten. Het provinciale project heeft na afronding een vervolg gekregen door een aantal landelijke aandachtspunten uit te werken. Daarnaast wordt de website onderhouden en blijft de contactpersoon aanspreekpunt voor geïnteresseerden.

Aanbevelingen en tips initiatiefnemers

De geïnterviewde initiatiefnemers hebben veel ervaring opgedaan tijdens het gehele proces voor de realisatie van een project. Dat deze ervaringen zinvol kunnen zijn voor andere initiatiefnemers en zelfs voor beleidsmedewerkers, blijkt uit de opsomming van tips en aanbevelingen uit hoofdstuk 7. Veel aspecten komen overeen met de analyse van de resultaten van de interviews, en zullen dan ook worden meegenomen in hoofdstuk 9 Conclusies en Aanbevelingen.

9 Conclusies & Aanbevelingen

9.1 Conclusie

De doelstelling van dit onderzoek is om in kaart te brengen welke effecten gerealiseerde projecten hebben op leefbaarheid. Door de verdieping in het begrip leefbaarheid en de gesprekken met initiatiefnemers van projecten komen we na analyse van de resultaten tot de conclusie dat leefbaarheidsprojecten diverse positieve effecten hebben op leefbaarheid. De positieve effecten hebben vooral betrekking op de kwaliteit van de woonomgeving en de sociale samenhang.

Kwaliteit woonomgeving

Uitgezonderd het provinciale project hebben de gerealiseerde projecten allemaal gezorgd voor het realiseren of verbeteren van een voorziening. De projecten komen voort uit wensen van dorpsbewoners. Mensen zijn zichtbaar trots op het resultaat en daardoor ook bereid te helpen bij het onderhoud en beheer wat weer ten goede komt aan de projecten. De categorie dorpshuizen/mfc heeft het grootste effect op leefbaarheid. Dit komt door de omvang van het project en de impact op een dorp of regio.

Bijzondere bijdrage aan de kwaliteit van de woonomgeving biedt het project de Burenhulpdienst. Door het project worden voorzieningen bereikbaar voor mensen met een hulpvraag.

Bij de categorie lokaal en regionaal is het project meestal gericht op een bepaalde doelgroep. De omvang en impact van het project is daardoor minder groot, maar niet minder positief.

Sociale samenhang

Leefbaarheidsprojecten bevorderen buurtcontacten en onderlinge betrokkenheid. Dit komt omdat mensen samen werken aan de realisatie, beheer en onderhoud van een project. Samen werken aan bijvoorbeeld projecten op het gebied van sport, spel, dorpshuizen en evenementen draagt op z'ich al bij aan het bevorderen van leefbaarheid. Projecten hebben een positief effect op het aantal vrijwilligers en zorgen voor een uitvalsbasis voor activiteiten in een dorp en een laagdrempelige ontmoetingsplaats voor alle leeftijden. De projecten brengen mensen in beweging en bij elkaar.

Leer/werkprojecten bieden deelnemers uitzicht op regulier werk, waardoor deze mensen meer aansluiting krijgen op hun sociale omgeving.

Dat een project ook kan zorgen voor het doorbreken van een taboe door onderwerpen openlijk te bespreken, blijkt uit het effect van het provinciale project Je verdiende loon. Dit project heeft bij veel organisaties de financiële positie van de meewerkende partners in de agrarische wereld onder de aandacht gebracht en bespreekbaar gemaakt.

Invloed proces op het project

Uit de ervaringen van de geïnterviewden blijkt dat het proces van het realiseren van een project niet altijd even soepel verloopt. Ondanks de ervaren knelpunten zijn de projecten allemaal gerealiseerd en hebben ze een positief effect op leefbaarheid.

Toch is het oppakken van verbeterpunten met betrekking tot het proces zeer de moeite waard. Een goed verlopen project kan spin-off hebben, het brengt als het ware het dorp in beweging. Hoe soepeler het proces verliep, hoe sneller men een nieuw project zal oppakken. Aangegeven punten die

voor verbetering vatbaar zijn, zijn verwerkt in aanbevelingen voor beleidsmakers (7.5.2) en voor andere initiatiefnemers (7.5.3).

9.2 Aanbevelingen

Alle onderzochte projecten hebben een positief effect op leefbaarheid. Toch zijn er zoals blijkt uit de gesprekken met de initiatiefnemers wel zaken voor verbetering vatbaar. Deze zaken hebben betrekking op het proces van ideevorming tot beheer en onderhoud. Op basis van de resultaten van het onderzoek komen we tot de volgende aanbevelingen.

Ontmoetingsmogelijkheden

Bevorderen van leefbaarheid op het platteland betekent vooral “samen dingen doen” en dat geïnvesteerd moet worden in locaties waar men elkaar kan ontmoeten:

- zorg voor een ontmoetingsruimte (dorpshuis/verenigingsgebouw) per dorp of cluster dorpen, met daarbij extra aandacht voor activiteiten en faciliteiten voor ouderen en jeugd.
- zet in op verspreide voorzieningen van hoge kwaliteit, in plaats van op meerdere kleine voorzieningen van een lagere kwaliteit.

Bereikbaarheid voorzieningen

Wanneer voorzieningen over de dorpen worden verspreid, dient rekening te worden gehouden met mobiliteitsproblemen van ouderen en jongeren. Openbaar vervoer, al dan niet in de vorm van een belbus, blijft noodzakelijk.

- zorg bij kleine kernen met een beperkt voorzieningenniveau voor goede bereikbaarheid van voorzieningen in andere dorpen.

Procesbegeleiding

Initiatiefnemers van omvangrijke (bouw)projecten ervaren het realiseren van een dergelijk project als zwaar.

- bied initiatiefnemers bij de realisatie van een omvangrijk project professionele begeleiding voor bouwtechnisch advies, beheersvormen, financiën, fondsenwerving, subsidieaanvragen en vragen over wet- en regelgeving;
- wijs initiatiefnemers bij twijfelgevallen op de mogelijkheid van een second opinion over bijvoorbeeld ontwerp of begroting;
- maak de afspraak met de gemeenten dat de afdeling Bouw en woningtoezicht in het beginstadium actief meedenkt met de initiatiefnemers om ‘fouten achteraf’ te voorkomen.

Initiatiefnemers van dorpshuizen/mfc hebben vaak een andere verwachting van de ondersteuning van Doarpswurk bij de realisatie van een dorpshuis/mfc:

- zorg dat de rol van Doarpswurk vanaf het begin duidelijk is zodat geen verkeerde verwachtingen ontstaan;
- maak duidelijk voor welke zaken Doarpswurk geen ondersteuning kan bieden en verwijs initiatiefnemers door naar instanties die hen wel kunnen helpen;

- ontwerp op basis van alle ervaringen een checklist met aandachtspunten waar in welk stadium rekening mee gehouden moet worden, zoals invalidenvoorzieningen, bergruimte, brandveiligheidsvoorschriften en andere zaken genoemd in paragraaf 7.2.1.

Subsidies

Wanneer een gemeente geen geld heeft, dan bestaat het risico dat het hele project in gevaar komt:

- maak de financiële steun van de Provincie niet afhankelijk van de gemeentelijke bijdrage.

Sommige initiatieven, zoals bos- en natuurprojecten, zijn gebonden aan seizoensbeperkingen:

- ga meer flexibel om met subsidietermijnen.

Elke subsidieverstrekker heeft een eigen accountantsverklaring nodig, omdat de vragen vaak net weer wat anders opgesteld zijn. Dit kost veel geld en extra werk:

- probeer in elk geval voor Provinciale subsidies te streven naar uniforme eisen aan accountantsverklaringen.

Subsidie van de Provincie wordt ook gezien als blijk van waardering. Verder helpt het om andere fondsen of de gemeente over de streep te trekken als de Provincie al een bijdrage heeft toegezegd

- blijf dorpsinitiatieven ondersteunen.

Kennisuitwisseling

Het ene project kan een inspiratiebron zijn voor anderen:

- uitwisseling van kennis en ervaringen met andere dorpen die soortgelijke plannen hebben is nuttig, probeer dit te stimuleren;
- stimuleer het uitwisselen van projectinformatie door gerealiseerde projecten op de site van de provincie op een digitale kaart te plaatsen met beknopte projectinformatie;
- organiseer meer thema-avonden, bijvoorbeeld over belastingtechnische zaken;
- benut praktische tips van ervaringsdeskundigen (zie hoofdstuk 7.5.3.).

9.3 Aanbevelingen voor verdere effectmeting

De Provincie zoekt al langere tijd naar een werkwijze om effecten van haar plattelandsbeleid te monitoren en evalueren. Om hiervoor een methode te bedenken, is een opdracht op zich. Toch kunnen wij op basis van de ervaringen met dit onderzoek een aantal aanbevelingen geven. Wij stellen voor om een sterk accent te leggen op het “leren van projecten die uitgevoerd zijn”. Het is raadzaam om zowel het proces van ideevorming tot uitvoering en beheer onder de loep te nemen als de functie van het gerealiseerde project.

Voor een monitoringsysteem is het belangrijk dat gegevens goed worden bijgehouden. Hiervoor zijn goede aanvraag- en evaluatieformulieren noodzakelijk. Enkele tips:

- vraag naar de doelgroep van het project en zo precies mogelijk naar wat men met het project wil bereiken. Alleen dan kan naderhand vastgesteld worden of het project haar doel bereikt heeft;
- stel één vraag tegelijk en maak de vragen zo concreet mogelijk;
- eis dat een formulier volledig en duidelijk is ingevuld voor het in behandeling wordt genomen;
- digitaliseer projectgegevens, dit vergemakkelijkt analyse en evaluatie enorm.

Het feit dat een project is gerealiseerd en afgerekend geeft nog geen beeld van de effecten van een project. Hiervoor moet men na een periode van een of twee jaar contact opnemen:

- stuur alle initiatiefnemers een standaard vragenlijst;
- streef er naar per categorie elk 5^e of 10^e project dat subsidie ontvangt voor een interview op locatie te bezoeken.
- bestudeer vooraf het projectdossier. Let hierbij vooral op de punten genoemd onder A in bijlage II.
- maak tijdens het interview gebruik van een vragenlijst. Een voorbeeld is opgenomen in bijlage IV.

Wil men voor complexere projecten zoals provinciale projecten, regionale projecten en dorpshuizen/mfc, maar ook sommige lokale projecten, het effect op leefbaarheid goed inschatten, dan voldoet een interview met alleen de initiatiefnemers niet:

- vraag deze initiatiefnemers om bepaalde (exploitatie)gegevens;
- interview ook andere mensen, doelgroepen, gebruikers van het gerealiseerde project, uit het dorp voor een objectief oordeel;
- overweeg om ook de mening van de gemeenten over de uitgevoerde projecten te polsen.

Vervolgonderzoek

Door alle projecten op een kaart te plaatsen, wordt inzichtelijk waar projecten gerealiseerd zijn en waar witte vlekken zijn. Een onderzoek naar de redenen waarom in het ene dorp wel een project wordt opgepakt en in het andere niet, zou erg interessant zijn.

Aanbevelingen mbt begripshantering leefbaarheid

Probeer het begrip leefbaarheid niet af te bakenen. Dit kan belemmerend werken voor nieuwe projectideeën en voor verdere evaluatie. Als een initiatiefnemer leefbaarheid omschrijft 'als samen dingen doen' dan is dat op dat moment de omschrijving van leefbaarheid. Wel is het aan te raden om voor de projecten van bovenaf thema's te blijven vaststellen. Oftewel houd vast aan het motto van de huidige nota Plattelandsbeleid "Fan ûnderen op stimulearje, fan boppe of ynspirearje".

Tot slot

Naar aanleiding van dit onderzoek concluderen wij dat de Provincie Fryslân haar Plattelandsbeleid moet continueren. De bijdragen aan de leefbaarheidsprojecten en dorpshuizen/mfc genereren een grote investering van allerlei partijen. De subsidie vanuit het Plattelandsbeleid is immers maar een klein deel, de rest wordt door bewoners, gemeenten en fondsen bijeengebracht. De projecten hebben een positief effect op leefbaarheid en zorgen ervoor dat mensen actief samen aan de slag gaan om zelf iets van hun dorp te maken. Zeker met het oog op krimp die in de toekomst in veel Friese dorpen verwacht wordt, moet men de zelfredzaamheid op het platteland blijven stimuleren.

10 Discussie en evaluatie

Gebruikte methode

De keuze voor face-to-face interviews op locatie is door ons als positief ervaren. Ondanks het feit dat afspraken soms lastig te plannen waren en er veel tijd verloren ging door het reizen, heeft deze methode zeker een meerwaarde. Zo kregen we meteen een indruk van het resultaat van het project en kwam er soms allerlei extra materiaal boven tafel (knipselmappen, brochures of een agenda waarin alle afspraken werden bijgehouden). Daarnaast bood deze manier van interviewen gelegenheid om vragen uit te leggen, door te vragen bij bepaalde antwoorden, of vragen te stellen over waargenomen zaken.

Ook de geïnterviewden stonden positief tegenover het onderzoek. Dit blijkt alleen al uit het feit dat alle 26 geselecteerde initiatiefnemers wilden deelnemen! Sommigen namen er zelfs voor vrij van het werk en vaak kwamen meerdere personen van de initiatiefgroep. Wij hadden anderhalf uur per gesprek uitgetrokken, maar vaak lukte het niet eens om het bezoek binnen de tijd af te ronden, doordat de initiatiefnemers alles van het project wilden laten zien. Het werd door de meeste initiatiefnemers als positief ervaren dat “*de Provincie*” eens kwam kijken en informeren hoe het gaat. Men zag dit als een vorm van interesse. Slechts één initiatiefnemer hield er een andere kijk op na en ontving ons met de term “subsidiecontroleurs”.

Een van de belangrijkste bedreigingen voor interviews en enquêtes, is de mogelijkheid dat mensen een strategisch antwoord geven op vragen (Verschuren, P. en H. Dodewaard, 2002). In dit geval zou het kunnen dat initiatiefnemers zaken mooier voorspiegelen dan ze zijn, om de bijdrage die ze hebben ontvangen van de provincie te verantwoorden. Ook al zouden ze dit niet bewust doen, door hun betrokkenheid en enthousiasme zijn zij sowieso niet meer objectief. Doordat we ons hier bewust van waren is hier rekening mee gehouden tijdens de interviews. Indien van toepassing is zoveel mogelijk doorgevraagd naar cijfers en onderbouwing van antwoorden. Verder is een inschatting van de juistheid van de antwoorden gemaakt door eigen waarneming op projectlocatie (observatie), het raadplegen van internetsites en berichten in de pers over het project. Eigenlijk hebben we vooral ervaren dat de geïnterviewde initiatiefnemers heel open en eerlijk waren in het gesprek, ook over zaken als problemen en knelpunten.

Het kan wel als een tekortkoming van de methode worden gezien dat alleen de initiatiefnemers zijn geïnterviewd. Wil men het effect van een project op leefbaarheid goed inschatten dan moeten ook andere mensen uit het dorp geïnterviewd worden. Hier is vanaf gezien omdat we dan veel minder projecten hadden kunnen betrekken in het onderzoek. Een vervolgonderzoek zou zich in het verlengde van dit onderzoek kunnen richten op deze verdiepingsslag.

Ondanks het feit dat het invullen van de effectentabel soms een moeizame exercitie was, geeft het toch een goed beeld van de effecten van de geselecteerde projecten. Wanneer we deze tabel niet hadden gebruikt was het moeilijk geworden om zulke verschillende projecten met elkaar te vergelijken en te komen tot een duidelijk overzicht van de effecten van de projecten op leefbaarheid. Dat de tabel bij het provinciale project weinig opleverde, ligt aan de aard, het doel en de omvang van het project. Waarschijnlijk zal dit ook voor andere provinciale projecten gelden, omdat deze veel minder dan de andere categorieën op concrete zaken als het realiseren van bepaalde voorzieningen gericht zijn.

De definitie van leefbaarheid (zoals die is weergegeven in de begripsbepaling in paragraaf 1.5) voldeed goed. Dat sommige deelaspecten die we voor dit onderzoek geselecteerd hadden haast niet aan de orde zijn gekomen (zoals milieu, veiligheid en werkgelegenheid) ligt er niet aan dat ze geen deel uitmaken van het begrip leefbaarheid, maar meer aan het feit dat er geen projecten zijn uitgevoerd met een specifieke doelstelling op dit gebied. Aspecten die we niet automatisch meekregen door de effectentabel, maar wel tijdens de gesprekken waren het feit dat mensen trots zijn op het project resultaat (en daarmee op hun dorp) en dat een project mensen activeert om zich in te zetten voor het dorp (actief burgerschap).

Uitkomsten

Door middel van de 26 interviews zijn diverse effecten van leefbaarheidsprojecten en dorpshuizen/mfc in kaart gebracht. We hebben kunnen concluderen dat alle projecten een positief effect op leefbaarheid hebben. Kwantificering van de effecten was echter niet mogelijk. Een project kan een kleine of een grote bijdrage leveren aan de leefbaarheid van een kleine of een grote groep mensen, in alle gevallen gold voor dit onderzoek dat het effect op leefbaarheid positief was. Men kan ook niet hetzelfde effect verwachten van een trapveldje voor de jeugd waar 3000,- euro in is geïnvesteerd, als van een mfc voor een hele regio dat bijna 2 miljoen euro heeft gekost.

Een kwantitatieve effectmeting is dit dan ook niet geweest, maar het is zelfs de vraag of dit wel mogelijk is. Dan zou de leefbaarheid voor een bepaald gebied (alleen van de doelgroep) voor een project gemeten moeten worden en vergeleken met de leefbaarheids situatie na het project. Daar komt dan bij dat leefbaarheid moeilijk te kwantificeren is. Leefbaarheid kent veel verschillende aspecten en is voor iedereen persoonlijk. Bovendien weet je niet zeker of een eventuele verandering in leefbaarheid het gevolg is van een project of van andere factoren. Leefbaarheid gaat volgens de initiatiefnemers veel meer om samen actief zijn, beleving en trots. Deze aspecten zijn niet te meten, maar wel waar te nemen bij projectbezoek!

11 Literatuurlijst

Geraadpleegde bronnen

- Knol, F. en C. Maas-de Waal en T. Roes (2002), *Zekere banden - Sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*, Sociaal en Cultureel Planbureau, Den Haag, juni 2002
- Ministerie VROM (2008), *Leefbaarheid in Nederlandse wijken en buurten gemeten en vergeleken*, rapportage instrumentontwikkeling, VROM, RIGO Research en Advies BV, Rapportnummer: 95640, mei 2008
- Provincie Fryslân (2003), *Fan ûnderen op stimulearje, fan boppe ôf ynspirearje*, Nota Plattelânsbelied 2004 – 2008, Gedeputeerde Staten van Fryslân, september 2003
- Provincie Fryslân (2004), *Beleidsnotitie dorpshuizen en multifunctionele accommodaties*, Gedeputeerde Staten, 23 juni 2004.
- Provincie Fryslân (2007), *Ynvestearje yn it Fryske plattelân, Mei-inoar oan'e slach*, provinciaal Meerjaren Programma Landelijk Gebied Fryslân, 2007-2013
- Provincie Fryslân (2009), *Terugblik Plattelandsbeleid in Fryslân 2004-2008*, Gedeputeerde Staten, 10 maart 2009
- Verschuren, P. en H. Dodewaard (2002), *Het ontwerpen van een onderzoek*. Utrecht, Lemma.
- Leidelmeijer, K. et al. (2008), *De Leefbaarometer - Leefbaarheid in Nederlandse wijken en buurten gemeten en vergeleken - rapportage instrumentontwikkeling*, RIGO Research en Advies BV. mei 2008
- Deuten, B. en S. Pauwels (2004), *N5 De levensvatbaarheid van leefbaarheid*, KEI Rotterdam, juli 2004

Websites

- <http://www.dorpshuizen.nl/pageid=239/Subsidies.html>
- KEI Kenniscentrum Stedelijke Vernieuwing, *Dossier Leefbaarheid*, http://www.kei-centrum.nl/view.cfm?page_id=1933
- <http://mens-en-samenleving.info.nl/sociaal/33496-definitie-leefbaarheid.html>
- Ministerie VROM, website Leefbaarheid
- <http://www.vrom.nl/Docs/Wijkaanpak/LeefbaarometerRapportageInstrumentontwikkeling.pdf>
- www.vrom.nl/leefbaarometer
- www.leefbaarometer.nl

Gesproken met de volgende personen (op datum):

12 mei 2009	Dhr. E. Heerma	Stichting Dorpshuis Edens	Edens
12 mei 2009	Dhr. Jorritsma	Dorpsbelang Dronrijp	Dronrijp
13 mei 2009	Dhr. K. Helder	Stichting Behoud Blazer	Makkum
14 mei 2009	Mw. M. Klok-Mijdam	Dorpsbelangen Lioessens	Lioessens
14 mei 2009	Dhr. Van Kampen & voorz. Dorpsbelang	Vereniging Dorpsbelangen Metslawier	Metslawier
15 mei 2009	Dhr. P. Heslinga Dhr. A. van der Veer	Stichting De Helling	Winsum
19 mei 2009	Mw. C. Fledderus	Zorggroep Plantein	Koudum

26 mei 2009	Dhr H. van den Bosch	Stichting mfc Nijeholtpade,	Nijeholtpade
26 mei 2009	Dhr. Van der Wal	HNI Jubbega - Hoornsterzwaag e.o.	Jubbega
27 mei 2009	Mw. M. Eringa	LTO Noord Advies (Vrouw en Bedrijf)	Drachten
27 mei 2009	Mw. A.M. Nagelhout & andere bestuursleden	Watersportvereniging Woudsend	Woudsend
28 mei 2009	Dhr. Dutrieux Mw. R. Hes	Stichting Welzijn voor Ouderen Dongeradeel	Dokkum
28 mei 2009	Dhr. J. van der Goot & overige bestuursleden	Stichting tot Beheer van "Ons Huis"	St. Annaparochie
29 mei 2009	Dhr. S. van der Zwaag	Gemeente Schiermonnikoog	Schiermonnikoog
29 mei 2009	Mw. Stamhuis-Span	Stichting De Dúnatter Schiermonnikoog	Schiermonnikoog
29 mei 2009	Dhr. Th. Klontje	Stichting Cultureel Centrum Schiermonnikoog	Schiermonnikoog
2 juni 2009	Dhr. J. Rutten Mw. Delfos	Dorpsbelang Winaam	Wijnaldum
3 juni 2009	Mw. C. Koning Dhr. Oosting	VAC (Voorlichting en Advies Commissie woningbouw en woonomgeving)	Oldeberkoop
4 juni 2009	Dhr. G. Bamboe Mw. C. Braams Dhr. J.J. Tadema	Stichting Jeugdsociëteit SZDRNZLL Wergera	Wergera
9 juni 2009	Dhr Kusters	St. Behoud Oudste Motorreddingsboot ter wereld	Terschelling
10 juni 2009	Dhr. H.L. Nijzing	Stichting Doarpsargyf Alde- en Nijehoarne	Nieuwehorne
11 juni 2009	Dhr. R. van Wier Dhr G. Edens	Kaatsvereniging Pieter Jellema Peins	Peins
12 juni 2009	Dhr H. van Amersfoort Mw. S. de Jong	Stichting mfc Blauwhuis eo	Blauwhuis
16 juni 2009	Dhr. J. Hoekstra	Stichting 'de Fjouwer'	Reitsum
18 juni 2009	Dhr. G. Wassenaar	Stifting Natuerbad Aldegeaster Brekken	Oudega-W
19 juni 2009	Dhr. M. Hoekstra	Stichting 'De Skoalleseize'	Easterein

Bijlagen

- I Aankondigingsbrief van gedeputeerde aan initiatiefnemers**
- II Gebruikte vragenlijst in interviews**
- III Artikel: Leefbaarheid? Een leeg woord!**
- IV Gesprekspunten voor evaluatie leefbaarheidsprojecten**

Bijlage I Aankondigingsbrief van gedeputeerde aan initiatiefnemers

provinsje fryslân
provincie fryslân

mr. drs. J.H.J. Konst
gedeputeerde

provinciehuis
postbus 20170
8900 LM Leeuwarden
meekertrekweg 1
8913 AA Leeuwarden
telefoon: (058) 292 57 65
telefax: (058) 292 81 49
e-mail: secr.gs.konst@fryslan.nl

Aan geadresseerde

Leeuwarden, 24 april 2009
Verzonden,

Ons kenmerk : 00824632
Afdeling : Landelijk Gebied Beleid
Behandeld door : J.L. van den Hoven-Kuin / (058) 292 53 20 of j.vandenhoven@fryslan.nl
Uw kenmerk : --
Bijlage(n) : --

Onderwerp : Effectmeting leefbaarheidsprojecten

Geachte heer/mevrouw,

Op dit moment werkt Provincie Fryslân aan een nieuwe nota Plattelandsbeleid. Deze nota wordt een vervolg op de huidige nota "Fan ûnderen op stimulearje, fan boppe ôf ynspirearje". Voor het opstellen van de nieuwe nota heeft de Provincie behoefte aan inzicht in de effecten van de ruim 380 leefbaarheidsprojecten die in de afgelopen periode zijn uitgevoerd. Dit zijn projecten die subsidie hebben ontvangen uit het budget Plattelandsbeleid of uit het budget Dorpshuizen/multifunctionele accommodaties. Voor de lokale en regionale leefbaarheidsprojecten verliep dit via Plattelânsprojekten van de Provincie Fryslân, voor de dorpshuizen/MFAs via Doarpswurk.

Van de uitgevoerde leefbaarheidsprojecten wordt verwacht dat zij bijdragen aan de doelstelling van de nota plattelandsbeleid: behoud en de ontwikkeling van leefbaarheid op het platteland. Maar wat is leefbaarheid? Leefbaarheid is een containerbegrip, waar iedereen wat anders onder verstaat. Bovendien is leefbaarheid niet alleen moeilijk te definiëren, het is ook moeilijk meetbaar. De vraag is dan ook of de gerealiseerde projecten effect hebben gehad op de leefbaarheid. Om een goed beeld te krijgen van wat de projecten in de praktijk betekenen voor de dorpen en haar bewoners, is een onderzoek gestart. Uit de ruim 380 projecten is een aantal geselecteerd, waaronder uw project. Ik vraag u dan ook om uw medewerking voor onderstaand onderzoek.

Vanaf begin mei tot medio juni zullen Jelinda van den Hoven en Anke Zijlstra, studenten van de opleiding Mens en Ruimte aan de hogeschool Van Hall Larenstein, in het kader van hun afstudeeropdracht een aantal gesprekken houden met initiatiefnemers van uitgevoerde leefbaarheidsprojecten. Centraal in het gesprek staan vragen als "wat betekent het project voor het dorp, hoe is het proces van plan naar realisatie verlopen en hoe zijn de ervaringen met het project tot nu toe". Het gesprek zal ongeveer anderhalf uur duren en vindt plaats in uw eigen dorp. Indien mogelijk en van toepassing op de locatie van het project.

De uitkomsten van het onderzoek worden gebruikt voor het maken van het nieuwe beleid. Daarom wil ik u van harte uitnodigen om deel te nemen aan dit onderzoek. In de eerste week van mei zult u telefonisch worden benaderd voor het maken van een afspraak.

Mocht u vragen hebben over het onderzoek, dan kunt u contact opnemen met Jelinda van den Hoven of Anke Zijlstra, afdeling Landelijk gebied, eenheid Plattelandsbeleid. Bereikbaar op dinsdag en donderdag via telefoonnummer (058) 2925320 of (058) 2925821. Of via email: j.vandenhoven@fryslan.nl of a.t.zijlstra@fryslan.nl

Alvast hartelijke dank voor uw medewerking!

Hans Konst
Gedeputeerde in de provincie Fryslân voor Plattelandsbeleid

Bijlage II Gebruikte vragenlijst in interviews

A. Vooraf bekijken in projectdossier:

- Wat was het doel van het project?
- Wat was het beoogde directe projectresultaat? (bijv. uitgave boekje, aanleg sportveld, organisatie evenement)
- Wat is daarvan gerealiseerd?
- Welke effecten op leefbaarheid werden van het project verwacht?
- Welke effecten zijn opgetreden? (indien vermeld op evaluatieformulier)
- Hoe is het project gefinancierd? Hierbij kijken naar:
 - bijdrage gemeente,
 - bijdrage provincie,
 - andere fondsen
 - eigen bijdrage (cash, vrijwilligersuren en sponsoring in geld of materiaal)

B. Inleiding:

Korte uitleg van dit onderzoek. Project heeft bijdrage ontvangen van budget Plattelandsbeleid. Verwachting = bijdrage aan leefbaarheid.

1. Wat verstaat initiatiefnemer onder leefbaarheid? (*open vraag*)
2. Wat heeft men binnen het project gerealiseerd? (het directe projectresultaat)

C. Effecten

1. Welke effecten heeft het project op leefbaarheid?

2. In welk opzicht?

(*beantwoording adhv onderstaande tabel, waarbij toelichting wordt gevraagd*)

Effect	Positief	geen	negatief
Kwaliteit woonomgeving			
Aantal voorzieningen			
Niveau voorzieningen			
Bereikbaarheid voorzieningen			
Kwaliteit van de openbare ruimte			
Cultuurhistorie/binding met de omgeving			
Milieu			
Veiligheid			
Verkeersveiligheid			
Criminaliteit (inbraak, vandalisme)			
Veiligheidsbeleving			
Sociale samenhang			
Aanwezigheid buurtcontacten/ onderlinge betrokkenheid			

vrijwilligerswerk			
betrokkenheid bij buurt en samenleving/maatschappelijke participatie			
Overige effecten			
werkgelegenheid			
relatie met de overheid			
....			
....			

Vraag toelichting/onderbouwing op genoemde effecten.

- *Vraag indien mogelijk naar cijfers (bijv. bij vrijwilligers: aantal bij planvorming, uitvoer en beheer).*
- *Wanneer alleen positieve effecten worden genoemd ook vragen naar negatieve aspecten*
- *Ook vragen of genoemde effecten beoogd waren of als neveneffect optraden*

D. Proces

1. Hoe is het idee tot stand gekomen?

2. Zijn de verwachtingen uitgekomen? Waarom wel, of waarom niet?

3. Waren er struikelblokken bij de realisatie van het project?

Zo ja:

Wat waren deze?

Hoe zijn deze opgelost?

Waren deze struikelblokken te voorkomen? Zo ja, hoe dan?

4. Wat verliep goed?

Kunt u hier redenen voor aanwijzen?

5. Op welke doelgroep richt het project zich?

Wordt de doelgroep ook bereikt?

Maken nog meer mensen gebruik van het project die tevoren niet voorzien waren?

6. Was er voor het project sprake van een samenwerking met andere partijen (gemeente, lokale ondernemers, PP, LBF enz...)

7. Hoe verliep de communicatie?

8. 'Leefde' het projectidee onder de bewoners?

Hoe waren de reacties, waarin uitte zich dit? Denk aan (protest) acties, initiatieven, sponsoring.
(Vraag bij dorpshuizen ook naar concurrentie met cafés en andere gelegenheden)

9. Wat zou u gedaan hebben indien u geen subsidie van de Provincie had ontvangen?

E. Verder...

1. Hoe loopt het project nu?

2. Is de initiatiefgroep nog actief?

Wisseling van personen in initiatiefgroep? ja/nee, reden

3. Indien van toepassing: Hoe is eigendom en het beheer en onderhoud geregeld?
4. Hoe blijft het resultaat aantrekkelijk voor de doelgroep?
5. Komen er vervolgstappen n.a.v. dit project? (op het project en nieuwe initiatieven)
6. De provincie werkt aan een nieuwe nota Plattelandsbeleid. Aan welke thema's/onderwerpen moet in deze nieuwe nota in ieder geval aandacht worden besteed? Heeft u aanbevelingen?

Bijlage III Artikel: Leefbaarheid? Een leeg woord

Auteur(s) Meurs, T.

Datum uitgifte okt 2005

Bron Building Business, nr. 8

‘Leefbaarheid’ is een van de maatschappelijke toverwoorden van de afgelopen jaren. Maar leefbaarheid, wat is dat eigenlijk? Leefbaarheid is verrassend genoeg een term die niet autonoom in de Nederlandse woordenboeken te vinden is. Slechts als afleiding van het woord ‘leefbaar’ (= ‘dat men er leven kan’) wordt zij soms vernoemd, maar niets verraaft de prominente plaats die de term leefbaarheid sinds enkele jaren in de Nederlandse samenleving inneemt.

Leefbaarheid is alles en daarmee is het niets. Leefbaarheid is zo breed dat je er niets mee kan. Het is als het woord ‘gelukkig’; iedereen streeft ernaar, maar zonder specificering is het inhoudsloos. Het stuurloze karakter van de term leefbaarheid heeft tot gevolg dat iedereen ermee aan de haal kan gaan. Bewoners die een buurtbarbecue willen organiseren, corporaties die multicultureel willen koken en gemeenten die een fotoproject willen doen. Kortom, de leefbaarheidspraktijk is bloeiend, maar ook een ongeleid projectiel: wie staat er aan het hoofd? Wie controleert de kwaliteit? Wie stemt initiatieven op elkaar af? Het antwoord is zorgwekkend: niemand. Het gevolg is dat we maar wat doen met zijn allen. Goedbedoeld weliswaar, maar we doen maar wat.

En daarom is het zaak om de leefbaarheid eens serieus aan te gaan pakken. Gestuurd van bovenaf en ingevuld van onderaf. Gestructureerd maar niet bureaucratisch.

Kwaliteitscontrole met ruimte voor nieuwe initiatieven. Kom maar op met die leefbaarheidsminister! Slechts dan kan leefbaarheid de status krijgen die ze verdient en niet een stille dood sterven als inhoudsloos toverwoord, zonder vertegenwoordiging in woordenboek of politiek.

Teun Meurs,
huisfilosoof bij [Stichting De Bakkerij](#)¹¹

Te downloaden via:

http://www.kei-centrum.nl/view.cfm?page_id=1903&item_type=opinie&item_id=61

¹¹ Stichting De Bakkerij is een ideële organisatie die de leefkwaliteit in stedelijke woonwijken verbetert door samen te werken met kinderen, ouders, sociale professionals, beleidsmakers en corporatiemedewerkers

Bijlage IV: Gesprekspunten voor evaluatie leefbaarheidsprojecten

Projectgegevens

Hoe is het idee tot stand gekomen?

Wat was het doel van het project?

Op welke doelgroep richt het project zich?

Wat was het beoogde directe projectresultaat? (bijv. uitgave boekje, aanleg sportveld, organisatie evenement)

Wat is daarvan gerealiseerd?

Zijn de verwachtingen uitgekomen? Waarom wel, of waarom niet?

Wordt de doelgroep ook bereikt?

Effecten

Project heeft bijdrage ontvangen van budget Plattelandsbeleid. Verwachting = bijdrage aan leefbaarheid.

Wat verstaat de initiatiefnemer onder leefbaarheid?

Welke effecten heeft het project op leefbaarheid?

Vraag onderbouwing mbv onderstaande tabel.

- Vraag indien mogelijk naar cijfers (bijv. aantal vrijwilligers en aantal gebruikers).
- Wanneer alleen positieve effecten worden genoemd ook vragen naar negatieve aspecten
- Vragen of genoemde effecten beoogd waren of als neveneffect optraden

Effect	positief	geen	negatief
Kwaliteit woonomgeving			
aantal voorzieningen			
niveau voorzieningen			
bereikbaarheid voorzieningen			
kwaliteit van de openbare ruimte			
cultuurhistorie/binding met de omgeving			
milieu			
Veiligheid			
verkeersveiligheid			
criminaliteit (inbraak, vandalisme)			
veiligheidsbeleving			
Sociale samenhang			
aanwezigheid buurtcontacten/ onderlinge betrokkenheid			
vrijwilligerswerk			
maatschappelijke participatie			
Overige effecten			
werkgelegenheid			
relatie met de overheid			
....			

Proces

- Hoe verliep het proces van realisatie? (positieve en negatieve aspecten)
- Was er voor het project sprake van een samenwerking met andere partijen (gemeente, lokale ondernemers, PP, LBF enz...)
- Hoe verliep de communicatie?

- Hoe waren de reacties van de bewoners, waarin uitte zich dit? Denk aan (protest) acties, initiatieven, sponsoring. (Vraag bij dorpshuizen ook naar concurrentie met cafés en andere gelegenheden)
- Hoe is eigendom en het beheer en onderhoud geregeld?